

Pedagógiai program

Vajda Márta Óvoda, Általános Iskola, Előkészítő
Szakiskola és Egységes Gyógypedagógiai
Módszertani Intézmény

Pápa

Tartalom

Bevezetés.....	4
1. Az intézmény nevelési programja	6
1.1. Az intézményben folyó nevelő-oktató munka pedagógiai alapelvei, céljai, feladatai, eszközei, eljárásai, az intézmény által kiemelten képviselt értékek	6
1.2. A személyiségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatok	13
1.3. A közösségfejlesztéssel kapcsolatos feladatok.....	17
1.4. A kiemelt figyelmet igénylő tanulókkal kapcsolatos pedagógiai tevékenységek.....	18
1.5. A pedagógusok helyi intézményi feladatai, az osztályfőnöki munka tartalma, feladatai	20
1.6. A szülő, a tanuló, a pedagógus és az intézmény partnerei kapcsolattartásának formái.....	23
1.7. A tanulók részvétele az intézményi döntési folyamatban	25
1.8. Az egészségfejlesztéssel összefüggő feladatok	26
1.9. Az elsősegély-nyújtási alapismeretének elsajátításának iskolai terve	26
1.10. Az iskolai felvétel, átvétel és továbbhaladás szabályai	27
1.11. A tanulmányok alatti vizsgák szabályai	28
2. Az intézmény helyi tanterve.....	30
2.1. A kerettanterv, óraszámok.....	31
2.2. A tankönyvek, taneszközök tanulmányi segédletek kiválasztásának elvei	35
2.3. A Nemzeti alaptantervben meghatározott pedagógiai feladatok megvalósítása	36
2.4. A mindennapos testnevelés megvalósításának szabályai	45
2.5. Választható tantárgyak, foglalkozások, ezek esetében a pedagógusválasztás szabályai	46
2.6. A tanulók tanulmányi munkájának ellenőrzési és értékelési módjai, formái	47
2.7. A tanulók magatartás és szorgalom minősítésének elvei	52
2.8. Az iskolai írásbeli beszámoltatások formái, rendje, korlátai, a tanulók tudásának értékelésében betöltött szerepe, súlya.....	53
2.9. Az otthoni, napközis és tanulószobai felkészüléshez előírt írásbeli és szóbeli feladatok meghatározásának elvei és korlátai	54
2.10. Csoportbontások, egyéb foglalkozások szervezésének szabályai	55
2.11. Fizikai állapot felmérése.....	56
2.12. A gyermekek, tanulók esélyegyenlőségét szolgáló intézkedések.....	57
2.13. Tanulók jutalmazásával összefüggő, a magatartás és szorgalom értékeléséhez, minősítéséhez kapcsolódó elvek.....	60
2.14. Intézményi egészségnevelési program	62
2.15. Intézmény környezeti nevelési programja	67
3. Óvodai gyógypedagógiai program	73
3.1. A korai segítségnyújtás, gyógypedagógiai óvodai nevelés indokoltsága	73

3.2.	A gyógypedagógiai óvoda nevelési koncepciója, feladata, célkitűzései	74
3.3.	A gyógypedagógiai óvodai fejlesztés területei	75
3.4.	Szervezeti és időkeretek	78
3.5.	Foglalkozási formák a gyógypedagógiai óvodában	81
3.6.	Az óvodai szokásrendszer kialakítása	110
3.7.	Ellenőrzés, értékelés	112
Mellékletek		114
A kötelező tanórai foglalkozások megtanítandó és elsajátítandó tananyagát tartalmazó tantárgyi helyi tanterv		114
1.	szerű melléklet: Tanulásban akadályozott tanulók helyi tanterve 1–4. évfolyam	114
2.	szerű melléklet: Tanulásban akadályozott tanulók helyi tanterve 5-8. évfolyam	114
3.	szerű melléklet: Értelmileg akadályozott tanulók helyi tanterve 1–4. évfolyam	114
4.	szerű melléklet: Értelmileg akadályozott tanulók helyi tanterve 5-8. évfolyam	114
5.	szerű melléklet: Tanulásban akadályozott tanulók helyi tanterve 9-10. évfolyam	114
6.	szerű melléklet: Értelmileg akadályozott tanulók helyi tanterve 9-10. évfolyam	114
7.	szerű melléklet: A középsúlyosan értelmi fogyatékos tanulók kerettantervének adaptációja autizmus spektrum zavarral küzdő tanulók számára	114

Bevezetés

Ön a pápai Vajda Márta Óvoda, Általános Iskola, Előkészítő Szakiskola és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény pedagógiai programját olvassa.

Több mint 50 éves múltra tekint vissza városunkban a gyógypedagógiai oktatás-nevelés. Mára, a tanulás, tanítás feltételeit megfelelően biztosító, kulturált környezetben folyik a pedagógiai munka.

Intézményünk meleg, elfogadó atmoszférát biztosít az itt tanuló gyerekeknek és az itt dolgozó felnőtteknek. Szemléletünk középpontjában nem az átadandó ismeretanyag áll, hanem a gyermek, aki a tanulás folyamán elsősorban képességei terén fejlődik. Gyermekképünk nem a hiányosságokból, a tanulók deficitjeiből indul ki, hanem az egyénileg eltérő, aktuális fejlettségi szintből. A gyermekek jelen státusát állapotdiagnózisként értékeljük, és képességprofiljuk feltárásához a folyamatdiagnosztika eszközeit alkalmazzuk. A differenciált tanulásszervezést, az egyénre szabott képességfejlesztést preferáljuk.

Tudjuk, hogy nem egyformák, hanem egyenlők vagyunk, a másik másságával meggazdagodva, egymás terhét hordozva.

Titkunk a feltétel nélküli szeretet, melyben mindenki el tudja fogadni magát és a másikat, annak az értékhozónak, aki valóban. Ha megtapasztaljuk, hogy elfogadottak vagyunk, harmóniában élhetünk, és igent mondhatunk sorsunkra.

„Szeretet nélkül nincs bizalom, bizalom nélkül nincs nevelés”.

Az intézmény sajátosságai, működésének célja, körzete

- Úgy gondoljuk, hogy a gyógypedagógiai nevelés-oktatás minden gyermekünk számára biztosítja az optimális fejlődést, hiszen a hagyományos tantárgyi oktatás mellett a terápiás fejlesztés és a szabadidős tevékenységek széles skáláját kínálja.
- Kijelölt iskolaként működik, körzeti jelleggel. Felvételi körzetünk főként pápai járás területe, de ezen kívülről is fogadunk gyermekeket.
- Az iskolába kerülés feltétele a tanulási Képességet Vizsgáló szakértői és Rehabilitációs Bizottság szakvéleménye
- Tanköteles korú, tanulásban akadályozott, értelmileg akadályozott, autizmussal együtt élő, valamint halmozottan sérült gyerekek óvodai és iskolai nevelését-oktatását látja el, 1-10. osztályig.
- A 9.-10. osztály előkészítő szakiskolaként működik, és életvezetési ismeretekre, munkába állásra felkészítő oktatást folytat.
- Speciális gyógypedagógiai óvodai csoportunk külön telephelyen működik a Városi Óvodák Vajda Péter Lakótelepi Óvodájában
- Pedagógiai szakszolgálat keretében sérülés specifikus (korai fejlesztést, logopédiai és konduktív pedagógiai, gyógytorna) ellátást biztosítunk az arra rászoruló gyermekeknek.
- Differenciált képességfejlesztés, tehetséggondozás, felzárkóztatás, sajátos fejlesztő, korrekciós, habilitációs, rehabilitációs és terápiás célú pedagógiai eljárások biztosítása minden gyermek számára

A pedagógiai program létrehozásának jogszabályi alapjai az alábbi **törvények, kormányrendeletek és miniszteri rendeletek**:

- 2011. évi CXCV. törvény a Nemzeti köznevelésről
- 2001. évi XXXVII. törvény a tankönyvpiac rendjéről
- 20/2012. (VIII.31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről
- 13/2013. (III.29.) EMMI rendelet 4. számú melléklete: Kerettantervek a sajátos nevelési igényű tanulókat oktató nevelési-oktatási intézmények számára
- 16/2013. (II.28.) EMMI rendelet a tankönyvvé nyilvánítás, a tankönyvtámogatás, valamint az iskolai tankönyvellátás rendjéről

1. Az intézmény nevelési programja

1.1. Az intézményben folyó nevelő-oktató munka pedagógiai alapelvei, céljai, feladatai, eszközei, eljárásai, az intézmény által kiemelten képviselt értékek

1.1.1. Általános alapelvek

A testi, érzékszervi, értelmi, beszéd-és más fogyatékossgal élők az egységes emberi faj egyenértékű, de sajátos, speciális szükségletű tagjai. Nem külön, s még kevésbé kisebb értékű embertípusok. A kötelező iskoláztatás általános tartalmi szabályozásának kiterjesztése a fogyatékos tanulók nevelésére és oktatására is azon alapul, hogy ők is ugyanabban a kultúrában, emberi közösségben élnek, mint ép társaik. A közös tartalmi elemek biztosítják, hogy az iskolánkba járó gyermekek is elsajátíthassák a kultúra leglényegesebb ismereteit, iskolaváltás esetén egy másik iskolában is folytathassák tanulmányaikat, s ha képességeik engedik, képessé váljanak a továbbtanulásra, szakképzésre.

A jogszabályokban meghatározott kötelező, nem kötelező tanórai és a tanórán kívüli, valamint rehabilitációs célú foglalkozásokat tanulóink speciális szükségleteihez igazodva a következő elveket alkalmazzuk, az alábbi pedagógiai elvek alapján szervezzük:

- *a követelmények teljesítéséhez hosszabb időszavok, keretek megjelölése ott, ahol erre szükség van*
- *az előírt minimális teljesítményekre szükség esetén sajátos, a fogyatékossgának megfelelő tartalmak és követelmények kialakítása*
- *folyamatos, differenciált egyéni megsegítés biztosítása a támasztott követelmények eléréséhez*
- *a tanulók önmagukhoz mért fejlődésének értékelése, pozitív megerősítése.*

1.1.2. Az intézmény pedagógiájának sajátos elvei

Különleges, részletes, anamnézisen alapuló gyermekismeret

A központi idegrendszer károsodása lehet örökletes, vagy környezeti tényezők hatására jön létre és okoz fejlődési zavart. Az eltérés mennyiségi szempontból mérhető, minőségi szempontból leírható. A gyógypedagógusnak rendelkeznie kell meggyőző tudással a képességkutatásokról, a differenciáldiagnosztikáról, hogy képes legyen a sérülés specifikus, az egyéni fejleszthetőséghez igazodó szakszerű gyógypedagógiai munkára.

A fogyatékossgok háttérben meghúzódó organikus károsodás felfedezése, értelmezése, nem csak differenciáldiagnosztikai, hanem anatómiai, kórtani ismereteket is igényel.

A gyógypedagógusnak tudnia kell, hogy a rendellenes fejlődés megzavarja a személyiség fejlődését is. Csak speciális pszichológiai ismeretek birtokában lehet képes arra, hogy hatékony fejlesztő tréningeket alkalmazzon terápiás munkájában.

Nem elhanyagolható a pszichológiai ismeret a családokkal való kapcsolattartás során sem.

A sérült gyermek a család számára nagyon speciális helyzetet teremt. Gyakran kell oldani a rejtett büntudatot, a környezetet, a világot kárhóztató agresszivitást, a valóság és a realitás elutasítását, a bizonytalan jövőkép miatti aggódást, az esetleges csodavárást.

A gyógypedagógus általában a szakvéleményben "találkozik" először a gyermekkel. A szakvéleményből ki kell olvasni mindazokat az anamnesztikus és diagnosztikus adatokat, amelyekre a fejlesztés érdekében szüksége van.

A diagnózis helyes értelmezése az a feltétel, amely segítségével a sérülés specifikus fejlesztés, a gyógyító nevelés megvalósítható.

Azt is nagyon fontos tudni, hogy mely képességeket nem érintette az idegrendszeri károsodás, hiszen erre épülhet a korrekciós gyógypedagógiai tevékenység, és megkönnyíti a későbbi életút megtervezését és a pályaorientációs munkát is.

A nevelés-képzés korrekciós irányultsága, sérülés specifikus és képességfejlesztő jellege

Az értelmileg sérült gyermekekre jellemző az általános intelligencia átlagosnál alacsonyabb szintje. E mérhető mennyiségi jellemző minőségi jellegű változást is okoz a személyiségfejlődésben, beszédfejlődésben, a motoros készségekben és a gondolkodási funkciók területén is. Jellemző az önálló tanulás képességében, az ismeretek elsajátításában tapasztalható elmaradás.

Az egyenetlen fejlődési mutatók azt jelzik, hogy bizonyos funkciók épek, míg mások elmaradottabbak. A fejlesztés, képzés, ehhez igazodik. A korrekciós jellegű fejlesztés mellett tehetséggondozás is folyamatosan jelen van intézményünk gyógypedagógiai tevékenységében.

A gyógypedagógiai tevékenység gyakorlatias irányultsága, tanulásfelfogása

A tanulás, függetlenül attól, hogy iskolai, vagy nem iskolai keretben történik, a gyermekekben bekövetkező állapotváltozás. Akkor eredményes a tanulás, ha a pedagógus felismeri a gyermek önállóságának szerepét a tanulásban és tudja, hol kell segíteni a megértést, az értékelsajátítást.

Arra törekszünk, hogy a gyerekek az elsajátítandó ismereteket, viszonyulásokat tevékenységgé alakítva, tevékenységbe ágyazva, felfedezve tanulják. A sérült értelmű gyerekek számára szinte egyedül lehetséges módja ez az ismeretsajátításnak, a tanulásnak.

Pedagógiánkban fontos, hogy a gyerekek tevékenység közben megtanulják a különböző viszonyulásokat, attitűdöket, és az ezeket kísérő érzelmeket is. Az érzelmek tanulása / öröm, félelem, kíváncsiság, harag / önállóan és a gyógypedagógus által segített folyamatban, de kizárólag csoportban, társas kapcsolatban történhet.

Ebből következik, hogy sikere nagymértékben függ a társas kapcsolatok minőségétől, a kommunikáció szintjétől, nivójától. A gyógypedagógus türelme, kitartása, mintakövetésre ösztönözheti a gyermeket, magatartása segíti az értékek tanulását, csökkentheti az elidegenítő tényezők hatását.

Óvó, védő, ösztönző pedagógiai beállítottság

Az iskolákra jellemző gyakorlat közeli és értékeket közvetíteni akaró és képes gyógypedagógia, olyan nevelői attitűdöt kíván, amely segítségével a sérült gyermek biztonságban érezheti magát a tanítás-tanulás folyamatában.

E biztonságban elképzelhető és elfogadható a tévedés, a felejtés, a nem tudás, de épp ezért minden egyes gyermek számára elérhető közelségben van a siker is.

A gyermek-emberközpontú közvetítés

A mindennapi gyógypedagógiai gyakorlatban a gyermek én-tudatának, énképének, társadalmi azonosságtudatának fejlesztése csak akkor lehetséges, ha a gyógypedagógus tudatosan épít a

társtudományok eredményeire is. Széleskörű ismeretek birtokában képes arra, hogy segítse a rábízott gyermeket önmaga megtalálásában, társas kapcsolatainak kiépítésében, lehetőségeinek realizálásában.

Magas szintű elméleti tudás, önismeret és gyógypedagógiai szemlélet

Intézményünk minden szakemberének belső igényből fakadóan törekednie kell a professzionális szaktudásra.

Az eredményes gyógypedagógiai tevékenységhez szükséges az olyan önismerettel bíró szakember, aki tisztában van kompetenciájával, megfelelő attitűdjé, nevelési stílusa van.

Elfogadja, hogy olyan intézmény pszichológiailag is orientált gyógypedagógusa, amely nyitott a világra, ismeri és elfogadja a sérült gyermekek változatos, egyéni defektusait, képességeit, azokat tényszerűen tudomásul veszi és a gyógypedagógiai fejlesztő munka alapjának tekinti.

Tudja, hogy nem elegendő a tanórai differenciálás technikai elemeinek alkalmazása. Az intézmény teljes pedagógiai rendszere, szervezete, létezési módja illeszkedik a tanulók érdekeihez, képességeihez, tanulási motívumaihoz.

Tevékenysége folyamat jellegű, és a kapcsolódási pontokon szervesen illeszkedik más pedagógusok, segítők, fejlesztők munkájához.

A pedagógiai humanizmus és optimizmus állandó kísérője, a gyógypedagógus tevékenységének.

Kiemelt jelentőséggel bír programunkban a kommunikációs kultúra fejlesztése, az egyéni képességek maximális figyelembevétele a fejlesztő munka során. Olyan tevékenységek, foglalkozások beépítése a tanulók napi elfoglaltságába, melyek sikerélményt nyújtanak, önbizalmat adnak / sport, furulya, bábozás, stb.

1.1.3. Az intézmény által kiemelten képviselt értékek

Gyógypedagógiai gyakorlatunk a *kulturális értékeket* közvetítő stratégiára épül. Hasznosítja az elődök tapasztalatait, minden egyes gyermekhez, mint individuumhoz viszonyul.

Csak a hiteles teljesítményt ismeri el, de nem csak kognitív, hanem a vitális, szociális, erkölcsi, politikai, világnézeti, életmódbeli, gazdasági, esztétikai értékeket is értékként fogadja el.

Kitüntetett szerepet szán a kommunikációnak és a morális értékeknek.

Professzionális szaktudást, folyamatos önképzést vár el a pedagógusoktól

Maximális toleranciával fordul a gyerekek felé.

Az értékközvetítő, normaalakító feladatok megoldásában törekszik a szülői házzal való együttműködésre

Figyelme középpontjában a tanító-gyermek, gyermek-gyermek, tanító-szülő, gyermek-szülő közötti viszony áll

A nyitottság, a kíváncsiság, a játék és az öröm jogát biztosítja szeretetteljes légkörben.

➤ **A kommunikációs kultúra, mint érték**

A pedagógusnak számolnia kell azokkal a tényezőkkel, amelyek a tanulók anyanyelv ismeretére, anyanyelv használatára hatnak. Tanítványaink szociokulturális környezete általában kedvezőtlenül befolyásolja a gyermekek nyelvi magatartását. Kedvezőtlenül hatnak a reklámszövegek, szlogenek, melyeket az erős, gyakran ismétlődő ingerek hatására a sérült értelmű tanulók is befogadnak.

A szabatos beszéd, a pontosan megfogalmazott írás, a nyelv tudatos használata emberségünk kifejezője. A szó belső világunk tükröje. A tiszta és helyes beszéd, a világosan megfogalmazott írás csak a tiszta és ápoltság gondolat eredménye lehet.

Tudni kell megszólalni és megszólítani, hogy közelebb kerüljünk egymáshoz, de ismerni kell a tiszteletadás és távolságtartás kulturált eszközeit is.

A mindennapi kommunikáció verbális és nonverbális formáit megismertetve segítjük létezni és eligazodni tanítványainkat a világban.

Az anyanyelvi kultúra nem csak az iskola, hanem a társadalom ügye is. Nem lehet elszigetelten dolgozni, de az intézménynek központi szerepe van ebben a folyamatban.

➤ **A gyermekek és tanítóik hiteles teljesítménye, mint érték**

A gyógypedagógus munkája alkotó pedagógiai tevékenység - hogy mennyire - azt a teljesítmény dönti el. A tanítási folyamatban a fejlesztő terápiás jellegű tevékenységben értékeket közvetít, és közben produktumot hoz létre.

A legjobb pedagógusok produktumai kiváló alkotások, melyek egy része a tanulókkal történő pozitív együttműködésben születik meg. Ez a pozitív együttműködés a kooperatív nevelői magatartás, amely nem tűri a gügyögést, az agresszió semmilyen formáját, a modorosságot, a gyermek ember, vagy nevelőtársai lebecsülésének legkisebb jelét sem.

Beavatottság, megérintettség és senki másra át nem ruházható felelősség jellemzi.

A felelősséget az egyik legfontosabb elemnek tekintjük.

A gyermek tiszteletével, a pedagógiai humanizmus segítségével érhetjük el, hogy tanítványaink teljes értékű emberként nevelődjenek és nőjenek fel.

A különböző hátránnyal küzdő, sérült gyermekek teljesítménye, magatartása nem egyenletesen fejlődő. Hullámvölgyek, megtorpanások is tapasztalhatók, ahol minden kis rész eredményt, fejlődést értéknek tekintünk és értékelünk.

A negatív verbális és nonverbális tanítói megnyilvánulások, valamint a kommunikációban megnyilvánuló inkongruencia gátlón hat, ezért mellőzendő a napi kommunikáció során. Ezzel ellentétben a pozitív jelzések, visszajelzések átsegíthetik a gyerekeket a nehézségeken.

A pozitív előjelű nevelői attitűdön belül természetesen helye van a teljesítményt, vagy magatartást kifogásoló "nem" magatartásnak is.

A hiteles teljesítményt csak hiteles, professzionális tudás birtokában lehet elérni. Ez azt jelenti, hogy a gyógypedagógus képes pedagógiai eszközei segítségével minden gyermeket eljuttatni a képességei, lehetőségei optimális szintjére

➤ **A motiváció, mint érték**

Pedagógiai munkánkban kitüntetett helye van a motivációnak. A motivációs rendszer, és annak hatása az iskolai tanulásra csak a kapcsolatrendszerben részt vevő tanító, tanuló, szülői ház motivációs rendszere, a tágabb környezet hatása és a " társadalmi elvárások " szintje alapján értékelhető.

Ha a pedagógus szeret tanítani, és képes a tanulás megszerettetésére, ha az iskolába kerülő gyermek motiváltságát fenn tudja tartani, ha a kudarcokat képes feledtetni, ha a meglévő természetes különbségeket tudja kezelni, ha családi környezet adott esetben negatív hatásait képes ellensúlyozni, a pozitívakat beépíteni, akkor el tudja érni, hogy tanítványai a képességeikhez mértén szerezzenek ismereteket, jártasságokat.

Elfogadjuk Brunner azon nézetét, mely szerint a külső motivációs hatások csak akkor igazán eredményesek, ha folyamatos munkával kiépül a gyermekek belső motivációs rendszere is.

A gyógypedagógus tervező, szervező, döntéshozó tevékenysége során választ ad arra, hogy a különböző motívumok, mely tantárgyakban, milyen tevékenységeken keresztül érvényesülnek leginkább.

A legfontosabb motívumok:

a játék, a közlési szükséglet, az önkifejezés, a szereplés, a versengés, a siker, a felfedezés öröme, az érdekesség, a humor és jókedv, az életszerűség, az élmény.

Egy tanulási időszak akkor igazán jó, ha benne a különböző tevékenységek más-más szükségleteit tartják szem előtt.

A gyógypedagógus akkor képes a motivációra, ha kooperatív, meleg-korlátozó, és előítélet-mentes magatartás jellemzi.

➤ **Tanulási - önművelési kultúra, mint érték**

Paradoxonnak is tűnhet, hogy egy iskola megfogalmazza a tanulást, mint az általa kiemelten képviselt értéket, mi mégis ezt tesszük.

Tanítványaink többsége nagyon kedvezőtlen családi miliőben nevelkedik, amelyben a munkakultúra nem, vagy csak alig van jelen. A tágabban értelmezett tanulás nehezített feltételek között valósul meg, és ez akadály lehet az iskolai tanulásnak is.

A pozitív személyiségfejlődés érdekében nem csak ismereteket, tevékenységeket tanítunk, hanem viszonyulásokat, érzelmeket, emóciókat is.

A " mit " és " hogyan " kérdések helyi tantervünk kiemelkedően fontos elemei.

Nagyon fontosnak tartjuk a pedagógus folyamatos önművelését, tanulását is.

➤ **A magatartáskultúra, mint érték**

Az intézmény nyíltan és egyértelműen vállalja, hogy a családdal összhangban, vagy a család támogatása nélkül is kiemelten kezeli a kulturált magatartást, mint értéket és a fejlesztés szolgálatába állítja az iskola mikroklímáját, helyi tantervét.

Tanítványaink egy része a gyógypedagógiai oktatást - nevelést megelőzően 1-2 éves ún.

" normál " általános iskolai képzésben részesült. A képességükhöz nem igazodó követelmények miatt gyakran kudarcok sorozatát élték át. Kudarcaik miatt szinte törvényszerűen kerültek egy-egy közösség periferiájára, szereztek másodlagos sérüléseket, amelyek kísérő tüneteként magatartási problémák jelentkeztek.

Az intézményünkbe kerülésük, a másodlagos sérüléseket cipelő, a tanulással, iskolával gyakran negativisztikus viszonyban álló gyerekeknél a megfelelő kapcsolatok, kötődések kialakítása hosszú, türelmet és szakértelmet, gyermekszeretetet igénylő gyógypedagógiai tevékenység, amely nélkül fejlesztő-, képző-, értékközvetítő munkánkban nem lehetünk sikeresek.

Intézményünk elutasítja a merev, hierarchiára épülő rendet és fegyelmet, de fontosnak, szépnek, követendőnek tekinti az értelmes, kulturált, fegyelmezett magatartást.

Intézményünk nevelési légkörét a kényszermentesség jellemzi, hisszük, hogy a szabadabb légkör csökkenti a fölösleges szorongást, utat enged a kreativitásnak, a bizalmon alapuló kötődések kialakulásának.

A nevelés-képzés mikroklímája oldott, barátságos. A nevelők és neveltek viszonyát hideg tekintélyelvűség helyett munkatársi, partnerkapcsolat jellemzi.

➤ **A környezetkultúra, mint érték**

Az iskolai nevelésben kiemelten jelenik meg a környezettel való tudatos, emberhez méltó együttélés. Arra törekszünk, hogy gyermekeinkben alakuljon ki az igény olyan életminőség megteremtésére, amelyben ember és környezete harmonikus rendszert alkot, amelyben az ember mindennapos tevékenységével óvja, védi szűkebb és tágabb világát.

Nevelésünket áthatja a híres mondat által sugallt gondolat, miszerint: " A Földet nem ősinktől örököltük, hanem gyermekeinktől kölcsönöztük. "

➤ **A mindennapi élet kultúrája, mint érték**

A mindennapi élet a mindenki által végzett tevékenységek és állapotok sorát jelenti. Kiemelt értéként kell, hogy tekintsük, mert tanítványaink jövőbeni életminősége függ attól, hogy e kultúrát milyen szinten képesek elsajátítani.

Sok gyermekünk életének egy jelentős része, napi közel 8 óra az intézményben zajlik. Fontos tehát komfortérzetük, az iskolai klíma, amelyben fejleszteniük kell a mindennapi társas érintkezés, étkezés, öltözködés, divat, szépségápolás, lakás, háztartástan, testápolás, testkultúra, családi érintkezés, életvezetés és az ünnepek kultúráját.

E fejlesztő munka is életkor és sérülés specifikus, áthatja az iskolai élet egészét, nem kötődik tantárgyakhoz, időszakokhoz, osztályokhoz. Fontosnak tekintjük, hogy a nevelő hatások, család-iskola egymást erősítsék, sikerélményhez jutassák a gyereket, erősítve kompetenciaérzésüket.

1.1.4. Az intézményben folyó nevelő-oktató munka pedagógiai céljai

A jövő nemzedékének nevelése társadalmilag fontos, kiemelt feladat. Az iskola - a sérült gyermekeké is - csak úgy képes a megváltozott, de központi szerepének megfelelni, ha az egyoldalúan képző intézményből a társadalmi élet teljességére előkészítő, felkészítő intézménnyé válik.

Erre csak akkor képes az iskola, ha a társadalmi-egyéni gyakorlat valamennyi lényeges formáját tudja pedagógiaiilag szervesen reprodukálni. Nyitottnak mutatkozik a nem reprodukálható tevékenységek konkrét típusait biztosító intézmények irányába.

Az ismeretek közvetítése mellett a rendszerezés, szelektálás, értelmezés, szemléletformálás, értékelés és önművelés képességének tanítása kerül előtérbe.

A funkcionális analfabetizmust, mint reális veszélyt érzékelve, a pedagógiai eszközök széles skáláját alkalmazza, ennek elkerülése érdekében.

Különös fontosságú ez az értelmileg sérült gyermekek estében, hiszen a magasabb rendű gondolkodási funkciók sérülése miatt a tágabban értelmezett önálló tanulásra, a hiányosságok önálló pótlására alig képesek.

Gyógypedagógiai szaktudásunk birtokában a sérült gyermekek mindenoldalú fejlődését igyekszünk biztosítani.

Tudatosan törekszünk tanulóink kommunikációs kultúrájának, konfliktustűrő-, kezelő-és megoldó képességének, egészséges önértékelésének, kooperativitásának fejlesztésére.

A képességek maximális fejlesztéséhez egyéni fejlesztési programokkal járunk hozzá.

Otthonos, vidám pedagógiai légkörben teremjük meg az ismeretek elsajátítására, a készség-képességfejlesztésre a lehetőséget.

Célunk, hogy diákjaink az iskolából kikerülve képessé váljanak szakmatanulásra, illetve munkába álláshoz, önálló életvezetéshez alkalmas ismeretek birtokában tisztességes, boldogságra képes emberré váljanak.

1.1.5. Az intézményben folyó nevelő oktató munka feladatai

Az **értékközvetítés és a képességfejlesztés** segítségével az ép, vagy alig sérült funkciók fejlesztése oly módon, hogy lehetőleg csökkenjen az akadályozottságnak a személyiségfejlődést károsan befolyásoló hatása, az értelmi fejlődés korrekciója, ezen belül az

észlelési, megfigyelési tevékenység, figyelem, emlékezet, képzelet fejlesztése, gondolkodási műveletek gyakorlása.

A **kommunikáció zavarainak felderítése, korrekciója**, valamint a transzfer hatás beépítése a terápiás munkába

Az iskolai képzés - nevelés vegye figyelembe a gyermek addigi életútját, ismerje meg eredményeit, és biztosítsa, hogy az intézményben folyó fejlesztő munka ráépüljön az azt megelőzőkre. Kísérje értő figyelemmel a gyermek fejlődését a képzés- nevelés teljes időtartama alatt, érvényesüljön **a differenciált megsegítés, a habilitáció, rehabilitáció**, mely **elősegíti a fogyatékos fiatalok eredményes társadalmi integrációját**, primer prevenció segítségével érje el az intézmény, hogy a neveltjeiben kialakuljon a magasabb minőségű élet igénye.

Az **életvezetéshez szükséges ismereteket** megfelelő tevékenységbe ágyazott tanulással sajátíttassa el.

Az iskola egész létével, nyitottságával alakítsa társadalmi környezetét, érje el **a sérült emberekkel való együttélés** társadalmi normaként való érvényesülését, erősítse a humánus magatartásmintákat, szokásokat.

Fejlessze a tanulóknál a **nemzeti azonosságtudatot, képviselje az egymás mellett élő különböző kultúrák iránti igényt**, készítessen más népek kultúrájának, szokásainak, életmódjának megismerésére, megbecsülésére.

1.1.6. A feladatok megvalósítása érdekében szükséges pedagógiai eszközök, eljárások

A gyógypedagógusnak, mint szakembernek az egyik legfontosabb tevékenysége az, hogy **megteremti a tanulás feltételeit, megtervezi a munkaformákat**, és ezeket koordinálja az idő, a tanulási módszerek és a taneszközök figyelembevételével.

➤ tervezés

A gyógypedagógus a tantervi célok megvalósítása érdekében elemzi azokat, meghatározza a kívánatos nevelői feladatokat. Megismeri a választható taneszközöket, a rendelkezésre álló óramodelleket és a tanulási folyamat szolgálatába állítja azokat.

➤ felkészülés

A gyógypedagógus az adott gyermekcsoport képességeinek és tudásának ismeretében felkészül az egyes témák megtanítására. A megtanítás érdekében összegyűjti a segédanyagokat, átgondolja a motiváció lehetséges formáit, az eredményes kommunikációs eszközöket.

➤ óravezetés

A gyógypedagógus nem észrevétlen irányítója a tanulás folyamatának, hanem tudatos szervezője, vezetője, aki képes egyéniségével a gyógyító - nevelő hatás érvényesítésére, a hátrányok, akadályozottságok kompenzálására, a negatív idegrendszeri hatások közömbösítésére.

➤ óraelemzés

Az önelemzés képessége, az önismeret a pedagógus szaktudás egyik legfontosabb eleme, fontos eszköze a fejlődésnek. A szakmai munka hatékonyságát növelheti a munkacsoportokon, közösségeken belül szervezett óralátogatások szakszerű elemzése is. A tanórai megfigyelés képet adhat egy-egy tanuló, tanulócsoport viselkedés-és kommunikációs kultúrájáról, tanulási szokásairól, tudásszintjéről.

➤ tanulásszervezés, differenciálás

A differenciált tanulásirányítás nem ismeretlen a gyógypedagógiai munkában, hiszen a gyakorlatban mindig különböző életkorú, fejlettségű, eltérő módon akadályozott gyermekek

tanítása a feladat, s ezt nem lehet csak frontálisan végezni. A tanulásszervezésnek ez a módja lehetővé teszi, hogy a tanító az **egyéni különbségek figyelembevételével** határozza meg a tanulás tempóját, válassza meg a módszereket. Ez azonban sosem jelenthet merev csoportba sorolást.

➤ **döntés**

A gyógypedagógus céljai eléréséhez különböző alternatívák közül választ. A döntés folyamat mindig egy adott probléma megoldását jelenti s mint ilyen, **gondos előkészítést** kíván.

Mozzanatai: a döntési helyzet felismerése, helyzetelemzés, célkitűzés, alternatívák kidolgozása, választás, értékelés.

➤ **feladatadás**

A gyógypedagógiai gyakorlat legnehezebben elsajátítható eleme az a tevékenység, amely során a gyógypedagógus a **szükséges és elégséges információkat** közvetíti a tanítás során.

Tanulóinknál lassan alakul ki és alacsonyabb szinten a néma értő olvasás, mint az ép intellektusú gyerekeknél, neheztett és lassú az írás is. Távolsági céljaink elérése érdekében folyamatosan és nagyon intenzíven tanítanunk kell a didaktikus szövegek olvasását, a szövegben megjelenő információk megértését, és az információk feldolgozásához szükséges gondolkodási műveletek elvégzését, a feladatok megoldását.

Az " olvasd el", " kösd össze " szintű utasításoktól **fokozatosan** juthatunk el a bonyolultabb feladat meghatározás megértéséig, végrehajtásáig.

Minden esetben meg kell győződnünk arról, hogy a tanulók megértették-e a feladatot.

➤ **ellenőrzés, értékelés**

A pedagógusnak azt a viszonylag nagy szabadsággal végezhető tevékenységét, mellyel felméri, regisztrálja a tanulók teljesítményét, ellenőrzésnek nevezzük napi pedagógiai gyakorlatunkban. E visszajelzés elsősorban a **további munkánk feltétele**, hiszen visszajelzést kap a tanító arról, hogy az egyes tanulók hol tartanak a képességeikhez igazított ismeretek megszerzésében.

Megfelelő segítséggel, rávezetéssel tanítjuk az **önellenőrzés** elsajátítását és fontosságát is. Törekszünk, hogy erre épüljön, ezt egészítse ki a nevelő értékelése, aki mindig arra törekszik, hogy **az értékelés személyre szabott és differenciált** legyen. Munkánk során egy percre sem felejtethetjük el, hogy **gyerekeket és nem tantárgyakat tanítunk**.

Az értékelés egy bonyolult kapcsolatrendszerben működik, nem szabad csak tanuló-tanár viszonyában gondolkodni róla. Tudnunk kell, hogy bár a tanító és a gyermek kapcsolata meghatározó az értékelés során, de a kialakított értékelési rendszer hat a tanító- szülő, gyermek - szülő kapcsolatra is.

1.2. A személyiségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatok

Iskolánk a gyermek tiszteletén alapuló, gyermekközpontú, személyiségfejlesztő, a sérült értelmű, tanulásban akadályozott, értelmileg akadályozott és autizmussal együtt élő gyermekek fejlődését egyéni különbségeikhez alkalmazkodva, maximálisan segítő program szerint működik.

Szemléletünk középpontjában a gyermek személyiségfejlődése áll.

Célunk, hogy tanulóink:

különböző adottságaikkal,

eltérő ütemű és mértékű fejlődésükkel,

differenciált, egyénre szabott terápiákkal megsegítve

minél teljesebben bontakoztathassák ki személyiségüket.

Pedagógiai munkánk során az egyéni eltéréseket maximálisan figyelembe véve törekszünk a ránk bízott gyermekek értelmi, érzelmi, kommunikációs, önálló ismeretszerzési, egészséges és kulturált életmód iránti, cselekvési motívumainak, képességeinek kialakításához, optimális fejlesztéséhez.

Képzésünk tartalma a NAT-ban leírt és képviselt értékekre és a helyi sajátosságokból adódó hagyományokra és sajátos szükségletekre épül, minden esetben a speciális szükségletű gyermekek életkori, fejlettségi szintjéhez méretezett ismereteket nyújtva.

Feladataink a személyiség kibontakoztatásában:

➤ **az értelmi fejlesztés területén**

a tanulás tanítása, a tanulás iránti vágy felébresztése, tanulási motiváció fejlesztése, az önálló ismeretszerzés képességének fejlesztése, a kíváncsiság felébresztése a világ iránt, transzferáló képesség fejlesztése, az alkotó fantázia fejlesztése.

➤ **a kooperativitás fejlesztésének területén**

egymás elfogadásának, tiszteletének, segítségének gyakorlása, pozitív szociális szokások kialakítása mintaadással, a társas kapcsolatok fontosságának tudatosítása, az emberi együttélés szabályainak megismertetése, a pozitív kapcsolatok kialakítását segítő kommunikáció birtoklása, a szociális képességek nevelése, az emberi élet értékének, alapvető erkölcsi normáknak a megismertetése, tudatosítása, belsővé válásának segítése.

➤ **egészséges és kulturált életmódra nevelés, az önálló életre készülés terén**

az egészséges életmód fontosságának megismertetése, káros szenvedélyek hatásainak megismertetése, pozitív értékválasztás tanítása, higiénés szokások kialakítása, belső igényképzés alakítása a nevelés során, helyes önértékelés kialakulásának segítése, gyakoroltatása, a munka megszerettetése, az önellátás gyakoroltatása, a hazaszeretet érzésének kialakítása, ápolása, felkészülés a továbbtanulásra, kitartás, gyakorlás fontosságának kialakítása, munkába álláshoz, életkezdéshez szükséges ismeretek elsajátíttatása.

Az iskolai kereteken túl törekszünk a **családdal való folyamatos kapcsolattartásra**. A **világra nyitott, a környezetünk, városunk kulturális életében aktívan résztvevő** iskolát működtetünk, mindent megteszünk annak érdekében, hogy **a sérült gyermekek társadalmi integrációját elősegítsük**.

1.2.1. Személyiségfejlesztési lehetőségek pedagógiai szakaszonként

1.2.1.1. Alsó tagozat

Az alsó tagozaton kiemelt cél a megismerő képesség, az emlékezet, a figyelem fejlesztése az észlelés-képző folyamatok keretében, a cselekvésszabályozás belső feltételeinek folyamatos kialakítása, fejlesztése, a beszéd formai és tartalmi oldalának megerősítése.

Gondolkodási képességek fejlesztése

Fejlesztési feladat a pontos érzékelés kialakítása: tárgyak, személyek, jelenségek felismerése, megnevezése, felsorolása.

- *Összehasonlítás:* tárgyak, tárgyképek tulajdonság szerinti összehasonlítása (szín, alakforma, nagyság, mozgás, mennyiség) a feltárt lényeges tulajdonság alapján a hasonló és megkülönböztető jegyek több szempontú összehasonlítása.
- *Differenciálás:* tárgyak, személyek, jelenségek, mennyiségek csoportosítása a jellemzők alapján a jellemző jegyek említésével, megkülönböztetés minőség és mennyiség alapján, rendezés nagyság, szín, mozgás szerint.

A gondolkodási funkciók fejlesztése nem nélkülözheti az emlékezet, a figyelem, a koncentráció folyamatos fejlesztését. Az emlékezet személyek, tárgyak, szimbólumok megjegyzése, felsorolása, egymásutánisága, szerialitás fejlesztése, cselekedetekre, cselekvésre, történésre visszaemlékezés, tárgyakhoz, személyekhez kapcsolódó tevékenység felidézése.

- *Figyelem:* egyszerű, majd bonyolultabb utasítások végrehajtása, meghatározott cselekvés elvégzése, gyors reagálás az utasításokra, többféle mozgás vagy cselekvés végrehajtása egymás után, összpontosítás a feladatra, céltudatos feladatvégzés, próbálgatás, önellenőrzés.

A motoros képességek fejlesztése

A motoros képességek fejlesztésének célja és feladata a testvázlat kiépítése, a különböző testhelyzetek tudatos érzékelése, változtatása, a testrészek mozgatása különböző testhelyzetekben, a saját testhez viszonyított irány- és térbeli helyzet felismerése.

Finommozgás fejlesztése, írásmozgások egymásutánjai, mozdulatok gyakorlása vizuomotoros koordináció kialakítása, nagymozgások lendületes végzése.

Egyensúlygyakorlatok, ügyességi gyakorlatok.

Mozgás kivitelezés – tempó, erősség, ritmus szerint.

Tér- és időbeli tájékozódási képesség alakítása

Térbeli hely és helyzet felismerése, megnevezése, fent-lent, elől- hátul-középen. Térbeli helyzetek megfogalmazása, relációs szókincs fejlesztése.

Időbeli tájékozódás: történésekre, cselekvésekre visszaemlékezés – időpont, időköz, az idő ritmusa, a természet ritmusa, ritmikusan ismétlődő állapotok megfigyelése.

Kommunikációs képességek fejlesztése

A beszédindíték, a beszédkedv fokozása, ösztönzés a kommunikációra. A beszéd technikai részének fejlesztése beszédmintával, gyakorlatokkal. A tagolt beszéd, a helyes légzés, a toldalékok pontos, tiszta ejtése, a szünettartás.

A fonetikus hallás fejlesztése a beszédhelyzethez alkalmazkodó hangerő, hanglejtés, beszédtempó és ritmus megtanításával, gyakorlásával. A szókincs gyarapítása, aktivizálása. A tanult ismeretkörhöz kapcsolódó szógyűjtés, a kifejezések, a fogalmak beépítése a tanuló aktív szókincsébe. Az olvasás-írás tanulásában mutatkozó fejlődési lemaradások, nehézségek leküzdésének feladatai: az olvasás irányának gyakorlása, sortartás, sorváltás, magánhangzók differenciálása (időtartam, ajakállás, artikulációs mozgás szerint), mássalhangzók megkülönböztetése (zöngés, zöngétlen) betű-felismerési gyakorlatok, hanganalízis, összeolvasási gyakorlatok, a fonetikus írás hibái, a hangok, betűk közötti asszociáció megerősítése.

Szociális képességek fejlesztés

Pontos diagnózis kialakítása a viselkedés elemzése nyomán. Megfelelő kötődések, viszonyulások kialakítása, szabályok felismerése, értelmezése, betartása, a társas viselkedés formáinak ismerete, gyakorlása, önfegyelem kialakítása. A felnőttekkel való kommunikációs készség megeremtése. Megfelelő étkezési kultúra elsajátításának képessége. Az iskolai házirend beépülésének elősegítése.

1.2.1.2. Felső tagozat

Az felső tagozaton a felsorolt korrekciós területek és feladatok ismétlődnek, de tartalomban, mennyiségben követik a tanulók életkori sajátosságait, a tanulók fejlettségét, az elvárható tudást.

Gondolkodási képességek fejlesztése

Feladat: az újonnan szerzett és a már meglévő ismeretek közötti kapcsolat kialakítása, a lényeges – megegyező és eltérő – jegyek kiemelése, összehasonlítások, eltérések, különbségek megfogalmazása, differenciálása, a relációkban való gondolkodás.

A verbális szint megerősítése, gyakorlása feladatokon, műveleteken, feladat- és műveletrendszerben (az általános, a különös, a fölé- és mellérendeltség, egyidejűség, a szempontváltás, a megfelelő gyűjtőfogalomba való besorolás).

Tanulási képességek fejlesztése

Feladat: a szándékos tanulás, az önálló, a meghatározott célra irányuló tanulás kialakítása, önálló tanulási módszerek, technikák gyakorlása, az önellenőrzés formái, a koncentráció a tanulás idején – zavaró ingerek kiszűrése, a kudarc, a nehézség leküzdése, újrakezdés, próbálgatás, ismétlés stb.

Kommunikációs képességek fejlesztése

Feladat: az összefüggő beszéd megerősítése, javítása sokféle kommunikációs helyzetben, valóságos nyelvi készségek kialakítása konkrét tanulási folyamatban, a nyelvi megnyilatkozások tartalmi-formai alakítása, gyakorlati információközlések szóban, írásban, szövegértelmezés az olvasottak alapján, szövegalkotás szóban, írásban, grammatikai gyakorlatok, a helyesírási hibák elemzése, ok feltárás (hiányos szabályismeret, a gyakorlás, az automatizáltság hiánya, beszédhiba következménye), az okokra irányuló fejlesztő feladatrendszer.

1.2.1.3. Előkészítő szakiskola

A korrektív célú fejlesztés a harmadik pedagógiai szakaszban (nálunk a 9-10. évfolyam) a megelőző évekre alapozva folytatódik. A fejlesztésnek fokozottabban kell szolgálni a harmonikus személyiség alakítását, az önfegyelmet, a tudatos magatartást, a céltudatos feladat- és munka-végzést. A társadalmi beilleszkedés érdekében elsődleges feladat a társas kapcsolatok fejlesztése, a konfliktuskerülő- és feloldó magatartás erősítése, felkészítés a családi szerepekre, az önálló életvezetésre.

A szabályok, normák elfogadása is hozzátartozik a korrektív célú fejlesztéshez. *A kognitív képességek fejlesztésében a verbális szint megerősítése kerül előtérbe*, a műveletek, feladatmegoldások menetének értelmezése, a szabályok alkalmazása analóg feladatokra, ok-okozati összefüggések keresése, a rendszerezési, a kommunikációs képesség fejlesztése, a történelmi időben való tájékozódó képesség megerősítése. Törekvés a kulturális, szociális hátrányok felszámolására, a kortárs csoportba történő visszavezetésre, beilleszkedésre.

Az alapfokon megszerzett műveltségi anyag szinten tartása. Differenciált segítségnyújtás a társadalmi beilleszkedéshez, az önálló életvitel kialakításához, a szakmatanuláshoz együttműködve a vállalatokkal. A betanított munkás végzettség megszerzésének lehetővé tétele a jobb képességű tanulóknál.

1.3. A közösségfejlesztéssel kapcsolatos feladatok

Az ember társas lény, az emberi élet alapja a társas mező. Az ebben való eligazodáshoz elengedhetetlen a közösségben való nevelés, amely mint tanulási szintér is megjelenik. A sérült értelmű gyerekek társas viszonyainak alakításához napi pedagógiai gyakorlatunkban kell terepet biztosítani. **Meg kell tanítanunk a gyermeket a szűkebb, és a tágabb közösséggel való együttélésre, ki kell alakítanunk az együttélés tudatát.**

Az iskola feladata **olyan iskolai életmód kialakítása és fenntartása, amely a szociális motívumok egész rendszerét kínálja**, tevékenységrendszert ír elő és a szociális képességeket folyamatosan gyakoroltatja, megerősíti és egyben tudatosítja a szociális elvárásoknak megfelelő normákat. Így lesz képes a sérült fiatal olyan normarendszer elsajátítására, amely a környezettel, a családdal, a társadalommal, a természettel való harmonikus együttélést szolgálja. Az iskolai közösség célja, hogy tevékenységi keretek biztosításával segítse a gyermek fejlődését, képességeinek kibontakozását úgy, hogy azok egyéni lehetőségeinek maximumára jussanak el.

A közösségi nevelés területei:

- a család
- az iskola
- az iskolán kívüli közösségek

Az iskolán belüli területek:

- tanórák
- tanórán kívüli foglalkozások
- szabadidős tevékenységek.

Mind a három terület sajátos foglalkoztatási formát követel, mások a feladatai, céljai, ám összességében tevékenyen hozzájárulnak

- a tanuló közösségi magatartásának kialakításához,
- véleményalkotó, véleménynyilvánító képességének fejlődéséhez
- a másság megértéséhez, elfogadásához,
- együtt érző magatartás kialakulásához,
- harmonikus embertársi kapcsolatokhoz.

Az iskolai közösségfejlesztés területei nem különülnek el egymástól, hanem egymást erősítve, egymás mellett fejlesztik a tanulók személyiségét.

Iskolánk minden dolgozója példaként áll a ránk bízott sérült értelmű gyermekek előtt megjelenésével, viselkedésével, beszédstílusával, társas kapcsolataival.

Közösen kell törekednünk arra, hogy minden tanulónk ismerje meg és sajátítsa el a társas együttélés szabályait. **A nevelés során gyakorolhatják azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek a szűkebb és tágabb környezet megismeréséhez, megbecsüléséhez, a pozitív értékekkel való azonosuláshoz vezetnek.**

A **mintaadás** tanulóink esetében kiemelt jelentőségű, hiszen gyakran befolyásolhatóbbak, sodorhatóbbak, kihasználhatóbbak sérült kognitív funkcióik miatt, mint ép társaik.

1.4. A kiemelt figyelmet igénylő tanulókkal kapcsolatos pedagógiai tevékenységek

1.4.1. A beilleszkedési, magatartási nehézségekkel összefüggő pedagógiai tevékenységek

Intézményünkbe olyan tanulók kerülnek, akiknek tanulási, értelmi képességeik akadályozottak.

Szerencsés esetben másságuk a beiskolázás idején kiderül, s így hozzáértő kezek közé kerülnek az iskolai nevelés-oktatás kezdetén. Ha nincs, gyakran több évi „bolyongás”, sorozatos kudarc után lesz csak megfelelő iskoláztatásuk.

Ilyenkor másodlagos tünetek is ráépülnek az elsődleges sérülésre, s így kerülnek a gyógypedagógiai intézményünkbe.

A másik fő probléma, hogy a gyermek másféle nevelést kap odahaza, mint az iskolában (a családi szocializáció kulturálisan eltér az átlagtól). A veszélyeztetett tanulók kb. felénél megfigyelhető magatartási zavar. Jellemző az elhanyagoltság, az ismerethiány, a beilleszkedési és kapcsolatteremtési képesség hiánya, a szubkultúra eltérő érték- és normarendszere, a szegénység, az alacsony szociokulturális szint a családban.

A családi szocializáció tartós zavara, anya- gyermek kapcsolat frusztrációja, a család megbillent egyensúlya, ellentmondó családi nevelési eljárások, kiegyensúlyozatlan légkör, apa vagy anya hiánya, válás - mindezek megzavarhatják a gyermek érzelmi, szociális és intellektuális fejlődését.

Ezért a beilleszkedési és magatartási nehézségeket mutató tanítványokhoz sohasem haraggal, hanem inkább figyelemmel fordulunk. Biztosítanunk kell számukra a kapaszkodót, hogy családi, szociális problémákban, esetleg már a személyiség nem megfelelő fejlettségében, a családi és létbizonytalanságban rejlő gondok megoldási útján megindulhassanak.

Ennek érdekében hangsúlyozzuk a gyermek alapos, fokozottabb megismerését, amely az életkori sajátosságok mellett pontosan jelzi a tanulók értelmi szintjét, képességstruktúráját, az épen maradt, illetve kevésbé sérült, vagy a hibás, kialakulatlan pszichés funkciókat.

Türelemmel, empátiával, szaktudással ez a folyamat sikeressé tehető, de nem szabad sablonokat használni, hanem messzemenően tolerálni kell az egyéni sajátosságokat.

A beilleszkedési, magatartási nehézségek oldását szolgáló tevékenységek:

- differenciált, kiscsoportos, egyéni foglalkozások
- terápiák, kompenzációs órák
- sikerélményt adó foglalkozások (sport, szakkörök)
- szülők, szakemberek bevonása a gyermek érdekében
- családsegítő és gyermekjóléti szolgálat-konzultációk, közös munka
- családlátogatások
- a gyermek érdeklődésének, motiváltságának elősegítése egyéni adottságaihoz mérten
- elfogadó, bátorító légkör kialakítása.

1.4.2. A tehetség, képesség kibontakoztatását segítő tevékenységek

Hisszük, hogy mindenki tehetséges valamiben. A sérült kognitív funkciók kompenzálására kitűnő lehetőséget biztosítanak még a **szakkör jellegű tevékenységek**.

Az elmúlt évek **pályázati és verseny eredményei**, az iskolai, városi **fellépések** bizonyítják, hogy tanulóink valóban tehetségesek. A pályázatok, a bábos, versmondó fellépések, a sportsikerek igazolják, hogy a sokoldalú fejlesztés meghozza eredményét.

Ép társaik közt is magabiztosan, örömmel szerepelnek tanítványaink, s ebben rejlik nevelésünk egyik legnagyobb értéke, mert mindenki megtalálja a számára legkedveltebb, örömet adó elfoglaltságot.

Az egyénre szabott képességfejlesztés az iskola programjának kiemelt területe, van ahol kompenzációs, s van ahol tehetséggondozó funkciót tölt be.

Természetesen a képességfejlesztést és a tehetséggondozást szolgálja a továbbtanulásra való tudatos, módszeres felkészülés, illetve képességekhez alakítva a sikeres életkezdéshez szükséges ismeretek, a munka szeretetének átadása is.

1.4.3. A tanulási kudarcnak kitett tanulók felzárkóztatását segítő program

Az iskola speciális jellegéből adódóan az iskola képzési programja egyöntetűen a felzárkóztatást segíti.

**A differenciált képességfejlesztés,
az egyéni bánásmód,
a szakszolgálati segítség (logopédia, konduktív fejlesztés, gyógytorna),
a különféle terápiák,
a választható tevékenységek,
a tanterv sokszínűsége,
a tanulás tanítása,
a szabadidős tevékenységek**

mind, mind a tanulási kudarc enyhítését szolgálják, azt biztosítják, hogy minden tanulónknak legyen sikerélménye.

A siker, az elfogadó légkör biztosítja, hogy a tanulóink iskolával, tanulással kapcsolatos attitűdje pozitívan fejlődjön.

A stressz mentes tanórák, az önálló tanulás segítése, a kis lépésekben való haladás, a gyakorlás, tevékenykedtetés azokban a gyerekekben is oldják a feszültséget, akik már valamilyen tanulási kudarc után, másik iskolából kerültek hozzánk.

Az iskola munkatársainak összehangolt, átgondolt munkája a gyerek számára a követelményeknek való megfelelést, az elvárások közti eligazodást segíti. Minden esetben törekszünk arra, hogy a családot is bevonjuk ebbe a csapatmunkába.

A habilitációs-rehabilitációs foglalkozásokat sokféle formában biztosítjuk:

- logopédia
- diszkalkulia prevenció
- diszlexia-prevenció
- finom motorika fejlesztése
- grafomotoros készség fejlesztése
- gyógytestnevelés, mozgásfejlesztés
- kognitív képességek fejlesztése
- rendszerezési képesség fejlesztése
- téri- idő tájékozódás fejlesztése

- figyelem fejlesztése
- emlékezet fejlesztése /vizuális, auditív/
- kommunikációs képességek fejlesztése.

1.4.4. A gyermek- és ifjúságvédelemmel kapcsolatos feladatok

Az iskolánkba járó tanulók jelentős százaléka rossz szociokulturális körülmények közt él, magas a munkanélküli szülők aránya is. A rossz lakáskörülmények, a szülők alacsony iskolázottsága, a megélhetési gondok, a lakókörnyezet negatív hatásai károsan befolyásolják, az amúgy is hátránnyal induló sérült értelmű tanulóink személyiségfejlődését.

Mi hiszünk abban, hogy az iskola sokat tehet a hátránykompenzálás terén is. Az iskolába kerülés pillanatától törekszünk a **család megnyerésére, a gyermek érdekében szükséges pozitív együttműködés kialakítására.**

A **szociális hátrányok enyhítésére** irányuló tevékenységünk átszövi mindennapjainkat, folyamatos tevékenységet jelent. Az iskolában fél állásban foglalkoztatott **gyermek-és ifjúságvédelmi felelős koordinálja** a feladatokat. Tevékenységének célja a **prevenció**, azaz munkáján keresztül a gyermekek problémáinak minél korábbi felismerése és minél hatékonyabb kezelése, súlyosabbá válásának megelőzése.

Az iskola gyermekvédelmi tevékenységének területei:

- a megelőzés,
- a probléma feltárása, kezelése, segítségnyújtás a megoldáshoz
- ha lehetséges, a probléma megszüntetése,
- ha szükséges szakemberek segítségének igénybe vétele.

Konkrét feladatai:

- a pedagógusok, szülők, adott esetben a tanulók tájékoztatása arról, hogy kik, hol, hogyan segíthetnek a problémák megoldásában
- a rossz anyagi helyzetben levő tanulók, a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű diákok segítése
- a családlátogatások osztálytanítókkal közösen és önállóan is
- kapcsolatfelvétel kezdeményezése a családsegítő, gyermekjóléti szolgálattal, járási hivatallal, esetlegesen a védőnővel, iskolaorvossal
- kapcsolattartás, esetmegbeszélések a fenti intézmények munkatársaival
- gyermekvédelmi támogatás megállapításának kezdeményezése
- szabadidős programok ajánlása, közös program szervezése.
- rendszeres felvilágosító munka végzése az osztályfőnök, a szaktanárok és a védőnő segítségével (drog, alkohol, dohányzás).

1.5. A pedagógusok helyi intézményi feladatai, az osztályfőnöki munka tartalma, feladatai

A **gyógypedagógus** szakmai önismerettel rendelkező szakember, akinek a gyakorlati tevékenysége iskolánkban a tanulásban akadályozott, értelmileg akadályozott, halmozottan sérült gyermek személyiségének, képességeinek megismerésén alapul.

A szakmai önismeret személyiségtényezői:

- tudás
- képesség

- attitűd
- nevelési stílus

A gyógypedagógus tudásán nem csak a gyógypedagógiai szaktudást értjük, ez egy eleme annak. A gyógypedagógusnak rendelkeznie kell a tanulási és szocializálódási folyamatokra vonatkozó tudással is.

Programunk gyógypedagógiai szemlélete az együttműködő nevelői stílust preferálja, és ezzel összefüggésben két szakmai értéket, a pedagógiai optimizmust és humanizmust fogadja el.

Az együttműködő pedagógus attitűdje **a gyermek szeretete, tisztelete és meleg, felelősségteljes korlátozása**. Tudja, hogy együttműködni csak azzal lehet, aki ezt maga is akarja. Tanítani kell tehát az együttműködést és annak formáit is.

Az iskolában dolgozó gyógypedagógus kompetens szakember, aki megfelelő nevelési stílussal rendelkezik.

A gyógypedagógus legfontosabb feladata: neveli és oktatja az értelmi, érzékszervi, beszéd- és mozgásfogyatékos gyermekeket. Feladata az alapkészségek fejlesztése, a sérült vagy hiányzó funkciók fejlesztése, ill. kompenzálása, a tanuló/gyermek személyiségének, képességeinek, tárgyi tudásának folyamatos fejlesztése.

Minden pedagógus **alapvető munkaköri kötelessége az iskolai munka zavartalanságát, eredményességét, a pedagógiai programokban rögzített célok elérését biztosító feladatok teljesítése**. A fentiekre a nevelőtestület minden tagját a kiadott törvény, a rendeletek, utasítások és az iskola vezetője kötelezheti, illetve utasíthatja.

A kötelező óraszámokban ellátott konkrét feladatai:

- a) a tanítási órák megtartása
- b) tanórán kívüli foglalkozások megtartása,
- c) megbízás esetén a munkaközösség-vezetői feladatok ellátása,
- d) megbízás esetén az osztályfőnöki feladatok ellátása,
- e) iskolai sportköri foglalkozások,
- f) énekkar, szakkörök vezetése,
- g) differenciált képességfejlesztő foglalkozások (korrepetálás, tehetséggondozás, felzárkóztatás, előkészítők stb.),
- h) habilitációs-rehabilitációs foglalkozások (logopédia, gyógytestnevelés, mozgásfejlesztés, beszédfejlesztés)
- i) magántanuló felkészítésének segítése,

A munkaidő többi részében ellátott feladatok:

- a) a tanítási órákra való felkészülés,
- b) a tanulók munkájának rendszeres értékelése,
- c) a megtartott tanítási órák dokumentálása, az elmaradó és a helyettesített órák vezetése,
- d) különbözeti, javító és osztályozó vizsgák lebonyolítása,
- e) szemléltető eszközök, kísérletek összeállítása,
- f) dolgozatok, tanulmányi versenyek összeállítása és értékelése,
- g) a tanulmányi versenyek lebonyolítása,
- h) tehetséggondozás, a tanulók fejlesztésével kapcsolatos feladatok,
- i) iskolai kulturális, és sportprogramok szervezése,
- j) a pótlékkal elismert feladatok (osztályfőnöki, munkaközösség-vezetői),
- k) az ifjúságvédelemmel kapcsolatos feladatok ellátása,

- l) szülői értekezletek, fogadóórák megtartása,
- m) részvétel nevelőtestületi értekezleteken, megbeszéléseken,
- n) részvétel a munkáltató által elrendelt továbbképzéseken,
- o) a tanulók felügyelete óráközi szünetekben és ebédeléskor,
- p) tanulmányi kirándulások, iskolai ünnepségek és rendezvények megszervezése,
- q) iskolai ünnepségeken és iskolai rendezvényeken való részvétel,
- r) részvétel a munkaközösségi értekezleteken,
- s) tanítás nélküli munkanapon az igazgató által elrendelt szakmai jellegű munkavégzés,
- t) részvétel az intézmény belső szakmai ellenőrzésében,
- u) iskolai dokumentumok készítésében, felülvizsgálatában való közreműködés,
- v) szertárrendezés, a szakleltárak és szaktantermek rendben tartása,
- w) osztálytermek rendben tartása és dekorációjának kialakítása.

Az osztályfőnöki munka tartalma, feladatai

Az osztályfőnök nevelő munkáját az iskola pedagógiai programja, a helyi tanterve és a tanmenete alapján végzi. Intézményünkben a hagyományos osztályfőnöki munka három fő területet ölel fel.

Az osztályfőnök teendőinek, kötelezettségeinek egy része **adminisztrációs** jellegű munka. Ilyenek az osztálynaplóval, anyakönyvekkel, bizonyítványokkal kapcsolatos munkák, a továbbtanulásnak, tanulmányi versenyeknek stb. nyilvántartása, ezekkel kapcsolatos összesítések és statisztikák.

Az osztályfőnöki munka másik része **szervezési, koordinációs** feladat. Az osztályfőnök saját hatáskörében jutalmaz, vagy büntet, illetve ezeket az eljárásokat kezdeményezi. A tanulókkal közösen tervezi, elemzi, és alakítja az osztály életét, biztosítja annak bekapcsolódását az iskola egészének nevelési rendszerébe. Felelős az osztálya viselkedéséért, az osztálydekoráció elkészítéséért a kiránduláson tanúsított magatartásukig.

Kapcsolatot tart az osztályba járó tanulók szüleivel, az osztályban tanító tanárokkal, az iskola egészségügyi szolgálatával, a gyermek és ifjúságvédelmi felelőssel, képviseli az osztályba járó diákok érdekeit, figyelemmel van a tanulók szociális helyzetére, egészségügyi állapotára stb.

Az osztályfőnöki munka harmadik területe a **közvetlen nevelő munka** az osztályfőnöki órákon, ahol sajátos rendszerező, szintetizáló módszerrel kerül sor a tanulók nevelésében szerepet játszó nevelési tartalmak, témakörök feldolgozására.

A főbb tevékenységek összefoglalása

- feladatairól és hatásköréről irányadóak az SzMSz megfelelő fejezetében leírtak,
- feladata az intézmény és a munkaközösség munkatervében rögzített szakmai és pedagógiai feladatok előkészítése és végrehajtása,
- javaslatot tesz az iskolai munkaterv osztályát, évfolyamát érintő pedagógiai, szervezési, stb. feladataira,
- kiemelt figyelmet fordít a dokumentumok kitöltésére: osztálynapló, törzslapok, bizonyítványok, stb.
- részt vesz az intézmény adminisztratív tevékenységében oly módon, hogy összeállítja az adatszolgáltatásokhoz szükséges dokumentumokat.(októberi statisztika stb.)
- vezeti a tanulók dicséretével, elmarasztalásával kapcsolatos bejegyzéseket,

- kapcsolatot tart az osztályába járó diákok szüleivel, a szülői munkaközösséggel,
- folyamatos kapcsolatot tart az osztályában tanító tanárokkal,
- előkészíti a szülői értekezletek lebonyolítását, közreműködik az iskola szülőkkel és tanulókkal kapcsolatos minőségbiztosítási tevékenységében,
- minden tanév első hetében ismerteti osztályával az iskolai házirendet, az évfolyamnak és a szükségleteknek megfelelően felhívja a figyelmet egyes előírásaira,
- a tanév elején osztálya számára megtartja a tűz-, baleset- és munkavédelmi tájékoztatót, az oktatásról szóló feljegyzést aláírhatja a tanulókkal.
- közreműködik a választható foglalkozások felvételének lebonyolításában,
- folyamatos figyelmet fordít osztályának dekorációjára, a faliújság karbantartására.
- heti rendszerességgel ellenőrzi az osztálynapló haladási és mulasztási részében a bejegyzések, aláírások meglétét,
- figyelemmel követi a tanulók igazolt és igazolatlan hiányzását, késését, 8 napon belül igazolja a hiányzásokat, elvégzi a szükséges értesítéseket a szülők illetve a gyermek- és ifjúságvédelmi felelős felé.

1.6. A szülő, a tanuló, a pedagógus és az intézmény partnerei kapcsolattartásának formái

1.6.1 Az intézmény és a szülők közötti kapcsolattartás formái

Úgy gondoljuk, az iskolai nevelés nem lehet eredményes, ha nem kapcsolódik szervesen a családéhoz, ha megpróbálja figyelmen kívül hagyni annak hatásait. A szülők és az iskola kapcsolatában az **iskola szakmai felelőssége** jelentős.

A nyitott iskola nem szólam, hanem a valóság, a mindennapi gyakorlat.

A családdal való kapcsolatépítésben törekszünk az **önkéntességre**, és a **kölcsönösségre**.

A partneri együttműködés felajánlása, az **informálódás** biztosítása, az egyénre szabott bánásmód hatására a kezdetben tartózkodó, vagy az együttműködést hátrító szülők is fokozatosan vállalják a partneri viszonyt. A gyermek érdeke mindenképpen ezt kívánja, a pedagógus szakértelme és emberi kvalitásai lehetővé teszik ezt a magatartást.

A kapcsolattartás lehetőségei:

- **Szülői értekezletek**

Az iskola tanévenként legalább két szülői értekezletet tart. (október és február első hetében). Ezen túl a felmerülő problémák megoldása céljából az igazgató, az osztályfőnök vagy a szülői munkaközösség elnöke rendkívüli szülői értekezletet hívhat össze. Összevont szülői értekezletet az igazgató hívhat össze.

- **Tanári fogadóórák**

Az intézmény valamennyi pedagógusa tanévenként – az igazgató által kijelölt időpontban – három alkalommal tart fogadóórát. Amennyiben a szülő, gondviselő a fogadóórán kívüli időpontokban kíván konzultálni gyermeke tanárával, akkor erre – a rendkívüli eseteket leszámítva – telefonon vagy személyesen történő időpont-egyeztetés után kerülhet sor.

- **A szülők írásbeli tájékoztatása**

A szülők rendszeres tájékoztatása a házirendben meghatározottak alapján történik. A meghatározottakon túl az intézmény vezetője, a szaktanárok és az osztályfőnökök a szülővel való kapcsolatfelvételt telefonon vagy az ellenőrző könyvbe való beírással illetve hivatalos levél útján kezdeményezhetik.

Az osztályfőnök az ellenőrző könyvbe való bejegyzés útján tájékoztatja a szülőket a fogadóórák, a szülői értekezletek időpontjáról és más fontos eseményekről, lehetőleg egy héttel, de legalább öt munkanappal az esemény előtt.

- **A szülői munkaközösség**

A szülői munkaközösség tisztségviselői: Minden tanév elején a tanulócsoportokba járó gyermekek szülei közül a szülők által demokratikusan megválasztott egy-egy fő.

A szülői munkaközösség elnökét a tisztségviselők maguk közül választják meg.

Az osztályok szülői munkaközösségeinek tevékenységét az osztályfőnökök segítik. Véleményeiket, állásfoglalásaikat, javaslataikat a választott elnök, vagy az osztályfőnökök közvetítésével juttatják el az iskola vezetőségéhez.

Az intézmény szülői választmányát az iskola igazgatója tanévenként legalább 2 alkalommal hívja össze, ahol tájékoztatást ad az intézmény munkájáról és feladatairól.

1.6.2 Az intézmény és a tanulók közötti kapcsolattartás formái

*A tanulókkal való kapcsolattartás elsődlegesen a mindennapi érintkezés során történik a tanítási órákon, az órák közti szünetekben, a tanítás előtt és után. A diákok bármely tanárukat megkereshetik javaslataikkal és egyéni gondjaikkal, személyükről és az osztályközösségről információkat kérhetnek tőlük és az iskola vezetőitől. **A diákok személyét érintő problémákkal elsődlegesen az osztályfőnök és a szaktanárok foglalkoznak.***

- **Iskolagyűlés**

A diákközösség egészét érintő döntéseket szükség szerinti gyakorisággal iskolagyűlésen (célszerűen udvari sorakozókor megszervezve) kell a diákság tudomására hozni. Ezen a fórumon kapnak tájékoztatást a tanulók az iskolával kapcsolatos eseményekről, eredményekről, tervekről. Az iskolagyűlésen részt vesznek az iskola tanárai is.

1.6.3 Az intézmény és partnerei közötti kapcsolattartás formái

Az intézmény más köznevelési intézményekkel és egyéb partnerekkel az eredményesebb nevelő-oktató munka érdekében kapcsolatot alakíthat ki.

A kapcsolat lehet:

- szakmai (nyílt napokon részvétel, tapasztalatcsere),
- kulturális bemutatók, versenyek,
- sport és egyéb versenyek.

A kapcsolattartás formái:

- rendezvényeken, versenyeken való részvétel az éves munkaterv alapján,
- értekezleteken, munkamegbeszéléseken való részvétel.

Intézményünk rendszeres munkakapcsolatot tart fenn a következő partnerekkel:

- gyógypedagógiai tanárképzésben részt vevő intézmények
- Magyar Speciális Olimpia Szövetség,
- Veszprém Megyei Speciális Sportszövetség,
- Nátus konyha,
- Pápa Város Önkormányzata,
- települési önkormányzatok,
- Jókai Mór Művelődési és Szabadidő Központ,
- a helyi sajtó képviselői,
- helyi hatóságok,
- civil szervezetek,

- a megyei gyógypedagógiai intézményekkel az igazgatói munkaközösség értekezletein,
- a városban működő iskolák vezetőivel az igazgatói értekezleten,
- a Veszprém Megyei Egységes Pedagógiai Szakszolgálat Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottságával.

A kapcsolatok rendszeressége a kapcsolatok jellegétől függően alakulhat. A kapcsolatot az igazgató, a nevelőtestület, illetve az igazgató által megbízott pedagógusok tartják.

Intézményünk kapcsolatot tart fenn külföldi oktatási-nevelési intézményekkel:

- Kampenben (Hollandia) a De Shakel - De Spanker valamint az Ichthus Pro iskolákkal.
- Leinefeldében (Németország) a Tabaluga gyógypedagógiai intézménnyel.

A kapcsolat célja elsősorban egymás oktatási rendszerének megismerése, a kölcsönös tapasztalatcsere, új ötletek, eljárások megismerése és ez által a pedagógiai munka sokszínűbbé tétele.

2010 szeptemberében egy Hollandiában már jól bevált pedagógiai-nevelési eljárással ismertették meg intézményünk tanulóit, tanárait a *De Shakel - De Spanker* iskola pedagógusai. Olyan módszerekkel vezették a foglalkozásokat, amely garantálta a sikerélményt a gyerekeknek. A művészetek munkaközösség irányításával délutáni foglalkozások keretében indult el a művészeti projektünk, amely a megismert holland módszert veszi alapul. A munka során informatikai eszközökkel folyamatos a kapcsolattartás, de távlati célunk, hogy a holland és magyar gyermekek megtapasztalhassák a közös alkotás örömét.

Az *Ichthus Pro* intézmény profilja a sajátos nevelési igényű tanulók szakmai képzése, melyben a gyakorlatközpontúság dominál. Iskolánkban az előkészítő szakiskola szakmai óráin, a felső tagozaton technika, életvitel és gyakorlati ismeretek órákon tudjuk hasznosítani a náluk már bevált ötleteket, módszereket.

A kapcsolattartás formái:

- 2 havonta rövid beszámolók, fotók küldése e-mailben, felelős: a foglalkozást tartó pedagógusok
- foglalkozások közös vezetése Skype-on keresztül, felelős: a foglalkozást tartó pedagógusok
- évente (kétévente) látogatások egymás intézményeiben, felelős: az intézmény vezetősége.

1.7. A tanulók részvétele az intézményi döntési folyamatban

Az **osztályközösség** iskolai közösségek legalapvetőbb szervezete, a tanítási-nevelési folyamat alapvető csoportja. Döntési jogkörébe tartoznak:

- az osztály képviselőjének megválasztása,
- döntés az osztály belügyeiben.

Az osztályközösségek vezetője: az osztályfőnök.

A **tanulóközösségek** döntési jogkört gyakorolnak – a nevelőtestület véleménye meghallgatásával – saját közösségi életük tervezésében, szervezésében, valamint tisztségviselőik megválasztásában, és jogosultak képviseltetni magukat a diákönkormányzatban. A tanulók, a tanulóközösségek és a diákkörök a tanulók érdekeinek képviselőit diákönkormányzatot hozhatnak létre.

A tanulónak joga, hogy szabadon véleményt nyilváníthasson bármely, az iskolát érintő kérdésben, különösen az őt nevelő és oktató pedagógus munkájáról, valamint az iskola működéséről. A véleménynyilvánítási jog gyakorlásának módja az osztályfőnök, az iskolaigazgató megkeresése. E jog gyakorlása során csak a korrekt, tényeken alapuló, az iskola valamennyi dolgozója és tanulója személyiségi jogait, méltóságát tiszteletben tartó magatartás fogadható el.

A tanulónak lehetősége van arra, hogy az iskola igazgatójához, tanáraihoz, szervezeteihez kérdést intézzon. Joga, hogy az írásban vagy a szóban megfogalmazott kérdésekre az érintettektől legkésőbb 15 napon belül érdemi választ kapjon.

1.8. Az egészségfejlesztéssel összefüggő feladatok

Az egészségnevelés célja, hogy az egyéni életmódra fókuszálva információk közlésével az egyén beállítódási és magatartási vonatkozásaiban változásokat indítson el. Ennek módszere az egészségfejlesztés, amelynek segítségével képessé tesszük a tanulókat egészségük javítására.

Az egészséges életvitel kialakítása az általános iskolai feladatok között is elsődleges. Az iskolák tanítóinak, tanárainak egyéni, a nevelőtestületeknek közös feladata ennek teljesítése.

Minden pedagógusnak – tekintet nélkül szaktantárgyára – a nevelési folyamat minden mozzanatában egészségnevelő szerepet kell betöltenie. Példamutatásuk az egyik leghatékonyabb pedagógiai módszer, illetve lehetőség, hiszen az egészséget nem oktatni kívánjuk, hanem elősegíteni annak „átélését”.

A megtanult egészségvédő szabályokat nem kívánjuk „kikérdezni”, de megtanítjuk alkalmazni. Nem az iskola szigorával, hanem szabadon, játékosan a gyermekekben meglévő kíváncsiságot, vetélkedési hajlamot kihasználva próbáljuk az ismereteket elsajátíttatni és a sikert mindenkinek biztosítani.

Az egészséges, harmonikus életvitelt megalapozó szokások a tanuló cselekvő, tevékeny magatartásán keresztül alakíthatók ki. Az iskolai környezet, mint élettér is biztosítja az egészséges testi, lelki, szociális fejlődést.

Ezen célok megvalósítását szolgálja iskolánk **egészségnevelési programja**, mely pedagógiai programunk 2.14. pontjában olvasható.

1.9. Az elsősegély-nyújtási alapismeretének elsajátításának iskolai terve

Az elsősegély-nyújtás alapvető ismerete a tanulóinkkal szemben is elvárt követelmény természetesen az életkornak és értelmi képességeinek függvényében. Célunk, hogy ismereteket szerezzenek az elsősegély-nyújtási módokról, a sérülések súlyosságának felismerhetőségéről, az ellátás gyakorlati alkalmazásáról.

Az iskolában, háztartásban, közeledés során mindenkit érhet kisebb vagy nagyobb sérülés, baleset, s bármikor kerülhetünk olyan helyzetbe, hogy segítséget kell nyújtanunk mások számára is. Sokszor a helyszínen nyújtott első segítség életet menthet, vagy meghatározza a gyógyulás súlyosságát, kimenetelét is. Az időben és jól felismert segítségnyújtással megállíthatjuk a sérülés további romlását is.

Alapvető elv, hogy **cselekvésre, problémamegoldásra** csak cselekvéssel, problémamegoldással taníthatunk, így tevékenység- és élményközpontú módszerekkel kell a gyermekekkel a balesetek során szükséges teendőket elsajátíttatni.

A **kötelező tanítási órák** tantárgyi koncentrációban és koncentrikusan bővülő oktatási tartalmakkal, szolgálják ezen ismeretek megszerzését. A témakör a következő tantárgyakba épül be:

- környezetismeret órákon alsó tagozatban
- természetismeret órákon felső tagozatban
- biológia-egészségtan órákon az előkészítő szakiskolában
- életvitel és gyakorlati ismeretek órákon foglalkozató csoportokban.

A **tanórán kívüli foglalkozások** keretében a következő lehetőségekkel élünk:

- védőnő, szakember által tartott foglalkozások
- egészségnap keretein belül a téma feldolgozása
- látogatás a mentőszolgálatnál, tűzoltóságnál
- iskolai, városi vetélkedőkön, versenyeken való részvétel.

1.10. Az iskolai felvétel, átvétel és továbbhaladás szabályai

1.10.1. Általános szabályok

Intézményünk alapfeladata a sajátos nevelési igényű gyermekek – **tanulásban akadályozott, értelmileg akadályozott, autista, halmozottan sérült** (értelmi és hallásfogyatékos, értelmi és mozgásfogyatékos) - nappali rendszerű nevelése, oktatása, szakiskolai oktatása, napközi otthoni, tanulószobai nevelése. Mindezeket túl ellátjuk a **súlyosan fogyatékos** gyermekek fejlesztő felkészítését, valamint pedagógiai szakszolgáltatási tevékenységet logopédiai ellátást, gyógytestnevelést, 3–5 éves korú gyermekek korai fejlesztését és gondozását.

Az intézménybe kerülés feltétele minden esetben a Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság szakvéleménye.

A **tanulói jogviszony** a beiratkozással jön létre, beiratkozás az általános iskolai évfolyamokon folyamatos, férőhely függvényében a tanév megkezdése után is lehetőséget biztosítunk a tanulók többségi iskolákból való átvételére, valamint a gyógypedagógiai intézményekből való átvételére is.

A szakértői bizottság szakvéleménye javaslatot tesz arra, hogy a tanuló mely évfolyamon folytathatja tanulmányait. A szülő kérése illetve a pedagógusok javaslata alapján lehetőséget biztosítunk különbségi vizsga letételére az 1.11. pontban meghatározottak szerint.

A **továbbhaladás feltétele**, hogy a kerettantervek alapján elkészült helyi tantervekben meghatározott tantárgyi követelményeket legalább elégséges szinten a tanuló teljesítse.

Az egyes tantárgyakból az elégséges osztályzatot akkor kaphatja meg a tanuló, ha a tantárgy helyi tantervében az évfolyamra meghatározott követelményeket legalább minimális szinten teljesítette (ez a teljes mértékű elsajátításhoz viszonyított 20%-ot jelent), valamint a tananyagban meghatározott kulcsfogalmakat minimális szinten ismeri, értelmezni, alkalmazni tudja (a fogalmak minimum 20%-át).

Az adott évfolyam megismétlésére három tantárgy követelményeinek elégtelen teljesítése esetén automatikusan, egy vagy két tantárgy esetében a sikertelen javítóvizsga után, illetve a szülő kérésére ettől függetlenül is sor kerülhet.

A **tanulói jogviszony megszűnik** az általános iskola 8. évfolyamáról szóló (amennyiben tankötelezettség nem áll fenn), illetve az előkészítő szakiskola 10. évfolyamáról szóló bizonyítvány kiosztásának napján. A tanulói jogviszony megszüntethető fegyelmi úton is, a fegyelmi eljárást az osztályfőnök, vagy a szaktanár javaslatára az iskola fegyelmi bizottsága folytatja le az SZMSZ-ben meghatározott módon.

A tanuló kilépése az iskolából bármely évfolyamon a törvényben meghatározott módon megy végbe.

1.10.2. A 9. évfolyamra való felvétel külön szabályai

Az előkészítő szakiskolai képzésre jelentkezni a központi felvételi eljárás keretében lehet, azzal a megkötéssel, hogy a felvételhez sajátos nevelési igényt megállapító szakértői bizottsági szakvélemény szükséges.

A felvételi kérelmek elbírálásának szabályai:

A tanulókat az általános iskolai eredmények alapján, felvételi pontok számításával veszi fel az intézmény. **Felvételi vizsgát nem kell tenni.** A felvételi pontok kiszámítása a következő tantárgyak jegyeinek összesítésével történik:

- ötödik év végi magyar nyelv, magyar irodalom, történelem, matematika, természetismeret
- hatodik év végi magyar nyelv, magyar irodalom, történelem, matematika, természetismeret, földrajz (földünk és környezetünk)
- hetedik év végi magyar nyelv, magyar irodalom, történelem, matematika, természetismeret, földrajz (földünk és környezetünk)
- nyolcadik osztály I. félévi magyar nyelv, magyar irodalom, történelem, matematika, természetismeret, földrajz (földünk és környezetünk)

Ha ezekből a tantárgyakból minden jegy ötös volt, maximum 115 pontot lehet elérni.

A rangsorolás során az azonos összesített eredményt elérő tanulók közül előnyben kell részesíteni a halmozottan hátrányos helyzetű tanulót, valamint azt a tanulót, akinek különleges helyzete ezt indokolja. Különleges helyzetűnek tekinthető

- halmozottan sérült tanuló
- tanulmányi- és sportverseny kiemelkedő teljesítményt nyújtó tanuló
- iskolai kötődéssel érkező tanuló (testvére jár az intézménybe)

Az általános iskola 8. osztályát intézményünkben végző tanulók **folyamatos továbbhaladással** folytathatják tanulmányaikat az előkészítő szakiskola 9. osztályában. Amennyiben a helyi tantervben előírt tantárgyi követelményeket sikeresen teljesítették, a felvételi eljárásban nem kell részt venniük.

1.11. A tanulmányok alatti vizsgák szabályai

A *félévi és év végi* tanulmányi osztályzatok megállapításához a tanulónak **osztályozó vizsgát** kell tennie, ha:

- az igazgató felmentette a tanórai foglalkozásokon való részvétel alól,
- az igazgató engedélyezte, hogy egy vagy több tantárgy tanulmányi követelményének egy tanévnél hosszabb idő alatt, illetve az előírtnál rövidebb idő alatt tegyen eleget,
- egy tanévben 250 óránál többet mulasztott, és a nevelőtestület nem tagadta meg az osztályozó vizsga letételének lehetőségét,
- ha a tanuló hiányzása egy adott tantárgyból az évi tanítási órák 30%-át meghaladta és a nevelőtestület nem tagadta meg az osztályozó vizsga letételének lehetőségét,
- a tanuló független vizsgabizottság előtt tesz vizsgát.

Osztályozó és különbözeti vizsgát szervez az iskola minden tanév január és június hónapjának első hetében, szükség esetén más időpontban is. Az osztályozó vizsgára jelentkezést az

igazgatónak kell benyújtani, a vizsgák előtt 30 nappal. Az igazgatóhelyettes a jelentkezések összegzése után kijelöli a vizsgabizottságot, meghatározza a vizsga pontos idejét és helyét.

Javító vizsgát az intézmény minden tanév augusztus hónapjának harmadik hetében szervez azon tanulóknak, akik a tanév végén legfeljebb három tantárgyból elégtelen osztályzatot szereztek. Az érintett tanulók írásbeli értesítést kapnak. A javítóvizsga követelményei megegyeznek az osztályozó vizsga követelményeivel

Az osztályozó-, javító, különbözeti vizsga *követelményeit házirendünk melléklete tartalmazza.*

2. Az intézmény helyi tanterve

A Nemzeti alaptantervben megfogalmazott pedagógia elvek, nevelési célok, fejlesztési feladatok, kulcskompetenciák és műveltségi tartalmak *a Magyar Közlönyben közzétett* kerettantervekben kerültek meghatározásra. A miniszter által kiadott kerettantervek általában iskolatípusok (illetve pedagógiai szakaszok) szerint tagolódnak (alsó és felső tagozat, négy-, hat- és nyolc évfolyamos gimnázium, szakközépiskola, szakiskola), továbbá egyes sajátos köznevelési feladat teljesítéséhez is készültek külön tantervek.

Az iskoláknak a *nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény*, valamint a *Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. Kormányrendelet* előírásait is figyelembe véve kell a kerettanterveket felhasználva saját **helyi tanterveiket** kidolgozniuk.

A tantárgyi kerettantervek évfolyamonként rögzítik a tanulók heti kötelező óraszámát és a legfeljebb **10%-os szabadon felhasználható időkeretet**. Az egyes tantárgyi kerettantervek a tantárgy rendelkezésére álló órakeret 90 %-át fedik le.

Intézményünk nevelőtestülete úgy határozott, hogy a helyi tantervben **nem ír elő további tananyagot** és választható tantárgyakat sem épít be a képzésébe, hanem az egyes tematikai egységek között osztja el a rendelkezésre álló időkeretet az alkalmazható tudás megszerzése vagy a képességek fejlesztése céljából.

Tanulásban akadályozott tanulóink helyi tantervében az alsó tagozaton a magyar nyelv és irodalom, valamint a matematika tantárgyak időkeretét növeljük meg a tudás elmélyítésére, a képességek fejlesztése céljából.

Az 5-8. évfolyamon a szabadon tervezhető órakeret elsősorban a magyar nyelv és irodalom tantárgy tananyagának gyakorlására használjuk fel. A 6-7. évfolyamon a földrajz tantárgy tananyagának elmélyítését szolgálja a további órakeret, mivel a tanulásban akadályozott tanulók tantárgyi komplex tanulmányi versenyét ezen a két osztályfokon szervezik meg. A fennmaradó 1-1 órát az 5. és 8. évfolyamon technika, életvitel és gyakorlat órák óraszámának növelésére használjuk fel a praktikus készségek, képességek fejlesztésére.

Értelmileg akadályozott tanulóink helyi tantervében a szabadon tervezhető órakeret a számolás-mérés valamint az olvasás-írás tantárgyak tananyagának elmélyítésére, valamint a praktikus ismereteket nyújtó életvitel és gyakorlat kompetencia területekhez használjuk fel a tananyag elmélyítésére, gyakorlására.

Az **előkészítő szakiskolában** a szabadon tervezhető órakeret az állampolgári ismeretek, a természetismeret tantárgyak óraszámának kiegészítésére használjuk fel a tudás elmélyítésére, gyakorlóórák megtartására. A korábban meglévő földrajz és honismeret tantárgyat az Ember a természetben műveltségterületbe beépítve szeretnénk megtartani heti 2 órában, a felső tagozaton megszerzett ismeretek elmélyítésére, rendszerezésére.

A kötelező tanórai foglalkozások, a nem kötelező tanórai foglalkozások **részletes megtanítandó és elsajátítandó tananyagát tartalmazó tantárgyi helyi tanterv a Pedagógiai Programunk melléklete.**

2.1. A kerettanterv, óraszámok

Az iskola egyes évfolyamain tanított tantárgyak, a kötelező és választható tanórai foglalkozások és azok óraszámai

Tanulásban akadályozott tanulók

Kötelező tantárgyak és minimális óraszámok az 1–4. évfolyamon

Tantárgyak	1. évfolyam	2. évfolyam	3. évfolyam	4. évfolyam
Magyar nyelv és irodalom	7+1	7+1	6+1	7+1
Matematika	4+1	4+1	3+1	4+1
Erkölcstan	1	1	1	1
Környezetismeret	2	2	2	2
Ének-zene	2	1	2	2
Vizuális kultúra	1	2	2	2
Informatika	-	-	1	1
Technika, életvitel és gyakorlat	1	1	1	1
Testnevelés és sport	5	5	5	5
Rendelkezésre álló órakeret	25	25	25	27

Tanulásban akadályozott tanulók**Kötelező tantárgyak és minimális óraszámok az 5-8. évfolyamon**

Tantárgyak	5. évfolyam	6. évfolyam	7. évfolyam	8. évfolyam
Magyar nyelv és irodalom	4+1	4+1	4+1	4+1
Idegen nyelv	-	-	2	2
Matematika	4	4	4	4
Erkölcstan	1	1	1	1
Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek	2	2	2	2
Hon- és népismeret	1	-	-	-
Természetismeret	2	2	4	4
Földrajz	-	1+1	1+1	2
Ének-zene	2	2	1	1
Vizuális kultúra	2	2	1	1
Informatika	1	1	1	1
Technika, életvitel és gyakorlat	1+2	1	2	1+1
Testnevelés és sport	5	5	5	5
Osztályfőnöki óra	1	1	1	1
Rendelkezésre álló órakeret	28	28	31	31

Értelmileg akadályozott tanulók fejlesztési területek (tantárgyak) struktúrája és óraszámok 1-8. évfolyam

A nevelés – oktatás fejlesztés területei	Tantárgy	1. évf.	2. évf.	3. évf.	4. évf.	5. évf.	6. évf.	7. évf.	8. évf.
Anyanyelv és kommunikáció	Kommunikáció	4	4	4	4	4	4	5	5
	Olvasás-írás	2+1	2+1	3+1	3+1	4+1	4+1	2+2	2+2
Társadalmi környezet	Számolás-mérés	2+1	2+1	2+1	2+2	3+1	3+1	3+1	3+1
	Játékra nevelés	2	2	2	2				
	Társadalmi ismeretek					1	1	2	2
Életvitel és gyakorlat	Önkiszolgálás	2+1	2+1	+1					
	Életvitel és gyakorlat			2	2+1	2+2	2+2	3+1	3+1
Természeti környezet	Környezetismeret					1	1	2	2
Művészetek	Ének-zene	2	2	2	2	2	2	2	2
	Ábrázolás-alakítás	3	3	2	2	2	2	2	2
Informatika	Információs eszközök használata							1	1
Testi nevelés	Mozgásnevelés	5	5	5	5	5	5		
	Testnevelés							5	5
Összesen		25	25	25	26	28	28	31	31

**Kötelező tantárgyak és minimális óraszámok Előkészítő Szakiskola
Tanulásban akadályozott tanulók**

Műveltségterület	Tantárgy	heti óraszám	éves óraszám
Magyar nyelv és irodalom	Magyar nyelv és irodalom	5	180
Idegen nyelv	Angol nyelv	2	72
Matematika	Matematika	5	180
Ember és társadalom	Erkölcstan	1	36
	Állampolgári ismeretek	1+1	36+36
Ember a természetben	Természet-ismeret	2,5+0,5	90+18
	Földrajz és honismeret	2	72
Művészetek	Műszaki rajz, vizuális nevelés	2	72
Informatika	Informatika	2	72
Életvitel és gyakorlati ismeretek	Pályaorientáció	1	36
	Szakmai alapozó ismeretek	4	144
Testnevelés és sport	Testnevelés és sport	5	180
	Osztályfőnöki	1	36
Mindösszesen		35	

Értelmileg akadályozott tanulók 9-10. osztály

Fejlesztési terület	Tantárgy	9. évfolyam	10. évfolyam
Anyanyelv és kommunikáció	Kommunikáció	4	4
Társadalmi környezet	Számolás - mérés	3	3
	Társadalmi ismeretek és gyakorlatok	3	3

Természeti környezet	Környezet és egészségvédelem	3	3
Életvitel és gyakorlati ismeretek	Életvitel és gondozási ismeretek	4	4
Informatika	Információs eszközök használata	2	2
Művészetek	Ábrázolás-alakítás	2+1	2+1
	Ének-zene	1	1
	Tánc-dráma	1	1
Testi nevelés	Testnevelés	2	2
Szakmai tantárgy	Szakmai előkészítő ismeretek	2	2
Tanóra összesen		28	28

2.2. A tankönyvek, taneszközök tanulmányi segédletek kiválasztásának elvei

A pedagógusoknak a tankönyvek kiválasztását az igazgató által meghatározott határidőig meg kell tenniük. *Csak olyan tankönyvet, segédeszközt használunk, amelynek alkalmazásával a szakmai munkaközösség egyetért.* A tankönyvfelelős a jogszabályokban meghatározott határidőig elkészíti a tankönyvrendelést. A tankönyvek kiválasztásánál az alábbi szempontokat vesszük figyelembe:

Csak olyan tankönyveket rendelünk, amelyeket az év során rendszeresen használunk.

Elsődleges szempontnak kell lenni, hogy az alkalmazott tankönyv ismeretanyaga, felépítése, feladatai megfeleljenek a tanulásban és/vagy értelmükben akadályozott gyermekek pszichikai funkcióinak. Természetesen a tankönyv és a taneszköz nem csupán a nevelőtestület ügye, hanem a szülőé is. Így a döntéshozatal előtt biztosítjuk a szülői munkaközösség véleményezési jogát.

A tankönyvek és segédeszközök kiválasztásakor minden esetben figyelmet fordítunk az ingyenesség biztosítására. A tankönyvrendeléskor fontos szempont a normatív tankönyvellátás költségeinek tervezhető nagysága. A jelen jogszabályok szerint intézményünk **összes tanulója jogosult normatív kedvezményre** sajátos nevelési igényéből fakadóan a szakértői és rehabilitációs bizottság szakvéleménye alapján. A normatív támogatásra jogosult diákok számára a könyveket, ha szükséges, kölcsönzéssel biztosítjuk az iskolai könyvtár SzMSz-ében foglaltak szerint.

A tankönyvválasztás elvei az iskolában:

- Olyan tankönyveket választunk, amelyek a tanulók számára könnyen használhatók, jól tanulhatók.
- A tankönyv tartalmában, információiban, ábravilágában, a feldolgozás mélységében igazodjék a fogyatékos tanuló szükségleteihez.

- A tankönyv legyen vonzó, figyelemreméltó, szép kivitelezésű és időtálló.
- Az egyes tantárgyak könyvei egymásra épüljenek, a tankönyvekhez munkafüzet is tartozzon
- A tankönyvek legyenek jól olvashatóak, jól áttekinthetőek
- Pedagógiai koncepcióknak leginkább az alaptankönyv, a magtankönyv felel meg, mert a tananyag magját tartalmazza, több évfolyamon is használható
- Az alaptankönyvekhez tartozzon feladatlap vagy munkalap a megerősítés, a gyakorlás, a tanuló önálló munkáltatása, a tudás ellenőrzése végett
- Az alaptankönyvhöz a sajátos igényeknek megfelelően szatellit könyvek kapcsolódjanak, amelyek elkészítésében a nevelőtestület is aktívan részt vesz
- Azokat a tankönyveket rendeljük meg elsődlegesen, amelyek a tantárgyak tanterveihöz illeszkednek és kézikönyveket is kínálnak
- A helyi tankönyvsomagok részét képezik azok a könyvek, amelyek egy-egy helyi sajátosságot tükröző egységhez készülnek
- A tankönyvválasztást a nevelőtestület tanévenként felülvizsgálja és a tankönyvrendelést megelőzően döntést hoz.
- A szükséges tankönyveket, segédanyagokat, kötelező olvasmányokat mindenkor elérhetővé tesszük a tanulók számára az iskolai könyvtárban.
- Folyamatosan figyelmet fordítunk az iskolai könyvtárban elérhető *tartós tankönyvek kínálatának és állományának bővítésére.*

2.3. A Nemzeti alaptantervben meghatározott pedagógiai feladatok megvalósítása

A fogyatékkal élő tanulók számára készült kerettanterv céljaiban, feladataiban és az ezekre épülő további tartalmakban is figyelembe veszi a jövőben várható társadalmi, gazdasági változásokat, valamint az ezzel összefüggésben megjelenő, a köznevelés egészére vonatkozó célokat és feladatokat. A kerettantervi rendszer a mi tanulóink esetében is prioritásként értelmezi azokat a személyiség-, készség- és képességfejlesztési tartalmakat, amelyek az egyén és a társadalom számára egyaránt nélkülözhetetlenek

Fejlesztési területek

- Erkölcsi nevelés
- Nemzeti öntudat, hazafias nevelés
- Állampolgárságra, demokráciára nevelés
- Az önismeret és a társas kultúra fejlesztése
- A családi életre nevelés
- A testi és lelki egészségre nevelés
- Felelősségvállalás másokért, önkéntesség
- Fenntarthatóság, környezettudatosság
- Gazdasági és pénzügyi nevelés
- Médiatudatosságra nevelés
- A tanulás tanítása

A bemenet, az iskolai, oktatási folyamat kezdetén szükséges a sajátos nevelési igény pontos, egyénre szabott feltárása, a képességstruktúra, a lényegi személyiségvonások, a szocializációs funkciók területeinek feltérképezésével. A feltárás a gyógypedagógia, a pszichológia módszereivel történik. A funkcionális, a tanult képességek és a család legjellemzőbb mutatói együtt jelenthetik a gyermeki szükségletek megfogalmazásának alapjait, amelyre építeni lehet az egyéni út meghatározását, a pedagógiai diagnózist – a stratégiát és a terápiát.

A kimeneti elvárások – a pedagógiai folyamatban a tanulók egyéni jellemzőit, fejleszthetőségi sajátosságait mindvégig figyelembe véve – a társadalmi szükségletből vezethetők le. A társadalmi szükséglet meghatározásához a kiindulópontot a társadalom leírása jelenti, a jelen és a belátható jövő társadalom sajátosságainak számbavételét. Ez azt jelenti, hogy a klasszikus tudásközlés mellett az információrobbanás korszakának jellemzőjeként az integratív, interpretatív szerepet is figyelembe véve lehet az iskola helyi nevelési rendszerét a társadalom szocializációs közegének modelljeként tekinteni.

Így a fejlesztési-nevelési- oktatási-képzési rendszerben érvényesíthetők a következő jellemzők:

- a munka, a tanulás, a szabadidő, a szórakozás határainak elmosódása, az élethosszig tartó tanulás szükségessége,
- a piaci elemek, mint a gazdasághoz való viszony fő jellemzői,
- nagy választási lehetőség, elágazó életutak, mint az életút jellemzői,
- a nevelés, mint kapcsolat, az értékek, a tudás, a cselekvési minták közvetlen cseréje,
- az identitás és önismeret, mint szocializációs cél,
- párbeszéd, keresés, értékelés, válogatás, kritika, közvetlen megfigyelés, mint tipikus tevékenységek,
- érték-pluralitás, egyéni boldogság, mint értékek, és a kíváncsiság mint motiváció.

2.3.1. Tanulásban akadályozott tanulók 1-8. évfolyam

2.3.1.1. Alapfokú nevelés-oktatás szakasza, alsó tagozat, 1–4. évfolyam

Az alapfokú nevelés-oktatás e szakaszában a tanuláshoz nélkülözhetetlen pszichés funkciók fejlesztésére helyeződik a hangsúly. A tanulók között meglévő eltérések differenciált eljárások, tartalmak és oktatásszervezési megoldások, terápiák alkalmazását teszik szükségessé. A képességfejlesztésben hangsúlyos szerepük van a közvetlen érzéki tapasztalatoknak, a tárgyi cselekvéses megismerésnek, a céltudatosan kiválasztott tevékenységnek. A tanuló fejlesztésének hosszú folyamatában az aktuális igényeknek megfelelően kell módosulnia a pedagógiai folyamat korrekciós, kompenzáló jellegének.

1-2. osztály: Fő feladat a személyiség biztonságérzetének megerősítésével, az egyéni diagnosztikára épülő funkcionális képességfejlesztéssel elérni az egyénhez viszonyítva azt a leghatékonyabb adaptív állapotot, amely elégséges előfeltétele a tantárgyi rendszerű fejlesztésnek. Olyan fejlettségi szintre kell hozni a tanuláshoz nélkülözhetetlen pszichikus funkciókat – a gyógypedagógia eszköztárának, módszereinek, terápiáinak felhasználásával –, hogy a tanuló az alapvető kultúr-technikák elsajátítására a sérülésének, állapotának megfelelő idő biztosítása mellett felkészült legyen.

3-4. osztály: Kiemelt feladat a személyiség éréseinek, az önismeret fejlődésének elősegítése a tanulási, viselkedési szokások elsajátításával, magatartási normák közvetítésével; a sérülésből, a fogyatékosságból eredő tanulási nehézségek leküzdésének, a jól működő funkciók továbbfejlődésének segítése individualizált programok, terápiák, differenciáló pedagógiai eljárások alkalmazásával.

Kulcskompetenciák, kompetenciafejlesztés

Anyanyelvi kommunikáció

Az anyanyelv-elsajátítás folyamatában elsődleges feladat a szókincsfejlesztés, a beszédértés és a beszédprodukció fejlesztése. Ennek során a tanuló képek tartalmáról szóbeli leírást ad, elsajátítja az írás, olvasás képességét. Feladat a szöveg információhordozó funkciójának

tudatosítása, az értő olvasásra törekvés. Tények, gondolatok, érzések felismerése, átélése olvasott szöveg alapján, dramatizálás.

Idegen nyelvi kommunikáció

A tanuló érdeklődésének felkeltése és pozitív irányultság kialakítása a más nyelveken megszólaló beszéd és a más nyelveken beszélők iránt.

Matematikai kompetencia

Jellemzője a cselekvő, személyes tapasztalatszerzés. A fejlesztés feladata az elemi rendszerező képesség és kombinatív képesség fejlesztése. Kialakul a tanuló fejlettségének megfelelő szintű, biztos számfogalma. Alapműveleteket végez, manipulál. Ismeri és használja a mértékegységeket. Képes mennyiségi következtetésre, becslésre, mérésre.

Természettudományos és technikai kompetencia

A tanuló érdeklődéssel fordul a környezet tárgyai, élőlényei, jelenségei felé. A mindennapi életben előforduló jelenségek körében tapasztalatszerzésre törekszik. Tanári irányítás mellett, de mind önállóan hajt végre kísérleteket, megfigyeléseket, ezek eredményeit értelmezni is tudja. Alkalmazza a segédeszközöket. Figyel az ember és természet kölcsönhatásának folyamataira. Gyakorlatias ismeretekre tesz szert. Értékeli a természet szépségét, törekszik annak védelmére, a környezet megóvására. Igyekszik elsajátítani és lehetőség szerint betartani az egészséges életmód szabályait.

Digitális kompetencia

A számítógép megismerése, egyszerű kezelési műveletek végzése, szoftverek futtatása irányítással. A tanuló motivált az IKT-eszközök használata iránt.

Szociális és állampolgári kompetencia

Az iskolai életrend biztonságában a tanulók jól érzik magukat. Ismerik a magatartási szabályokat. Kötődnek a pedagógushoz és a társaikhoz. Szociális képességeik főként az osztályban megélt saját élmények alapján fejlődnek: felelősségtudat, kitartó, szorgalmas munka, mások teljesítményének elismerése, jó és rossz elkülönítése, reális önértékelés.

Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia

A tanuló tud segítséget kérni.

Eszztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképeség

A tanuló ismeri az alkotás örömét. Képes történetek, érzések, élmények feldolgozására különböző dramatikus, képzőművészeti elemek alkalmazásával.

Hatékony, önálló tanulás

A középpontban az olyan alapvető készségek fejlesztése áll, mint az írás, olvasás, számolás, az IKT-eszközök használata. A hatékony, önálló tanuláshoz alapvető készségekkel, képességekkel kell rendelkezni. A tanuló a tanuláshoz szükséges taneszközök használatában biztos, gyakorlott. Érdeklődik a tanulás iránt, érdeklődése az elért sikerekből, a fejlesztő értékelés során kapott elismerésből és biztatásból, valamint a korábbi tapasztalatok alapján kialakult kíváncsiságból táplálkozik.

2.3.1.2. Alapfokú nevelés-oktatás szakasza, felső tagozat, 5–8. évfolyam

A felső tagozaton a tanulók fejlesztése elsődlegesen a megismerési módszerek további fejlesztésére, a szemléletes képi gondolkodás nyomán kialakuló képzetekre, ismeretekre, az elsajátított tanulási szokásokra irányul.

Az 5–6. évfolyamon: A tevékenységek számának és minőségének növelésével, az önálló tanulás képességének fejlesztésével az alapvető kultúr-technikák használatának eszközszintűvé tétele, valamint az intenzív személyiségfejlesztés. Ehhez szükséges az alapkészségek megerősödésének biztosítása a tanulói tevékenységek középpontba állításával, a gyakorlás lehetőségeinek megteremtésével, továbbá a konkrét megtapasztaláson alapuló tudásgyarapítás erősítése a gondolkodási funkciók különböző sérülését, eltérő ütemű fejlődését figyelembe véve.

A 7–8. évfolyam legfontosabb célja a tudáselemek szintetizálása, a képességstruktúra megszilárdítása, a személyiség integritásának növelése. Feladatunk a tanuló sikeres továbbtanulási, szakmaelsajátítási lehetőségeinek kialakítása; az önálló tanulás, a tájékozódási képesség, a tájékozottság, a döntési képesség erősítése; a társadalmi beilleszkedéshez szükséges szociális és cselekvési kompetenciák kialakítása, az önálló életvitelre való alkalmasság megszilárdítása.

Kulcskompetenciák, kompetenciafejlesztés

Anyanyelvi kommunikáció

Az anyanyelvhez való pozitív attitűd kialakítása. Szókincsfejlesztés. Különböző helyzetekben, szóban, írásban megnyilvánuló kommunikációs képesség kialakítására törekvés. Szövegértés fejlesztése. A tanuló a nyelvi funkciók birtokában képes érvelni, vitázni. Az írásbeli kommunikációban elvárás a normakövető helyesírásra törekvés. Képes a kép-, ábra, grafikon- és diagram-elemzésre. Elsajátítja a jegyzetkészítés alapjait. A metakommunikációs eszközök értelmezésére és alkalmazására törekszik. Képes könyvtárhasználatra. Képes különböző típusú szövegek megkülönböztetésére, információk gyűjtésére és feldolgozására.

Idegen nyelvi kommunikáció

Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók idegennyelv-tanulásában elsősorban hallásra támaszkodó nyelvtanulás valósul meg. Az elsajátítás során a kommunikáció játékos keretek között zajlik, sok helyzetgyakorlattal. Célja a tanult idegen nyelvet beszélő népek kultúrája iránti érdeklődés felkeltése. Az idegen nyelvi kommunikáció, mint kulcskompetencia az enyhén értelmi fogyatékosok nevelésében egyénileg differenciált tananyagstruktúrát igényel.

Matematikai kompetencia

A tanuló fejben vagy írásban végzett számításai során matematikai műveleteket végez, s ezeket, mint eszközt alkalmazza különböző mindennapi problémamegoldása céljából. A matematika órákon elsősorban az elemi számolási készségek fejlesztése valósul meg. Ide tartozik a számírás készsége, az összeadás, kivonás, szorzás, osztás, a törtek használata, a mértékegység-váltás. A tanuló figyelmet fordít a térbeli, időbeli, mennyiségi viszonyokban való pontosabb tájékozódásra. A szövegek értő olvasásával képes adatgyűjtésre, a feladat lényeges elemeinek kiválasztására. Kiemelten fontos a konkrét cselekvéssel összekapcsolt tapasztalatszerzés és matematikai tevékenység, a szabálytudat és a stratégiahasználat kialakítása. Elsajátíthatók és gyakorolhatók a gondolkodási műveletek (pl. problémamegoldó

gondolkodás), a funkcionális képességek (érzékelés, észlelés, felidézés, emlékezés, figyelem, képzelet), a segédeszközök alkalmazása.

Természettudományos és technikai kompetencia

A tanuló felismeri a természet működési alapelveit, illetve az egyszerűbb technológiai folyamatokat és azok kapcsolatait. Egyre önállóan használja, illetve alkalmazza az alapvető tudományos fogalmakat és módszereket problémák megoldása során. Tudásalkalmazásra képes az ember és természet kölcsönhatása vonatkozásában. A mindennapi életben előforduló természettudományos jelenségek körében vizsgálódásra törekszik. A természeti és gazdasági, valamint a társadalmi folyamatok közötti összefüggéseket felismeri, megérti. Megismeri az emberi test felépítését, működését, értékeli az egészséget, törekszik annak megőrzésére, ismeri a káros szokások, szenvedélyek egészségromboló hatását. Kiemelt feladat a tanulók egészségvédelmi, betegségmegelőzési és környezeti ismereteinek bővítése, az emberiséget fenyegető járványok, veszélyek és elkerülésük lehetőségének ismerete. Felismeri a gazdaság környezetkárosító hatását (éghajlatváltozás, savas esők) és a környezetvédelmi törekvések összefüggéseit. Belátja, hogy erőforrásaink döntően végesek és ezeket körültekintően, takarékosan kell hasznosítanunk. Nyitottá válik a környezettudatos gondolkodás és cselekvés, pl. a veszélyes hulladékok kezelése iránt.

Digitális kompetencia

Számítógépes alkalmazásokat ismer. Képes az elektronikus média használatára. Ismeri az információkeresés technikáit, ezeket a tanórán, tanórán kívül és a hétköznapi életben is alkalmazza. A világhálón elérhető információkat megadott szempontok szerinti gyűjtőmunkában is kamatoztatja. A megszerzett információt irányítással, majd egyre önállóbban képes kezelni, azokból prezentációkat, beszámolókat állít össze. Ismeri az elektronikus kommunikáció (e-mail, közösségi portálok) nyújtotta lehetőségeket és használja is ezeket. Fontos feladat, hogy a tanuló felismerje az elektronikus kommunikációban rejlő veszélyeket és törekedjen ezek elkerülésére. A valós és a virtuális kapcsolatok közötti különbségek megláttatása nyomán kellő óvatossággal kezeli a világhálóról származó tartalmakat.

Szociális és állampolgári kompetencia

A tanuló megérti és elfogadja, hogy a közösség tagjai felelősek egymásért. Képes megfogalmazni véleményét a közösséget érintő kérdésekben, meghallgatja és képes elfogadni mások érvelését. Ismeri az alapvető magatartási, viselkedési szabályokat, megnyilvánulásai az alkalomnak és helyzetnek megfelelőek.

Fejlesztendő készségek: a személyközi viselkedés készségei (tolerancia, kapcsolatteremtő képesség, mások elfogadása, konfliktuskezelés, aszertivitás, segítség másokon); az önmagunkkal szembeni viselkedés (következmények vállalása, etikus viselkedés, pozitív énkép, érzelmek kifejezése, önellfogadás); feladattal kapcsolatos viselkedés (együttműködési készség, kommunikáció feladatvégzés közben, csoporton belüli aktivitás).

A magyar és az európai kultúra, illetve hagyományok megismerésével kialakul a tanulóban az országhoz, a nemzethez, az EU-hoz és általában az Európához való tartozás tudata.

Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia

Ismert élethelyzetekben a tanuló képes mérlegelni, döntéseket hozni és felmérni döntései következményeit. Terveket készít céljai megvalósításához. Tudja fogadni mások segítségét, és

tud segítséget adni. Csoportos feladathelyzetekben részt tud venni a végrehajtás megszervezésében, a feladatok megosztásában. Céljai elérésében motivált és kitartó.

Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség

Képes történetek, érzések, élmények feldolgozására különböző dramatikus, zenei, tánc- és mozgástechnikai elemek alkalmazásával. Nyitott a kulturális sokféleség megismerésére. Az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség lényege a kreativitás fejlesztése. Fontos megismernie a sok érzékszervi, megfigyelési, manipulatív tevékenységre épülő tapasztalatszerzést. Érzékeny a művészi önkifejezés felismerésére. A tanuló képes korának megfelelő, különböző művészeti (zenei, irodalmi, dramatikus, képzőművészeti, fotó- és film-) élmények több szempontú befogadására, élvezetére. Képes szabad asszociációs játékokra, gondolatok, érzelmek, hangulatok kifejezésére különböző művészeti területeken alkalmazott kifejezőeszközök, módszerek, technikák alkalmazásával. Alakulóban van önálló ízlése, és ez megnyilvánul közvetlen környezete, használati tárgyai kiválasztásában, alakításában is. Feladat az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség fejlesztése.

Hatékony, önálló tanulás

Az önálló tanuláshoz szükséges más kompetenciák: kognitív kompetenciák (értelmi intelligencia, kreativitás, alternatív gondolkodás) emocionális kompetenciák (érzelmi intelligencia, érzelmi tulajdonságok) fizikális kompetencia (erő, fizikai állóképesség, ügyesség, gyorsaság, edzettség, ellenálló képesség), affektív kompetencia (feladattartás, feladattűrés, újrakezdés, kitartás), szociális kompetenciák (pl.: együttműködési készség) és kommunikációs készség. Az önálló tanulásra képes tanuló szükségszerűen rendelkezik e kompetenciákat alkotó képességek eszközeivel, alapismeretekkel és pozitív attitűddel. Bizonyos tanuláshoz szükséges tulajdonságokkal is, ilyen az igényesség, a fegyelem, a rendszeresség, a következetesség. A tanulás az enyhén értelmi fogyatékos tanulók számára különösen megerőltető, mert több időre van szükségük, gyakrabban éri őket kudarc, ezért folyamatos feladat a motiváltság biztosítása, kudarc-tűrésük fejlesztése.

2.3.2. Értelmileg akadályozott tanulók 1-8. évfolyam

Az iskolai képzés során az egyéni bánásmód elvét alkalmazva biztosítható a középsúlyosan értelmi fogyatékos tanulók személyiségének harmonikus fejlődése.

A képzés célja kialakítani a helyes közösségi magatartást, az együttműködési képességet és a szocializációs készséget a hiányosan működő képességek korrekciója, a hátrányok csökkentése érdekében, miközben folyamatos motivációval, az érdeklődés fenntartásával valósul meg a jól működő funkciók fejlesztése.

A képzés feladata ***minél nagyobb mértékben előkészíteni az önálló vagy támogatott életvezetés lehetőségét***, kialakítani a környezethez való kötődés igényét, a közösségi alkalmazkodást és elfogadást, törekedve az önérvényesítéssel és önálló döntési képességgel rendelkezés kialakítására, a tanuló felkészítésére a lehető legeredményesebb társadalmi integrációra

A középsúlyosan értelmi fogyatékos tanulók nevelésében kiemelt figyelmet kell fordítani az egyénre szabott terápiás eszközök, eljárások alkalmazásával a képességstruktúra hiányosságainak kompenzálására, az épen maradt funkciók feltárásával és azokra építéssel

Kulcskompetenciák, kompetenciafejlesztés

Anyanyelvi kommunikáció

A tanuló képességeihez mértén bekapcsolódik kommunikációs helyzetekbe, igényli gondolatainak, érzéseinek átadását, egyszerű utasításokat megért. Elsajátítja az anyanyelvi verbális vagy nem verbális kommunikáció alapelemeit, megismeri a beszéd kapcsolatteremtő, közlő, informáló funkcióját. Folyamatosan törekszik a formailag és tartalmilag helyes kommunikáció elsajátítására. Képes önállóan kapcsolatot teremteni és adekvát kommunikációban részt venni. Praktikus helyzetekben, a szükséges mennyiségű segítség mellett, alkalmazni tudja a különböző mértékben elsajátított kultúr-technikai ismereteket.

Matematikai kompetencia

A tanuló felismer elemi ok-okozati összefüggéseket, tevékenységekkel kísérve számlál, mennyiségeket összehasonlít. A mindennapi életben használt egyszerű mértékegységeket ismeri. Megismeri a pénz értékének és az árak összefüggésének alapjait. Egyéni igényekhez igazodó segítséggel tájékozódik térben és időben.

Természettudományos és technikai kompetencia

A tanuló segítséggel tájékozódik alapvető természeti jelenségekben és folyamatokban. Megismeri testének működését, együttműködik szervezetének megóvásában és egészségének fenntartásában. Ügyel környezetének védelmére, képes a természet szépségeinek felismerésére. Minél önállóbban, adekvátan alkalmazza környezetének berendezéseit és eszközeit.

Digitális kompetencia

A tanuló megismeri az információs eszközök használatának lehetőségeit a kapcsolatteremtés, a megismerés és a szabadidő hasznos eltöltése érdekében.

Szociális és állampolgári kompetencia

A tanuló fokozatosan elsajátítja a környezetével való együttműködést, lehetőségéhez képest segítséget nyújt rászoruló embertársainak, családjának. Megismeri a különböző népek és csoportok szokásait, kultúráját. Megismeri állampolgári jogait és kötelezettségeit, megtanulja a helyes mértékű személyi segítség elfogadását.

Kezdeményező képesség és vállalkozói kompetencia

A tanuló a mindennapi életében megtanul egyszerű feladathelyzetekben célokat kitűzni, döntéseket hozni és kitartani az eredmény elérése érdekében.

Eszztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség

A tanuló képes különböző művészeti élmények (zene, tánc, dramatikus előadás, irodalmi művek, képzőművészeti alkotások, film és fotó) befogadására. Különböző művészeti tevékenységekbe bevonható, kifejezi egyéni ízlését, igényét.

Hatékony, önálló tanulás

A tanuló az egyénileg eltérő mértékű tudáselsajátítási technikáknak megfelelően képes a képességeinek megfelelő mértékű támogatással új információkat megszerezni. Érdeklődéssel

és kíváncsisággal fordul a világ felé, motivált a megismerésre. Elfogadja a változás és a változtatás szükségességét.

2.3.3. Előkészítő szakiskola 9-10. évfolyam

Ebben a szakaszban az előzetes tudások megerősítése és tovább építése, alkalmazása, az önálló életvezetési technikák tudatos gyakorlása kerül a középpontba. Megvalósul a tanítás-tanulás folyamatában megmutatkozó gyengébb vagy sérült funkciók korrigálása, kompenzálása a szakmatanuláshoz, munkába álláshoz szükséges motiváció megteremtése.

A pedagógus feladata biztosítani a fogyatékkal élő, alacsony iskolai tanulmányokat befejezett tanulók általános tudásának elmélyítését, illetve szinten tartását, a közismereti órákon a szociális kompetenciák fejlesztését, a személyes jártasság, a problémákkal való megbirkózás képességének erősítését célzó tanulási környezetet, a tevékenységközpontú tanulásszervezést.

A képzés feladata elmélyíteni, kiegészíteni az alacsony iskolában megszerzett általános műveltségeket, feltárni és segíteni az épen maradt rész-képességeket, támogatni az érdeklődés és tehetség alapján kialakuló tanulói tevékenységeket.

Kulcskompetenciák, kompetenciafejlesztés

A tanuló az *anyanyelvi kommunikáció kompetenciaterületen* elsajátítja a társas, a társadalmi érintkezéshez, kapcsolatfelvételhez és kapcsolattartáshoz szükséges kommunikációs formákat, megerősödik beszédértése és beszédprodukciója. Fejlődik szöveg- és véleményalkotási képessége. Kommunikációja körülményeknek megfelelő alakítására, továbbá az egyéni racionális és sikeres vita stratégiáinak kialakítására és használatára törekszik. A hétköznapi helyzetekben a magyar helyesírás szabályait követve old meg írásos feladatokat.

Az *idegen nyelvi kommunikáció kompetenciaterületen* a tanuló a tanult nyelv alapvető, mindennapi élethelyzetek egyszerű fogalmait, kommunikációs fordulatait felismeri, alkalmazza. Törekszik a tanult idegen nyelvi kultúra minél árnyaltabb megismerésére.

A *Matematikai kompetenciaterületen* a mindennapi élethelyzetekben szükséges kognitív funkciók fejlesztésére fókuszál a terület. Bővül a biztonságot nyújtó ismeretek köre. A pedagógus gyakorlati tevékenységekkel folyamatosan segíti a tér- és időbeli viszonyok megerősítését, a mértékegységek egyre biztosabb használatát, a pénzügykezelést és a szakmai ismeretek matematikai kompetenciát igénylő területeinek elsajátítását. A matematikai kompetencia birtokában az enyhén értelmi fogyatékos tanuló rendelkezik azzal a képességgel, hogy a környező világ mennyiségi és térbeli viszonyait felfedezze, képessé válik arra, hogy a tapasztalások útján megszerzett matematikai tudást praktikus feladatokhoz használja fel a társadalmi lét különböző területein. Felismer egyszerű ok-okozati összefüggéseket, logikai kapcsolatokat és törekszik ezek pontos megfogalmazására.

A *természettudományos és technikai kompetencia* területén az enyhén értelmi fogyatékos tanulóknál a gyakorlati jellegű természettudományi műveltség kialakítása folyik, a mindennapi életben előforduló természettudományos jelenségek körében a felhasználói tájékozottság elérése, az egységes természettudományos világkép kialakítása a cél. A tanuló ismereteinek segítségével, a megfelelő módszerek felhasználásával képes leírni és magyarázni a természet egyszerűbb jelenségeit és folyamatait. Érzékeny a hazai és globális természeti

környezeti problémák iránt. Képes és kész saját életében környezettudatos döntések meghozatalára. Megismeri az ember szerepét a gazdaság környezetkárosító hatásának kialakulásában, megérti, hogy a környezeti katasztrófák elkerülhetők. A tanuló megfigyeli és értelmezi a mindennapi élethez köthető természeti jelenségeket. Gyakorlattá válik az egészségvédelemmel és betegségmegelőzéssel kapcsolatos ismeretek alkalmazása, bővül a környezet megismerésére való igénye és képessége.

A digitális kompetencia azt jelenti, hogy a tanuló képességeinek megfelelő szinten alkalmazza az infokommunikációs eszközöket a tanulás, a kapcsolattartás, a szórakozás és ismeretszerzés területén. Képes adott céllal és adott szempontok alapján dokumentumokat választani informatikai eszközök segítségével. Az egyéni sajátosságokat és az informális társadalmi elvárásokat figyelembe véve középpontban a munkához, az életvitelhez és a szabadidő hasznos eltöltéséhez kapcsolódó praktikus ismeretszerzés és készségfejlesztés áll.

A szociális és állampolgári kompetencia segíti az enyhén értelmi fogyatékos tanulót abban, hogy megtalálja helyét, feladatát a családi és a társadalmi munkamegosztásban. Az állampolgári kompetenciák fejlesztése az enyhén értelmi fogyatékos tanulók gyógypedagógiai-pszichológiai jellemzőit figyelembe véve zajlik úgy, hogy a pedagógus a tartalmakat sajátélményű tevékenységek formájában gyakoroltatva biztosítja. A tanuló felkészült a közügyekben való aktív részvételre, képessé válik a családi munkamegosztásban a felnőtt szerepre, felkészül a társadalmi lét munkavállalási és állampolgári szerepeinek betöltésére. Bővülnek ismeretei a közügyekben való részvétel szabályairól, saját érdekeinek képviseléséről, az önérvényesítés és az ehhez történő segítségkérés lehetőségeiről. Gyakorolja a közösségi viselkedést az iskolai környezet lehetőségeinek igénybe vételével.

A kezdeményező képesség és vállalkozói kompetencia területén a tanuló felismeri reális lehetőségeit, képességeinek határait, megtanulja, kitűzött céljai elérése érdekében, megfelelő formában kérni és elfogadni mások segítségét.

Felismeri a korának megfelelő élethelyzetekben a számára kedvező lehetőségeket és él azokkal, tájékozódik a pénz világában. Fejlődnek az életvezetési, munkavégzési, munkavállalói technikákra vonatkozó kompetenciái (tervezés, szervezés, ellenőrzés, értékelés, becslés, döntés, irányítás képessége, hierarchiatűrés képessége, megbízhatóság, felelősség- és kötelességtudat, tenni akarás). A kezdeményezőképeség és a vállalkozói kompetenciához szükséges ismeretek, képességek és attitűdök alakítása, formálása a tanulók egyéni sajátosságait figyelembe véve lehetséges. A tanítási-tanulási folyamatban az enyhén értelmi fogyatékos tanuló minden esetben saját cselekedeteinek tükrében ismeri fel lehetőségeit, próbálja elérni céljait.

Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség terén a tanuló érdeklődésének megfelelően motivált tevékenységeiben a kreativitásra, részt vesz alkotások létrehozásában, nyitottá válik művészeti alkotások befogadására. Az ötletgazdagság, a kíváncsiság és az alkotókedv kialakulásában nagy szerepe van a motivációnak és az érzelmeknek is.

A hatékony, önálló tanulás kompetenciaterületen a tanuló igénybe vesz minden, képességeihez mértén elsajátított kultúr-technikai eszközt új ismeretek, információk elsajátítására, megismerésére. Tud segítséget kérni új ismeret elsajátítására, mer kérdezni és képes csoportos munkában részt venni.

Az önálló hatékony tanulásra képes tanuló képes közös munkában, csoportban dolgozni.

2.3.4. Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs és rehabilitációs tanórai foglalkozások

Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs és rehabilitációs tanórai foglalkozások célja a károsodásból eredő **nagyfokú lemaradások csökkentése**, a meglévő képességelőnyökre építve az eredményes személyiségfejlesztés megvalósítása, tanórai keretek között, egyéni és kiscsoportos formában.

A fejlesztés célja nem a tanórai tananyag átismétlése, hanem a képességek, készségek, kompetenciák terápiás fejlesztése:

- érzékelés, észlelés, figyelem, emlékezet, koncentráció, grafomotoros koordináció, tájékozódás;
- bazális stimuláció, beszédfejlesztés, szociális és kommunikációs tevékenység segítése,
- művészeti foglalkozások, zene, rajz, tánc stb.;
- mozgásállapot javítása, sporttevékenység;

A **tehetséggondozás** során a fő hangsúly az épen maradt részképességek fejlesztésén van, és elsősorban érdeklődési körök alapján szerveződik. Legfontosabb feladata a szabadidő hasznos eltöltésére nevelés, művészetekkel, az egészséges életmóddal és a környezettudatos magatartással összefüggő tevékenységek.

2.4. A mindennapos testnevelés megvalósításának szabályai

Az iskolai testnevelés célja a gyermekek egészséges testi-lelki fejlődésének elősegítése a testmozgás eszközeivel. A mozgásszegény életmód kialakulásának megelőzése a testmozgás megszerettetésével, a rendszeres mozgáshoz szoktatással. Adjon lehetőséget az egészség hosszú távú megőrzésére, ezáltal egy jobb felnőttkori életminőségre. Az iskolai testnevelés és sport keretei közt az egészségnevelés, a szociális kompetenciák (kreativitás, önállóság, önbizalom, felelősségtudat, cselekvőképesség) a csapatmunka, a társakkal történő együttműködés egyaránt fejleszthető.

A hatékonyság érdekében megvalósítandó sajátos egészségügyi és pedagógiai szempontok:

- Minden gyermek minden nap kapjon lehetőséget a testmozgásra,
- Minden testnevelés órán és minden egyéb testmozgási alkalmon megtörténik a keringési és légző rendszer megfelelő terhelése;
- A mozgásformákban jusson érvényre a habilitáció, rehabilitáció elve.
- Fontos a biomechanikailag helyes testtartás kialakítását szolgáló gyakorlatanyag és légző torna, a gerinc és ízületvédelem szabályainak betartása;
- Az eltérő adottságú tanulók számára is jelentsen örömet, sikerélményt;
- A testnevelés és sport személyiségfejlesztő hatásai érvényesüljenek a teljes testmozgásprogramban;
- A lehető legszélesebb körben ismerkedjenek meg a szabadidősportokkal, egészségmegőrző sportokkal, azok alapjaival, amelyek közül kiválasztva a számára megfelelőt, később javulhat életminőségük, testi és lelki egészségük
- A foglalkozások fontos része a megfelelő mennyiségű játék, versengés;
- Évente két alkalommal felmérésre kerül a tanulók fizikai állapota a „Mini-Hungarofit” teszt alapján.

Intézményünk mindennapos testnevelési programjának tartalmi elemei:

- tantervi testnevelés órák
- 1-10. osztályban heti három gyógytestnevelés óra a kiszűrt tanulóknak
- rehabilitációs mozgásfejlesztés órák a Mozgásvizsgáló Országos Szakértői és Rehabilitációs Bizottság szakértői javaslata alapján
- heti 2-2 óra labdarúgás, kézilabda, atlétika az iskolai sportkörben
- szervezett napközis, iskolaotthonos szabadtéri foglalkozások, játékok
- szervezett túralehetőségek
- részvétel a Diákolimpia, Speciális Olimpia Szövetség és más szervezetek által kiírt sportversenyeken, saját szervezésű versenyeken

Várható eredmények

A rendszeres mozgás hatására javul a tanulók egészségi állapota, fizikai állóképessége. A tartásjavító óráknak köszönhetően csökkennek a mozgásszervi elváltozások. Csökken a gyerekek stressz szintje, jobban bírják az idegi terhelést is. Javul játékkultúrájuk és a közösségért érzett felelősségtudatuk.

2.5. Választható tantárgyak, foglalkozások, ezek esetében a pedagógusválasztás szabályai

A kerettantervi előírásoknak megfelelő kötelező tantervi tanórák mellett helyi tantervi tanórák, habilitációs, rehabilitációs foglalkozások színesítik a kínálatot, szolgálják a rekreációt, a sokoldalú képességfejlesztést. (báb, színjátszás, metallofon, logopédia, konduktív torna, gyógytorna).

A tanórán kívüli foglalkozások tartását a tanulók közössége, a szülői szervezet, továbbá a szakmai munkaközösségek kezdeményezhetik az igazgatónál.

Az iskolában tanórán kívüli foglalkozások:

a. Tanórára felkészítő foglalkozások

Az iskola a szülői igényeknek megfelelően biztosítja a tanulók tanórára való (napközis és tanulószobai) felkészítését. A foglalkozások célja elsősorban a házi feladatok elkészítése és a szabadidő hasznos eltöltése. A jelentkezést szülői aláírással írásban kell jelezni az előző tanévben május 20-ig, illetve pótlólag a tanév első hetében, szeptemberben.

b. Szakkörök

A különböző szakköröket a magasabb szintű képzés igényével a tanulók érdeklődésétől függően indítja az iskola. A szakköröket vezető pedagógusokat az igazgató bízta meg. A foglalkozások előre meghatározott tematika alapján történnek. A szakkör vezetője felelős a szakkör működéséért. A szakköri aktivitás tükröződhet a tanuló szorgalom és szaktárgyi osztályzatában.

c. Sportkörök

A tanulók mindennapi testedzésének, mozgásigényének kielégítésére, a mozgás és a sport megszerettetésére szolgáló foglalkozásokat (tömegsport) és edzéseket tartanak a testnevelő tanárok.

d. Differenciált képességfejlesztő foglalkozások

A foglalkozások célja az alapképességek fejlesztése, a tantervi követelményekhez való felzárkóztatás, a kiemelkedő tanulók tehetséggondozása. A foglalkozást az igazgató által megbízott pedagógus tartja. A foglalkozásokon való részvétel az órarendbe illesztett időpontokban történik. A foglalkozásra kötelezett tanulókat képességeik, tanulmányi eredményeik alapján a tanítók, szaktanárok jelölik ki, **a foglalkozás kötelező.**

e. Habilitációs és rehabilitációs foglalkozások:

A foglalkozások célja az alapképességek fejlesztése, a tanulók szakértői javaslatában megjelölt készségek, képességek fejlesztése. A foglalkozást az igazgató által megbízott pedagógus tartja. A foglalkozásokon a **részvétel kötelező** a szakértői bizottság javaslatában foglalt heti óraszámban.

f. Esetenkénti tanórán kívüli foglalkozások:

Versenyek, bajnokságok

A diákok tanulmányi, szakmai, kulturális és sportversenyeken, valamint bajnokságokon való részvétele kiemelkedő teljesítmények függvényében lehetséges.

Tanulóink **előzetes szereplésük alapján** az intézményi, a települési és az országos meghirdetésű versenyeken vehetnek részt, szaktanári felkészítést igénybe véve. Az iskolai versenyek tartalmát a szakmai munkaközösségek határozzák meg, és felelősek lebonyolításukért. A szervezést az iskola vezetője és vezető helyettese irányítja.

Az évente megrendezésre kerülő versenyek a következők:

- Speciális Olimpia Szövetség versenyei
- a Diáksport Szövetség versenyei
- városi, megyei sportversenyek,
- gyógypedagógiai intézmények tanulói számára megrendezett megyei versmondó, mesemondó, rajz és kulturális versenyek, valamint ezek iskolai fordulói,
- tanulmányi versenyek (Tanulásban akadályozott tanulók komplex tanulmányi versenye, Koncz Dezső tanulmányi verseny)

Tanulmányi és közösségfejlesztő kirándulások

Kirándulások az iskola éves munkaterve alapján, az abban megjelölt időpontokban szervezhetők. Az osztálykirándulás tervezetét írásban kell leadni az igazgatónak

Szülői értekezleten kell az osztály szülői közösségével egyeztetni a kirándulás szervezési kérdéseit és a költségkímélő megoldásokat. A kiránduláshoz annyi kísérő nevelőt kell biztosítani, amennyi a program zavartalan lebonyolításához szükséges, megkezdett tíz tanulónként egy-egy főt, de legalább két főt. Gondoskodni kell az elsősegélynyújtáshoz szükséges felszerelésről is.

Kulturális intézmények látogatása

Múzeum, színház, mozi, kiállítás és tárlatlátogatások, valamint sportrendezvények a tanítási időn kívül bármikor szervezhetők az osztályközösségek, vagy kisebb tanulócsoportok számára. Tanítási időben történő látogatásra az igazgató engedélye szükséges.

Egyéb rendezvények

Az iskola tanulói közösségei (osztályközösségek, diákkörök, szakkörök stb.) egyéb rendezvényeket is szervezhetnek. Az egyéb jellegű rendezvények lebonyolításához akkor kell kérvényt benyújtani az intézmény vezetőjéhez, ha a tanulók az iskola helyiségeit igénybe kívánják venni, illetve amennyiben a rendezvény időtartama érinti a tanítási időt.

2.6. A tanulók tanulmányi munkájának ellenőrzési és értékelési módjai, formái

A pedagógusnak azt a viszonylag nagy szabadsággal végezhető tevékenységét, mellyel felméri, regisztrálja a tanulók teljesítményét, ellenőrzésnek nevezzük napi pedagógiai gyakorlatunkban. E visszajelzés elsősorban a **további munkánk feltétele**, hiszen visszajelzést

kap a pedagógus arról, hogy az egyes tanulók hol tartanak a képességeikhez igazított ismeretek megszerzésében.

Megfelelő segítséggel, rávezetéssel tanítjuk az **önellenőrzés** elsajátítását és fontosságát is. Törekszünk, hogy erre épüljön, ezt egészítse ki a nevelő értékelése, aki mindig arra törekszik, hogy **az értékelés személyre szabott és differenciált** legyen.

Az értékelés egy bonyolult kapcsolatrendszerben működik, nem szabad csak tanuló-tanár viszonyában gondolkodni róla. Tudnunk kell, hogy bár a tanár és a gyermek kapcsolata meghatározó az értékelés során, de kialakított értékelési rendszer hat a tanár - szülő, gyermek - szülő kapcsolatra is.

Lényegi vonása az értékelési rendszernek, hogy **nem korlátozódik a tudás mérésére**, hanem kiterjed az egységes személyiségfejlődésre, figyelembe veszi a tanulóknak valamennyi iskolai tevékenységrendszerben való teljesítését, működését.

Az értékelés alapfunkciója a tevékenységekben nyújtott teljesítmények és a tevékenységhez való viszonyulás megítélése, minősítése, a tájékozódás és a tájékoztatás.

Az értékelési rendszer elemei:

- a formatív,
- a diagnosztizáló,
- a szummatív értékelés.

A *formatív értékelés* a tanulói részvétel és teljesítés állandó, folyamatos értékelési eleme. Ezen belül meghatározó a pedagógusi megerősítés. Ez azt jelenti, hogy a tanulói tevékenység minden mozzanatában, amikor létrejön valamilyen tanulói produkció, arra változatosan, személyre szabottan rendszeresen és folyamatosan reagálni kell.

A *diagnosztizáló értékelés* a tanulói előző teljesítményéhez viszonyítva rögzíti a fejlesztésben elért fejlettségi állapotot. Ez jelenti a kiindulási alapot az egyéni fejlesztési stratégia kijelöléséhez, ezt szolgálják a tanév eleji és az év végi felmérések egyaránt.

A *szummatív értékelés* a tanulói teljesítménynek az adott időszak követelményeihez viszonyított állapotát határozza meg. A lezáró-minősítő értékelést a tanulási folyamat nevezetes szakaszainak befejezésekor alkalmazzuk (tanítási témák vége, szemeszterek vége). A minősítő értékelés során **globális képet adunk a tanulóról**; arról, hogy egy-egy tanulási periódus végén milyen mértékben tett eleget a neveltségi és tanulmányi követelményeknek.

Legjelesebb szummatív értékelési aktusok a következők:

az évközi osztályozás,
a félévi értesítő,
az év végi bizonyítvány.

Az **értékelés dokumentálása** a gyermekeknek és a szülőknek szólóan havonta és a félévek végén tájékoztató füzetben vagy bizonyítványban történik, a pedagógusok számára az egyéni fejlesztési terv elkészítéséhez a félévek végén valósul meg.

Az értékelés a nevelés-oktatás központi rendszerszabályozó eleme. Arra hivatott, hogy informálja a pedagógiai folyamatok résztvevőit (tanulókat, pedagógusokat, a szülőket, a közoktatási rendszer irányítóit) arról, hogy a folyamat adott tevékenységei mennyire érték el céljukat. Minden szinten hatékonyságnövelő szerepet tölt be.

Az értékelés legfontosabb szintjei:

- a tanuló,
- a pedagógus,
- az intézmény/szervezet.

A tanulói értékelés a helyi tantervhez kapcsoltn kerül kidolgozásra, mely kiterjed a tanulmányi tevékenységre, valamint a tanulók magatartásának és szorgalmának értékelésére a megfogalmazott kritériumok alapján.

a) Szöveges értékelés

A szöveges értékelés lehetőséget nyújt diagnosztikus, formatív és szummatív értékelésre is.

A **tanulásban akadályozott tanulók** esetében **az első évfolyamon** – félévkor és év végén -, a **második évfolyamon félévkor**, továbbá **értelmileg akadályozott tanulók** esetében **minden évfolyamon szöveges minősítéssel** kell kifejezni, hogy a tanuló tanulmányi munkájában **összességében**

- **kiválóan teljesített,**
- **jól teljesített,**
- **megfelelően teljesített,**
- **gyengén teljesített,**
- **illetve felzárkóztatásra szorul.**

Ha a tanuló „felzárkóztatásra szorul” minősítést kap, az iskolának a szülő bevonásával értékelni kell a tanuló teljesítményét, fel kell tárni a tanuló fejlődését, haladását akadályozó tényezőket, és javaslatot kell tenni az azok megszüntetéséhez szükséges intézkedésekre.

A szöveges értékeléssel kapcsolatos elvi követelmények:

- fejlesztőközpontúság (nem minősítő jellegű)
- életkori sajátosságok figyelembe vétele
- összhang a NAT, pedagógiai program és helyi tantervi rendszer között
- rendszeres és folyamatos értékelés
- személyre szóló és ösztönző jellegű legyen
- a tanítási-tanulási folyamatban megerősítő, korrigáló, fejlesztő szerepet töltsön be
- konkrét, egyénre szabott javaslatokkal jelölje meg a továbblépés útját és módját
- nyelvi megformáltságában legyen közérthető mind a tanuló, mind a szülő számára

A következő területeket értékeljük:

- a kommunikációs eszköztár gazdagodását, beszédkésztséget, a szókinccset, a kifejező képességet,
- az alkotó, önálló feladatvégzést, önálló gondolkodást,
- mechanikus gyakorlással, kitartással elsajátítható ismeretekben való jártasságot,
- az olvasásban, a szövegfeldolgozásban, szövegértésben való előrehaladást, az információszerzési képességek alakulását,
- a matematikai, logikus gondolkodást, a számfogalom és a mennyiségértés alakulását, az elvonatkoztató képességet,
- a mindenkori mozgáskoordinációs szintet, ügyességet, kézügyességet, az írás rendezettségét,
- a munkavégzés rendezettségét, a munkafegyelmet, munkatempót,
- a társas kapcsolatokat, a közösségben betöltött szerepet, a közösségért tett vállalásokat, a magatartást, az önértékelést, annak pontosságát, és szempontjait.

Az értékelés módja a fent leírt szempontok alapján tantárgyanként:

Magyar nyelv és irodalom

Szóbeli kifejezőkészség: választékos – érthető – átlagos – nehézkes

Hangos olvasás: folyékony – szóképes – szótagoló – betűzgető

Szövegértés: kiemelkedő – megfelelő – bizonytalan – segítséget igényel

Íráskép: esztétikus – egyéni – megfelelő – rendezetlen

Íráshelyesség: hibátlan – kevés hiba – több hiba – sok hiba

Írástempó: lendületes – megfelelő – lassú – fejlesztendő

Matematika

Számfogalom: kialakult – pontos – bizonytalan – kialakulatlan

Alapműveletek végzése: biztos – megfelelő – bizonytalan – nem tudja

Geometriai alakzatok felismerésében: biztos – jártas – tájékozott – bizonytalan

Természetismeret

Megismerési módszerekben: biztos – jártas – tájékozott – bizonytalan

Tájékozódása az időben: biztos – megfelelő – elfogadható – bizonytalan

Tájékozódása az élő és élettelen környezetben: biztos – megfelelő – elfogadható – bizonytalan

Ének – zene

Dallamismeret: dinamikus- kifejező – dallam és ritmuskövető – dallam és ritmustévesztő

Zenei ismeretek, dallami, ritmikai elemek: biztos – pontos – bizonytalan – hiányos

Rajz és vizuális kultúra

Eszközhaznállata: biztos – megfelelő – bizonytalan – hiányos

Ábrázolás és képi megjelenítés: esztétikus – kifejező – elfogadó – kidolgozatlan

Technika és életvitel

Anyagismeret: alapos – jó – elfogadható –hiányos

Eszközhaznállat: biztos – gondos – megfelelő – segítségre szorul

Testnevelés

Feladat végzése: ügyes – kitartó – igyekvő – kialakulatlan

Szabálytartása: sportszerű – szabálykövető – elfogadható – bizonytalan

Egyéb tantárgy

Tárgyi tudása: kiváló – jó – megfelelő – hiányos

Tárgyhoz való viszonya: egyenletesen jó – igyekvő – ingadozó - gyenge

Az év végi értékelést kivéve valamennyit a tájékoztató füzetbe bejegyezve hozzák a szülő tudomására.

b) Érdemjegyek, osztályzatok

A pedagógus a tanulásban akadályozott tanuló teljesítményét, előmenetelét - **a második évfolyam félévétől** - tanítási év közben rendszeresen **érdemjeggyel** értékeli, félévkor és a tanítási év végén osztályzattal minősíti.

A félévi és az év végi osztályzatot az érdemjegyek alapján kell meghatározni. Az osztályzatról a tanulót és a kiskorú szülőjét értesíteni kell. **Az érdemjegy**, illetőleg az osztályzat megállapítása a tanuló teljesítményének, szorgalmának értékelésekor, minősítésekor **nem lehet fegyelmezési eszköz**. . Az érdemjegyekről a tanulót és a kiskorú tanuló szülőjét rendszeresen értesíteni kell.

Az évközi érdemjegyeknél elsősorban a következőket vesszük figyelembe:

- szóbeli, írásbeli ellenőrzés, felmérések (mindkettő fontos!)
- tanórán mutatott aktivitás
- munkafegyelem, önállóság
- a tanítási órákra való felkészülés, házi feladatok megléte
- a tanórán kívüli tevékenységek és gyűjtőmunkák

- különböző versenyeken való részvétel, eredményes szereplés
- a gyermek egyéni sajátosságai (munkatempó, hatékonyság, együttműködés)
- gyűjtő-, illetve kutatómunka (szorgalmi érdemjegy)
- az értékelésnél mindig a diák egyéni adottságaihoz képest mutatott javulást vegyük figyelembe.
- az egyéni eltérések a tanórán is adhatnak szempontot az értékelésnél (pl. aktivitás, figyelem, stb.)

Az értékelésnél tantárgyanként legalább havi egy érdemjegyet kell adni. (Amennyiben a tantárgy heti óraszámát nagyobb, úgy több értékelésre is mód nyílik.) A modulok értékelése a tantárgyi kereteken belül történik.

Az érdemjegyek és osztályzatok a tanuló tudásának értékelésénél és minősítésénél a következők:

jeles (5),

jó (4)

közepes (3),

elégséges (2),

elégtelen (1).

c) Autizmussal együtt élő tanulók értékelése

A mérés, értékelés és minősítés alapfunkciója az autizmussal élő tanulóknál eltér attól, amely az oktatásban megszokott.

A mérések elsősorban diagnosztikus jellegűek. Tájékoztatnak a gyermek állapotáról, mérik a fejlesztés eredményességét, meghatározzák annak további irányát.

Az értékelés és minősítés a tananyagban való előrehaladásról szolgál tájékoztatásul, elsősorban a szülők számára. A tanulók énképük és önismeretük fejlesztése érdekében szembesíthetők elért konkrét eredményeikkel. Sérülés-specifikus probléma, hogy az értékelés-minősítés közösségi megegyezésen alapuló, elvont szociális elvárásokat tartalmazó formája számukra nem motiváló és információértékű.

Az értékelésnél minden esetben az a legfontosabb szempont, hogy a gyermek önállóbbá vált-e, és hogy milyen mértékben képes ismereteit alkalmazni.

A minősítés lehetséges fokozatai az első hat évfolyamon:

sokat fejlődött

fejlődött

részterületen fejlődött

változatlan

hanyatlott

A fokozatok a legutolsó minősítéshez viszonyított állapotot, valamint a tantárgyi tantervekben meghatározott tartalmak elsajátításának mértékét tükrözik.

A szöveges értékelés mellett a 7. évfolyamtól kezdődően megjelenik a törvény által előírt érdemjeggyel történő minősítés is a következő módon:

Jeles az, aki: sokat fejlődött, a minimális teljesítményeknél sokkal többet teljesített

Jó az, aki: fejlődött, a minimális teljesítményeknél többet teljesített

Közepes az, aki: részterületen fejlődött, a minimális teljesítmények teljesítésével

Elégséges az, aki nem fejlődött, de a minimális teljesítményeket teljesítette

Elégtelen az, aki: nem fejlődött, vagy hanyatlott, a minimális teljesítményeket nem teljesítette

A tanuló az iskola magasabb évfolyamába akkor léphet, ha az adott évfolyamra előírt minimális teljesítményeket elérte. Önállónak tekintendő a gyermek teljesítménye akkor is, ha valamely vizuális segédeszköz alkalmazásával éri azt el. A bizonyítványban megfelelő szöveges értékelés mellett minden esetben a gyermek adott félévi előmenetelét tartalmazó részletes pedagógiai jellemzésben kell összefoglalni a fejlesztés tartalmát és eredményeit.

2.7. A tanulók magatartás és szorgalom minősítésének elvei

A tanuló magatartásának és szorgalmának értékelését és minősítését az osztályfőnök - az osztályban tanító pedagógusok véleményének kikérésével - végzi

A magatartás és szorgalom értékelésénél a hagyományos értékelést követjük:

A magatartás hagyományos értékelése:

példás

jó

változó

rossz

Példás:

a tanuló magatartása akkor, ha munkájával, jó kezdeményezéseivel hozzájárul a közösség előre haladásához. Magatartásával, kulturált viselkedésével jó példát mutat. A közösségi életbe beilleszkedik, társaihoz alkalmazkodik, szereti a közösségi életet, szívesen tevékenykedik benne, a házirendet betartja. Fegyelmezett, megbízható, segítőkész, nevelőivel és szüleivel szemben tisztelettudó, társaival udvarias.

Jó:

Iskolai viselkedése ellen általában nincs kifogás, az iskolai együttélés szabályait megtartja, környezetével udvarias. A rábízott feladatokat kifogástalanul látja el, ő maga azonban felkérés nélkül nem vállal feladatokat.

Változó:

Viselkedésével szemben kifogások merülnek fel, a házirendet csak figyelmeztetéssel tartja be. Környezetével szemben nem mindig udvarias és tisztelettudó, figyelme ingadozó, magatartásával zavarja az órákat

Rossz:

Viselkedésével rossz példát mutat társainak, árt a közösségnek, a házirendet nem tartja be. Környezetével szemben udvariatlan, tiszteletlen, fegyelmezetlen. Többször kapott osztályfőnöki intőt, megrovást, igazgatói megrovást.

Ha a tanuló tehetségével, magatartásával kiváló teljesítményt ér el, öregbíti iskolája jó hírnevét, a következő dicséreti fokozatokban részesülhet:

nevelői – szaktanári dicséret,

osztályfőnöki dicséret,

igazgatói dicséret,

nevelőtestületi dicséret.

Aki az iskolai házirendet megszegi, szóbeli figyelmeztetésben részesül első alkalommal. Ha a kívánt eredmény elmarad, a következő írásbeli bejegyzéseket kaphatja az ellenőrzőjébe:
Szaktanári írásbeli figyelmeztetés - az adott hónapban maximum változó érdemjegyet kaphat magatartására.

Osztályfőnöki írásbeli figyelmeztetés,

írásbeli intés,

írásbeli megrovás- az adott hónapban maximum változó érdemjegyet kap magatartására.

Igazgatói írásbeli figyelmeztetés

írásbeli intés,

írásbeli megrovás - adott hónapban rossz érdemjegyet kap magatartására.

Nevelőtestületi írásbeli figyelmeztetés

írásbeli intés,

írásbeli megrovás - adott hónapban rossz érdemjegyet kap magatartására.

Az iskolai házirend súlyos és sorozatos megszegéséért fegyelmi eljárás indítható az SzMSz-ben meghatározott módon.

A szorgalom hagyományos értékelése:

példás

jó

változó

hanyag

Példás:

Megfelelő motiválással megszervezi munkáját, munkavégzése pontos, megbízható. Minden tantárgyban elvégzi feladatait, van kötelességtudata. A tanítási órákra való felkészültsége képességeihez képest kifogástalan, továbbá a tanórákon aktív.

Jó:

Figyel az órákon, feladatait lelkiismeretesen elvégzi, rendszeresen, megbízhatóan dolgozik.

Ismerje önmaga korlátait.

Változó:

Munkája ingadozó, gyakran figyelmetlen, pontatlan, önállótlán, munkája változékony, szétszórtság jellemzi. A munkájában csak időnként tanúsít törekvést, kötelességét csak ismételt figyelmeztetés után teljesíti

Hanyag:

Figyelmetlenül dolgozik, megbízhatatlan, feladatait nem végzi el, nem törődik kötelességeivel, érdektelenség, gyakran közöny jellemzi, a képességeihez mérten keveset tesz a tanulmányi fejlődése érdekében. Kötelességét gyakran elmulasztja, munkájában megbízhatatlan. Amennyiben a félévi és tanév végi osztályzataiban elégtelen szerepel, a tanuló szorgalmára maximum hanyag értékelést kaphat.

2.8. Az iskolai írásbeli beszámoltatások formái, rendje, korlátai, a tanulók tudásának értékelésében betöltött szerepe, súlya

a) Általános iskola

A pedagógiai munkának elengedhetetlen része az ellenőrzés, értékelés.

Munkaformái:

- ismétlő kérdések feltevése

- óra eleji feeltetés
- írásbeli számonkérés

Az írásbeli beszámolók formái

- témazáró dolgozat: 1 vagy több témakört lezáró írásbeli felelet, amelynek jegyét a naplóban kiemelten jelöljük (pirossal) és súlyozottan vesszük figyelembe
- félévi felmérés, dolgozat: Az 1. félév vagy a 2. félév anyagát kéri számon.
- év végi dolgozat az aktuális tanév teljes anyagát a tanterv alapján kéri
- írásbeli felelet (röpdolgozat) az adott órára való tananyag számonkérése

Az írásbeli beszámolók rendje:

Témazáró naponta tanulónként maximum 2 db írható, melynek időpontját a tanár köteles már 2 órával előbb bejelenteni a tanulónak.

Félévi-, év végi felmérést tanulónként 1 db-ot, mellyel azonos napon témazárót nem írhat a tanuló.

Írásbeli feleletet a pedagógus egyéni belátása alapján írathat.

Az írásbeli beszámolókat a pedagógus a megírás napjától számított 1 héten belül köteles kijavítani, azt a szülő külön kérésére megmutatni.

A tanulók tudásának értékelésében betöltött szerepe, súlya:

- félévi, év végi írásbeli felmérés 3 jegyet ér – a naplóban karikázott piros jegy
- a témazáró írásbeli felmérés 2 jegyet ér – naplóban piros színnel jelölt
- az írásbeli felelet 1 jegy – naplóban kék

b) Előkészítő szakiskola

Az írásbeli számonkérés formái

- témazáró dolgozat: adott témakörök összefoglalása után íratjuk. Két osztályzatnak felel meg, pirossal írjuk a naplóba.
- félévi felmérés, dolgozat: Az 1. félév vagy a 2. félév anyagát kéri számon.
- év végi dolgozat az aktuális tanév teljes anyagát a tanterv alapján kéri
- írásbeli felelet: más néven röpdolgozat. Előre nem jelentjük be az e fajta számonkérést. Feleletnek minősül az osztályzat.

Az írásbeli beszámolók rendje:

A tanulók optimális teljesítése érdekében napi 3 írásbeli dolgozatnál többel ne terheljük.

A dolgozatok időpontját a tanár köteles már 2 órával előbb bejelenteni a tanulónak.

Hiányzás esetén be kell pótolnia a diáknak az elmaradt dolgozatokat, vizsgákat.

Hiányzás után megfelelő időt kell biztosítani a hiányok pótlására, addig a beszámoltatás alól felmentést kell biztosítani.

Az értékelésnél, főként a gyakorlati munka területén fokozottan figyelembe kell venni a tanulók egyéni teljesítőképességét, saját haladási, fejlődési ütemét.

2.9. Az otthoni, napközis és tanulószobai felkészüléshez előírt írásbeli és szóbeli feladatok meghatározásának elvei és korlátai

Alsó tagozaton:

Az adott gyermek képességeinek, munkatempójának megfelelő mennyiségű és minőségű – fejlődéséhez és az adott tananyagban való elmélyüléshez szükséges írásbeli feladatmennyiség, amely tantárgyanként lehetőleg 15 perc tanulási időt ne haladja meg.

Felső tagozaton, 9-10. évfolyamon:

A tanítási órákon jellemzően rendszeres otthoni szóbeli feladatot határoznak meg, amelyet a tanítási órát tartó pedagógusaink egyértelműen közölnek. A szóbeli felkészülés céljából meghatározott feladatokat a következő tanítási órákon szóbeli, esetenként írásbeli számonkérési formában, illetőleg frontális számonkéréssel ellenőrizzük. A szóbeli feladatok mellett a legtöbb tantárgyból rendszeresen írásbeli házi feladatokat határoznak meg, amelyet tanulóinknak általában a következő tanítási órára kell elkészíteniük.

A szóbeli és írásbeli házi feladatok meghatározásakor a következő elveket követjük:

- egy-egy tantárgyból jellemzően annyi szóbeli és írásbeli házi feladatot jelölünk ki, amennyi – átlagos diákjaink képességét és munkabírását, koncentráló képességét figyelembe véve – nem haladja meg a 15-20 perces munkaidő-igényt
- minden pedagógus köteles figyelembe venni, hogy a tanulónak egy-egy tanítási napra több tantárgyból is készülnie kell.
- **hétvégére, tanítási szünetekre írásbeli, szóbeli házi feladat nem adható, ez alól kivételt képez a gyűjtőmunka!**

Az 1-6. évfolyamon a délutáni időszakban felkészítő foglalkozásokat szervezünk, ahol tanári segítséggel készíthetik el házi feladatukat, valamint szükség esetén gyakorló feladatokat kaphatnak.

7-8. évfolyamon tanulószobai foglalkozás működik, ahol elsősorban az írásbeli munkájukat készíthetik el a tanulók, illetve idő függvényében sor kerülhet a szóbeli házi feladatokra is. Ezeken az évfolyamokon cél a tanulók minél nagyobb önállóságának elérése.

A 9.-10. évfolyamos diákok számára már nem szervezünk külön tanulószobai ellátást, de csatlakozhatnak a 7-8. évfolyam tanulószobai foglalkozásokhoz azzal a feltétellel, hogy a foglalkozásokat magatartásukkal nem zavarhatják.

2.10. Csoportbontások, egyéb foglalkozások szervezésének szabályai

A tanulók osztályba sorolása a jogszabályoknak megfelelően történik. Párhuzamos osztályt abban az esetben indítunk, ha a tanulók létszáma szükségessé teszi, a köznevelési törvény 4. számú mellékletének megfelelően.

A hagyományos osztálystruktúrát szisztematikusan megbontjuk az alábbi esetekben

- az informatika órán, ha az osztálylétszám meghaladja a 14-et (a terem befogadóképessége miatt)
- a technika és gyakorlati ismeretek órán (felső tagozat),
- szakmai órákon (9-10. évfolyam),
- a tanórai felzárkóztatókon,
- az egyéni fejlesztő foglalkozások időtartamára.

Ha az osztálylétszám szükségessé teszi, az eredménye nevelő-oktató munka érdekében a nevelőtestület javaslatára egyéb tanórai foglalkozások esetében is csoportbontásban dolgozunk, melyet az éves munkaterv és tantárgyfelosztás elkészítésekor veszünk figyelembe.

A csoportba sorolás szempontjai: a tanuló

- tanulmányi teljesítménye, magatartása,
- felzárkóztatása, tehetséggondozása,
- továbbtanulási, pályaválasztási szándéka (felső tagozat)
- érdeklődése,
- leterheltsége.

Az egyéb foglalkozásokra vonatkozó szabályok

A tanév tanórán kívüli foglalkozásait az intézmény előző tanév **április 15-éig hirdeti meg**, és a tanulók érdeklődésüknek megfelelően **május 20-ig választhatnak**. A tanórán kívüli foglalkozások helyét és időtartamát az igazgató és az igazgatóhelyettes rögzítik az iskola heti órarendjében, terembeosztással együtt.

A tanítási órán kívüli foglalkozások csak a kötelező **tanítási órák megtartása után szervezhetők**, lehetőség szerint figyelembe véve, hogy helybeli vagy bejáró tanulók vesznek-e részt a foglalkozásokon, órák után megszervezve.

A foglalkozásokra **írásban kell jelentkezni** a szülők aláírásával. A tanulók jelentkezése önkéntes, de **felvétel esetén a foglalkozásokon való részvétel kötelező**.

Az önkéntes jelentkezés alól kivételt a **habilitációs és rehabilitációs foglalkozások és a differenciált képességfejlesztő foglalkozások** képeznek, melyen a tanulónak **kötelező** jelleggel a szakértői véleményben előírtak alapján a **pedagógusok javaslata szerint** kell részt vennie.

2.11. Fizikai állapot felmérése

A tanulók fizikai állapotának mérése iskolánkban kétféle módon történik:

az **iskolaorvosi vizsgálatok** jogszabályokban meghatározott módszereivel
a **testnevelési órákon** az alábbiakban ismertetett módon.

A testnevelés helyi tanterveiben szerepeltetjük a tanulók fizikai állapotának évente legalább egyszer történő mérésének kötelezettségét. A mérést évi gyakorisággal végezzük el a testnevelési órákon a **„Hungarofit”** rendszer alkalmazásával, amelynek kidolgozása **Dr. Mérei Ildikó** nevéhez fűződik. A tanulók általános fizikai teherbíró-képességének értékeléséhez és minősítéséhez használt „Hungarofit” (fizikai fitness mérése) alapelemerei az alábbiak:

- Aerob vagy alap-állóképesség mérése: 2000 m-es síkfutással.
- Dinamikus izomerő mérése és dinamikus ugróerő mérése helyből távolugrással, páros lábbal.
- Dinamikus dobóerő mérése: kétkezes labdadobás hátra fej fölött, tömött labdával.
- Kar-, törzs-, és lábizmok együttes dinamikus erejének mérése: egykezes labda-lökés helyből az ügyesebb kézzel, tömött labdával.
- Dinamikus erő-állóképesség mérése: vállövi- és karizmok erő-állóképességének mérése: mellőfékvőtámaszban karhajlítás és nyújtás folyamatosan kifáradásig.
- Csípőhajlító és a hasizom erő-állóképességének mérése: hanyattfekvésből felülés térdérítéssel, folyamatosan.
- A hátizmok erő-állóképességének mérése: hason fekvésből törzsemelés és leengedés folyamatosan, kifáradásig.

A felmérések a tanulók állapotának rögzítését célozzák, ezért azokra a diákok osztályzatot nem kaphatnak. A felmérést követő időszakban értékelhető azonban osztályzattal a tanulók mért eredményekhez képest felmutatott fejlődésének mértéke. A felmérések eredményeit a

testnevelő tanárok kötelesek vezetni úgy, hogy az egyes osztályokban tanuló diákok fizikai állapotának követéséhez szükséges adatok évről évre követhetőek legyenek.

2.12. A gyermekek, tanulók esélyegyenlőségét szolgáló intézkedések

Az Európai Unió elvárások alapján a települések, kistérségek, régiók feladata **a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése.**

Az esélyegyenlőség biztosítása és előmozdítása nem összemosható, egymással nem helyettesíthető, jól elkülönített fogalmak, amelyek egyben egymást kiegészítő célokat jelölnek meg.

Az **esélyegyenlőség biztosítása** olyan, általában passzív cselekedet, amely valamit kinyit, lehetővé tesz az adott védett csoport számára is.

Az **esélyegyenlőség előmozdítása** aktív cselekedet, amelynek eredménye, hogy a védett csoport tagjai valóban élni tudnak a számukra is nyitott lehetőségekkel.

Esélyegyenlőség érvényesüléséről csak akkor beszélhetünk, ha mindkét cél egyszerre teljesül, az adott védett csoport tényleges résztvevővé válik.

A fenntartó és intézményei fogadókészségét fejleszteni kell, ki kell alakítani a

- megkülönböztetés tilalmát, egyenlő bánásmódot,
- az emberi méltóság tiszteletben tartását,
- a társadalmi szolidaritás kialakítását.

Az esélyegyenlőség pozitív befolyásolásához szükséges megerősítő intézkedések készítése, ennek stratégiai terve az **esélyegyenlőségi program**. Az esélyegyenlőségi program része egy részletes, alapos helyzetelemzés, az alapelvek, célok meghatározása, a továbblépés lehetőségeinek megkeresése, melyhez elengedhetetlenül szükséges a partnerségi megközelítés.

Az esélyegyenlőség előmozdítása konkrét, a hátrányok kiegyenlítését segítő intézkedések végrehajtásával érhető el. A területet érintő szabályozásnak ennek megfelelően az a feladata, hogy olyan keretet biztosítson az állami intézkedéseknek, amelyek a közösségi erőforrások leghatékonyabb felhasználását teszik lehetővé.

Fontos, a program megvalósításához a garanciák, módszerek meghatározása, az ehhez szükséges intézkedési terv készítése.

A köznevelés esélyegyenlősége

Az esélyegyenlőségi programunkkal **különösen a köznevelés terén megvalósuló esélyegyenlőség előmozdítását kell ösztönöznünk.**

Kiemelten fontos az intézmény oktatásszervezési gyakorlatának áttekintésével, illetve az intézmény tanulói összetételének összehasonlításával annak vizsgálata, hogy érvényesül-e iskolánkban a **diszkriminációmentesség, szegregációmentesség, és a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók oktatási és társadalmi integrációjának támogatása.**

A halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek **esélyegyenlősége előmozdításának** elengedhetetlen feltétele az egyenlő hozzáférés biztosításán túl, olyan támogató lépések, szolgáltatások tervezése és megvalósítása, amelyek csökkentik meglévő hátrányaikat, javítják iskolai sikerességüket

2.12.1. Általános célok

Az esélyegyenlőségi program biztosítja az intézményben a szegregációmentesség és az egyenlő bánásmód elvének teljes körű érvényesülését:

- tanításban, ismeretközvetítésben
- a gyerekek egyéni fejlesztésében
- az értékelés gyakorlatában
- tanulói előmenetelben
- a fegyelmezés, büntetés gyakorlatában
- a tananyag kiválasztásában, alkalmazásában és fejlesztésében
- a továbbtanulásban, pályaorientációban
- a humánerőforrás-fejlesztésben, pedagógusok szakmai továbbképzésében
- a partnerség-építésben és kapcsolattartásban a szülőkkel, segítőkkel, a szakmai és társadalmi környezettel.

Célunk az, hogy az intézményben érvényesüljön a:

- diszkriminációmentesség,
- szegregációmentesség,
- halmozottan hátrányos helyzetű tanulók oktatási és társadalmi integrációjának támogatása,

2.12.2. Konkrét célok a köznevelés-politikai koncepciója alapján

Szakmai célok:

- eredményesen szereplő tanulók elismerési módjának kidolgozása
- A bölcsőde – óvoda – iskola együttműködés elmélyítése
- Utazó gyógypedagógusi hálózat kialakítása
- Logopédiai ellátás bővítése
- Pályaorientációs tevékenység megszervezése pályaválasztási felelős irányításával

Személyi fejlesztési célok

- A pedagógus továbbképzési tervekben a speciális pedagógus képzés támogatása
- Konzultációs lehetőségek szervezése az iskolai és óvodai pedagógusok számára
- Speciális szakmai tudás megszerzésének támogatása (nyelv, informatika, tehetséggondozó, logopédus, gyógypedagógus, gyógytestnevelő)

Tárgyi feltételek terén

- Akadálymentesítés az intézményben
- Nyílászárók cseréjének folytatása
- Vizesblokkok, tetők felújítása, épületgépészeti förlújítás
- Játszótér folyamatos förlújítása, karbantartása
- A kötelező taneszköz jegyzékben előírt felszerelések beszerzésének folytatása az ütemezésnek megfelelően, az elhasznált, elvavult eszközök folyamatos cseréje

Konkrét céljaink

A nevelési programunkban, és a minőségirányítási tervünkben megfogalmaztuk azokat a célokat, melyek megvalósítása biztosítja tanulóink esélyegyenlőségét.

Ezek a következők:

- 6-18 éves korosztály oktatásának, nevelésének biztosítása 10 évfolyamos képzés keretében, a Nemzeti Alaptantervre épülő helyi pedagógiai programok alapján.

- képzőművészet, dráma oktatás lehetőségének biztosítása.
- hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatásának segítése.
- tan. ak./ért. ak., autista gyermekek nevelésének-oktatásnak biztosítása, szegregáció- és diszkrimináció mentesen.
- logopédiai szolgáltatás biztosítása.
- gyógytestnevelés biztosítása.
- a hátránnyal küzdő tanulók felzárkóztatása.
- A tanulók és szüleik igényének, elégedettségének folyamatos mérése.

Ezekon túl speciális feladataink:

- informatikaoktatás 5-10. osztályig
- napközi és tanulószobai foglalkozás szervezése,
- gyógytestnevelés biztosítása,

A kulcskompetenciák alkalmazása az oktatás terén. A nem szakrendszerű oktatás keretében megfelelő képesség- és készségfejlesztések.

2.12.3. Akcióterv

A szakmai programokban továbbra is kiemelt nevelési területek:

- az egészséges életmódra nevelés
- az anyanyelvi nevelés, fejlesztés
- környezeti nevelés
- játékos mozgásfejlesztés

Személyi feltételeket illetően:

- a különböző speciális fejlesztő terapeuta képzettségek megszerzésének ösztönzése (továbbképzési tervek)

A tárgyi körülmények terén:

- a játékok, bútorok felújítása, pótlása
- képességfejlesztő eszközök beszerzése
- az informatikai hálózat további bővítése,
- a játszótér, sportudvar fejlesztése az EU szabványnak megfelelően,
- az épületek folyamatos, az eddiginél nagyobb ütemű följújítása külső források bevonásával.

Gyermekvédelem

A gyermek- és ifjúságvédelmi munka számos szakmai partner együttműködésére épül, így különösen a jelzőrendszer tagjainak összefogására. Ennek érdekében a gyermekvédelmi felelős biztosítja naprakész szakmai ismereteik folyamatos frissítését.

Feladat: Rendszeresen fel kell mérni a veszélyeztetett tanulók körét, a kialakított adatbázisra támaszkodva feladat- és intézkedési tervet kell készíteni.

2.12.4. Kötelezettségek és felelősség

Az **intézmény vezetője felelős** azért, hogy az intézmény minden dolgozója, tanulója, a szülők és a társadalmi partnerek számára elérhető, megismerhető legyen az intézményi esélyegyenlőségi koncepciója, ismerjék és kövessék a benne foglaltakat. Az ő felelőssége annak biztosítása is, hogy az intézmény dolgozói minden ponton megkapják a szükséges

felkészítést és segítséget. Az egyenlő bánásmód elvét sértő esetekben meg kell tennie a szükséges lépéseket.

A **nevelőtestület minden tagja felelős** azért, hogy tisztában legyen az egyenlő bánásmódra és esélyegyenlőségre vonatkozó jogi előírásokkal, biztosítsa a diszkriminációmentes oktatást, nevelést, a befogadó és toleráns légkört, és megragadjon minden alkalmat, hogy az esélyegyenlőséggel kapcsolatos ismereteit bővítő képzésen, egyéb programon részt vegyen. A nevelőtestület minden tagjának felelőssége továbbá, hogy ismerje az intézkedési tervben foglaltakat és közreműködjön annak megvalósításában; illetve az esélyegyenlőség sérülése esetén jelezze azt a felettesének, illetve az illetékes munkatársának.

Minden, **az intézménnyel szerződéses viszonyban álló, szolgáltatást nyújtó fél felelőssége**, hogy ismerje a intézmény esélyegyenlőségi intézkedési tervét és magára nézve is kötelezőként kövesse azt

2.13. Tanulók jutalmazásával összefüggő, a magatartás és szorgalom értékeléséhez, minősítéséhez kapcsolódó elvek

Az a tanuló, aki példamutató magatartást tanúsít, vagy képességeihez mérten folyamatosan jó tanulmányi eredményt ér el, vagy az osztálya, illetve az iskola érdekében közösségi munkát végez, vagy iskolai, illetve iskolán kívüli versenyeken, vetélkedőkön vesz részt, vagy bármely más módon hozzájárul az iskola hírnevének megőrzéséhez, jutalomban, dicséretben részesül.

A tanuló a dicséretet, jutalmat a tanévzáró, ill. ballagási ünnepségen az iskolaközösség előtt nyilvánosan veszi át.

Az a tizedik osztályos tanuló, aki 10 éven át kitűnő tanulmányi eredményt ért el, oklevelet és könyvjutalmat kaphat.

Kiemelkedő tevékenységért az iskolánk tanulói, közösségei és csoportjai szintén jutalmazásokban részesülhetnek. A kiemelkedő munka általában tanévenként kerül jutalmazásra.

A dicséreteket az ellenőrzőbe és az osztálynaplóba be kell jegyezni.

A tanuló kiemelkedő teljesítményét *tanév végén be kell jegyezni a bizonyítványba*. Az iskolai szinten elismert, kiemelkedő teljesítményt pedig igazgatói és nevelőtestületi dicséret mellett oklevéllel és tárgyjutalommal ismeri el az intézmény.

Egyéni jutalmazások

- osztályfőnöki dicséret: odaítéléséről az osztályfőnök dönt, adható több dicséret alapján, vagy egyszeri közösségi munkáért;
- szaktanári dicséret: odaítélését a szaktanár határozza meg. Adható az adott tantárgyban elért versenyeredményekért, kutató-, vagy sorozatos gyűjtőmunkáért és folyamatos kiemelkedő tanulmányi munkáért, szakköri, szertárosi, stb. munkáért;
- igazgatói dicséret: tanulmányi városi, megyei, országos versenyen elért helyezetteknek, valamint minden más esetben, amikor a tanuló kiemelkedő teljesítmény nyújt.
- tantestületi dicséret: a tantestület szavazata alapján tanév végén adható.

A jutalmak formái:

- könyvjutalom,
- tárgyjutalom,
- oklevél.

Az osztályfőnök javaslata alapján a tantestület dönt a fenti jutalmak odaítéléséről az **alábbi érdemekért:**

- kiemelkedő tanulmányi eredmény
- példamutató szorgalom
- hiányzásmentes tanév
- versenyeken, pályázatokon való eredményes részvétel
- az iskola érdekében végzett tevékenység
- kiemelkedő sporttevékenység

2.14. Intézményi egészségnevelési program

Intézményünk életében, szakmai, pedagógiai programjában mindig is kiemelt helyen szerepelt gyermekeink egészségnevelése, a mentálhigiénés szokások kialakítása, az egészséges életmódra nevelés. Ennek elsődleges oka, hogy tanulóink jelentős része a társadalom periferiáján élő, hátrányos helyzetű családi milióból érkezik. A családok megromlott anyagi és társadalmi helyzete miatt gyermekeink többsége veszélyeztetett. Sok helyütt az alapvető létszükségletek sincsenek biztosítva (élelem, egészségügyi ellátás, személyi higiénia feltételei).

Ezért iskolánkban kiemelt feladat és teendő tanulóink folyamatos és általános egészségügyi ellátása, lehetőségeink szerint szociális szükségletek biztosítása (élelem, ruházat), valamint komplex egészségnevelése.

A kerettanterv és a helyi tanterv óratervezete több szempontú lehetőséget biztosít az ilyen jellegű ismeretanyagok nyújtására azáltal, hogy számos habilitációs és rehabilitációs foglalkozást tesz lehetővé e célok megvalósítása érdekében.

Az iskola a szocializáció kitüntetett színtere, **célunk**, hogy a felnövekvő fiatalok mind elméletben, mind gyakorlatban képesek legyenek önmagukért, egészségükért tudatosan felelősséget vállaló attitűd kialakítására, helyes döntések meghozatalára.

Tudjanak különbséget tenni az „egészséges – kevésbé egészséges – egészségtelen” között, ismerjék fel saját szerepüket, lehetőségeiket az életmódjuk kialakításában. Törekedjenek egy egészségesebb életvitel kialakítására, készségek, magatartás minták elsajátítására.

Az egészségnevelési programunkban a következő formában szeretnénk célkitűzéseinket megvalósítani:

- tanórák keretében (szaktárgyak)
- tanórán kívül
- egészségnap, téma hét (egészséges életmód projekt)
- Iskola részvétele országos preventív programokban
 - Signál – program (fogászati prevenció)
 - AH- A program (szexuális felvilágosító program)
 - Always – iskolaprogram (személyi higiénia, intim higiénia)
 - Drog prevenció (Rendőrség D)
- rendszeres orvosi és védőnői ellenőrzés

2.14.1. Az alsó tagozat iskolai egészségvédő- és nevelő programja, célkitűzéseink

A **kötelező tanítási órák** tantárgyi koncentrációban és koncentrikusan bővülő oktatási tartalmakkal, szorosan összhangban állnak az egészségnevelés szolgálatában. Kiemelt területek:

Környezetismeret: Célunk az egészséges életmód alapvető szokásainak kialakítása és erősítése, továbbá a környezetvédő és természetvédelmi ismeretek bővítése, valamint a pozitív attitűd kialakítása a másság, illetve mások elfogadására, megsegítésére.

Testnevelés: Tanulóink igen eltérő képességekkel és fejlettségi szinttel kerülnek iskolába. Mind az értelmi, mind a fizikai képességek területén nagy szórást mutatnak teljesítményeik. Gyakori a helytelen testtartás, a mozgásos diszharmonia, az inkoordinált mozgás. A tanulók egy részénél mozgásfogyatékoság nehezíti a cselekvéses tanulást, aktív mozgástevékenységet. Mindezek szükségessé teszik, hogy az általános testnevelés körét kibővítve, a gyógypedagógia és kiemelten a

szomatopedagógia eszközrendszerével juttassuk el tanulóinkat a rendszeres testedzés, a mozgásos játéktevékenység öröméhez. Célunk az egészséges testi fejlődés biztosítása, a testtartási rendellenességek kialakulásának megelőzése, a mozgásműveltség és a motorikus képességek fejlesztése, a mozgásigény felkeltése és fenntartása, valamint az egészséges életmód és a rendszeres fizikai aktivitás igényének megalapozása.

Technika és gyakorlati ismeretek: Célunk és feladatunk az alapvető háztartási ismeretek elsajátítása, és az önálló életvitelre szoktatás. Mindemellett fontos a kulturált étkezési szabályok kialakítása, életszerű technikák elsajátítása, gyakorlati alkalmazásuk, valamint a pozitív szokásrendszer fejlesztésével biztosítani a higiénikus és tiszta környezet megteremtését.

A tanórán kívüli foglalkozások sokoldalú és széleskörű lehetőséget biztosítanak az egészségnevelési feladatok megvalósítására:

A mindennapos testedzés: lehetőség a spontán mozgások kielégítésére, a napi mozgásigény kialakítására és fenntartására, ugyanakkor a személyiség fejlesztés egyik eszköze a játékok jellemformáló hatásával, a szabálytudat és szabálytartás kialakításával.

A fakultációs programok : biztosítják a hiperaktív tanulók mozgásigényének kielégítését, az optimális fizikai terheltséget, a csoportos tevékenységek során pedig a közösségformáló hatást.

A hittanoktatás a lelki béke és egyensúly igényének és a megvalósulásához vezető út egyik lehetséges színtere.

A közös étkezés során lehetőség nyílik a kulturált étkezés szabályainak elsajátítására, pozitív viselkedési attitűdök és adekvát magatartási formák kialakítására, valamint az egészséges táplálkozás feltételeinek megismerésére és igényé formálására.

A habilitációs és rehabilitációs órák elsősorban az egyéni fejlesztés és megsegítés színterei, de frontális osztálymunka keretében a nevelő hatások érvényesítésének lehetőségei is.

A személyiségfejlesztés mint habilitációs óra, színtere az adott korcsoport értékrendszerének, a közösségi és együttélési szabályok kialakításának és a nevelési feladatok hatékony megvalósításának. A mindennapok aktuális problémahelyzeteit megbeszélve helyes döntési megoldásokra készítjük a gyerekeket, s megfelelő irányítással pozitívan fejlődik énképük és önértékelési rendszerük

Az egészségtan habilitációs és rehabilitációs célú tanítási óra, amely elsősorban egészségvédő-és nevelő oktatási tartalmakra épül. Magában foglalja mind az egészségügyi, mind a családi életre nevelés feladatait, megismertet az egészséges életmód szabályaival, s lehetőséget biztosít a szocializációs képességek fejlesztésére.

Terápiás módszerek:

- alapozó terápia
- Ayres terápia
- diszlexia, diszgráfia terápia
- diszkalkulia terápia
- pösze terápia
- Vékássy-féle dadogó terápia

Egyéb területek:

A város intézményei által szervezett hétféligi túra ajánlatok és szabadidős programok.

A rendszeres **iskolaorvosi** ellátás biztosítja gyermekeink egészségi állapotának folyamatos ellenőrzését.

Az **iskolai védőnő** aktív ellenőrző és felvilágosító tevékenységével hatékonyabbá válik a megfelelő higiéniai szokások kialakulása a családokban is.

A gyermekek védelme érdekében szinte napi kapcsolatban állunk a Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálattal s a **gyermek-és ifjúságvédelmi** tevékenység összhangban működik a **Gyámügyi Hivatal** feladatrendszerével.

Mindezen programok az esélyegyenlőség biztosításával, az egyéni bánásmód elvét követve, rendszeres és tudatos nevelő-és oktató munkával biztosítják tanulóink egészséges és harmonikus személyiségfejlődését, mely intézményünk elsődleges célja és feladata.

2.14.2. Az felső tagozat iskolai egészségvédő- és nevelő programja, célkitűzéseink

A kötelező tanítási órákon belül

Természetismeret: Célunk, hogy a diákok az egészségfejlesztés terén szerzett ismereteik, készségeik és jártasságaik birtokában még erőteljesebben felismerjék a kiegyensúlyozott életmód és életvitel jelentőségét saját egészségük szempontjából. Szükségesnek tartjuk, hogy megismerjék az egészségfejlesztéssel összefüggő alapfogalmakat, különös tekintettel az egyéni felelősség jelentőségére, azért, hogy tudjanak különbséget tenni a "kockázatos" és "veszélyes" dolgok, tevékenységek között. Így nagyobb eséllyel ismerik fel az egészséget veszélyeztető magatartásformákat, valamint azokat az élethelyzeteket, amelyek választások elé állíthatják őket.

Osztályfőnöki óra: Megfelelő szintere lehet annak, hogy a tanulók megismerjék a dohányzás, az alkohol- és a kábítószer-fogyasztás egészségi, jogi és társadalmi következményeit. Megismerjék a szexualitás társadalmi vonatkozásait, a nemi és családi szerepek jellegzetességeit, a szexuális élet alapvető higiénéjét, a korszerű fogamzásgátló módszerek hatékonyságát. Így válhat számukra természetessé az orvoshoz fordulás, a gyógynövények és gyógyszerek hasznosságáról és mellékhatásairól való tájékozódás.

Magyar irodalom: Megfelelő szintere lehet annak, hogy a tanulók megszerezzenek olyan kommunikációs készségeket, amelyek segítik őket az egészségüket támogató döntések meghozatalában, valamint társas kapcsolataik ápolásában, konfliktusaik kezelésében. Olvasmányaikon keresztül átélhessék a szűkebb és tágabb környezetért vállalt felelősség érzését.

Történelem: Megfelelő szintere lehet annak, hogy a tanulók megismerhessék a különböző történelmi korszakok kulturális szokásait, hagyományait, hogy fejlődhessen különbség-felismerési képességük a negatív és pozitív értékek között, annak érdekében, hogy cselekedeteiknek következményeit előrevetíthessék

Technika és gyakorlati ismeretek: Megfelelő szintere lehet annak, hogy a diákok ismereteket kapjanak arról, hogy szükség esetén miként vehetik igénybe a rendőrség, a tűzoltóság, a mentők segítségét részt vehessenek a helyi környezet védő, óvó, szépítő alakításában. Felismerhessék a lakáson belüli veszélyhelyzeteket, és elsajátíthassák ezek elhárításának módjait. Meglévő ismereteik birtokában tovább gyakorolják az élelmiszerek, táplálékok "egészséges" és "kevésbé egészséges" kategóriákba rendezését. Megismerkedhessenek különböző (hagyományos magyarostól eltérő) étrendekkel, a javasolt táplálékok elkészítési módjaival.

Testnevelés: Megfelelő szintere lehet annak, hogy a rendszeres mozgás, aktivitás érdekében született elhatározásokat (napi rendszeres torna, futás, stb.) a diákok kisebb csoportokban is megbeszélhessék, egymás között versengve is gyakorolják. Legyenek tudatában az aktív életmód által kínált előnyöknek, elsősorban a mindennapi mozgás

kedvező élettani hatásának, valamint saját fizikai képességeik megőrzésében játszott fontosságának.

Rajz: Megfelelő színtere lehet annak, hogy gyűjtőmunka révén ismerkedjenek meg a tanulók az egészséggel, életmóddal, táplálkozással foglalkozó reklámokkal, azoknak hatásmechanizmusával, készíthessenek plakátokat, újságcikkeket.

Tanórán kívüli foglalkozások keretében:

Az összefüggő, napi három órát meghaladó napközis foglalkozások ideje alatt biztosítani kell a tanuló életkorához, és fejlettségéhez igazodó játékos, egészségfejlesztő testmozgást. Ha az időjárási viszonyok megengedik, a szabadban kell megszervezni. Ennek ideje legalább napi negyvenöt perc.

Habilitációs és rehabilitációs órák keretében a terápiák:

személyiségfejlesztés
Én kép korrekció
diszkalkulia
diszlexia, diszgráfia
Vékássy-féle dadogó terápia

2.14.3. Egyéb területeken végzett egészségnevelő program

Természetjárás, kirándulás kéthavonta egy hétvégi napra meghirdetve az 5-8 évfolyamon tanuló diákok részére (esetlegesen a város által szervezett programokba bekapcsolódva).

Az iskola speciális helyzetéből adódóan az elhivatott pedagógusok és szakemberek **egészségnevelési stratégiát** dolgoztak ki, melynek keretében a foglalkoztató 1. csoportjától az előkészítő szakiskoláig egymásra épülő, folyamatos, rendszeres egészségfejlesztést és egészségnevelést biztosítanak a tanulóknak az egészséges élethez való jog és az esélyegyenlőség biztosításával.

Fő témakörök

Konyhahigiénia, táplálkozás
Mozgás és személyes higiéné
Veszélyes anyagok (legális – illegális szerek)
Az emberi szexualitás
Családi élet és kapcsolatok
A környezet („Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!” – Környezetvédelem

Témakörök:

- egészséges táplálkozás – táplálkozási zavarok (obesitás, anorexia) – túlzott testépítés
- személyi és intim higiénia szerepe a mindennapokban és a társkapcsolatokban
- családi életre nevelés
- szexuális kultúra – párkapcsolatok
- fogamzásgátlás (családtervezés)
- STD (szexuális úton terjedő betegségek) ismerete, védekezési lehetőségek szerepe
- egészségkárosító magatartásformák ismerete azok elkerülésének lehetőségei
- egészséges és biztonságos környezet (járványügyi és élelmiszer biztonság ismerete)
- csecsemőgondozás (gyermeknevelés)
- az emberi test felépítésének és működésének ismerete (betegségek felismerése)

- eligazodás az egészségügy rendszerében, mikor kell orvoshoz fordulni – hová
- aktív szabadidő eltöltés jelentősége – mindennapos fizikai aktivitás öröme – egészségmegőrző hatása
- mentálhigiéné szerepe – konfliktus kezelés – önismeret

Megvalósítás tere:

tanórák (egészségtan)

tanórán kívüli (védőnői előadások, sportszakkörök)

Várt eredmények/haladás:

A diákok megszerzett ismereteiket tudják készség szinten alkalmazni

Ismereteik birtokában törekedjenek a kiegyensúlyozottabb életmódra

Ismerjék fel saját szerepük jelentőségét, felelősségüket az egészségük alakulásában, próbáljanak hatni a kortársaikra, szűk környezetükre, családjukra.

Ismerjék fel az egészségüket veszélyeztető magatartásformákat, élethelyzeteket, tudjanak döntéseket hozni egészségük védelmében.

Legyenek tisztában a dohányzás, alkohol, drog használat egészségi, társadalmi és jogi következményeivel.

Ismerjék a kommunikáció jelentőségét, a konfliktusok és probléma megoldások szerepét életük alakulásában.

Ismerjék fel a tudatos, kiegyensúlyozott táplálkozás szerepét az egészségük megőrzésében, a degeneratív betegségek kialakulásának csökkentésében

Érezzék felelősségüket, saját szerepüket a környezet- és természetvédelem területén.

Fontos az egészségnevelésben a gyermekközpontúság mellett az egyéni igények, korrekciós lehetőségek szem előtt tartása, szükség esetén egyéni életmód-tanácsadás, egyéni életvezetés. A diákok körében egyre nagyobb igény fogalmazódik meg ez iránt.

2.15. Intézmény környezeti nevelési programja

2.15.1. A környezeti nevelési program elkészítésének alapja

Helyzetelemzés, helyzetkép

Az iskola helye és épületei

A jelenlegi iskolaépületbe 2012 augusztusában költözhattünk be. Az épület 1899-ben épült, több iskolának adott már otthont, eközben többször felújításra került. Jelen állapotában a fűtésrendszer korszerűsítése, a nyílászárók cseréje, a tornaterem padozatának felújítása lenne szükséges. Az iskola épületéhez nagy udvar tartozik.

Az iskola működése környezeti nevelési szempontból

Az iskolában jelenleg a tantestület nagy része foglalkozik környezeti nevelési kérdésekkel a tanórákon és azokon kívül. Vannak, akik minden akcióban, munkában részt vállalnak, s vannak, akik időnként kapcsolódnak egy-egy tevékenységi területhez. A környezeti nevelés az a területe az iskolai életnek, ahol csak fokozatosan és apró lépésenként haladunk előre. A további munkában is szükség van az iskolavezetőség, a tapasztaltabb és a fiatal kollegák együttműködésére.

Iskolánk kiemelten fontosnak tartja a környezeti nevelést, ezért igyekszünk minél több alkalmat megragadni arra, hogy a gyerekek a lehető legtöbbféle szituációban kerüljenek kapcsolatba társadalmi és természetes környezetükkel.

2.15.2. A környezeti nevelés színterei iskolánkban

Hagyományos tanórai oktatásszervezésben

Tanórán:

A gyermekek környezeti nevelésénél is speciális nevelési módszereket kell alkalmaznunk. Nagyobb hangsúlyt szükséges fordítanunk a tanuláshoz nélkülözhetetlen funkciók fejlesztésére. Differenciált eljárásokkal, tartalmakkal és oktatásszervezési megoldásokkal, terápiákkal kell alkalmazkodni a tanulók között meglévő nagyobb eltérésekhez. A képességfejlesztésben hangsúlyosan jelen kell lennie a közvetlen érzéki tapasztalatoknak, a tárgyi cselekvéses megismerésnek, a céltudatosan kiválasztott tevékenységnek. Célunk a szemléletes képi gondolkodás nyomán kialakuló képzetek, ismeretek, elsajátított tanulási szokások fejlesztése.

A tanórákon hozzárendeljük az adott témákhoz a megfelelő környezetvédelmi és fogyasztóvédelmi vonatkozásokat. Az óra jellege határozza meg, hogy melyik problémát hogyan dolgozzuk fel. Kiemelt helyet kapnak a hétköznapi élettel kapcsolatos vonatkozások, amelyekhez a diákoknak is köze van. Különböző interaktív módszereket használva adjuk át az ismereteket, de szerepet kap az önálló ismeretszerzés is. A szemléltetés hagyományos, audiovizuális és informatikai lehetőségeit is felhasználjuk, alkalmazzuk. Így lehetőségünk nyílik az élményszerű tanításra.

Nem hagyományos tanórai keretben

Tanórán kívüli programok:

A tanév során az osztályok különböző intézmény- és múzeumlátogatásokat szerveznek. Az itt folyó munka a tanév szerves része.

Különböző akciókban veszünk részt:

Kiállításokat rendezünk jeles alkalmakra: a föld napján rajzkiállítás, nyári táborokról bemutató stb.

Jeles alkalmakra –pl.: víz világnapja- meghirdetett pályázatokon vesznek részt tanulóink.

Együttműködve a Pápa Városi Városgondnoksággal egész évben figyelünk intézményünk környezetének tisztaságára, és tevőlegesen is részt veszünk a város tisztaságának megőrzéséért tartott akciókban.

Évente szervezünk kirándulást, melynek célja környékünk természeti kincseinek megismerése, védelme. Pl.: Sárcsikút, Kab-hegy, Somló-hegy, Torna-patak, a környék barlangjai, stb.

Terveink között szerepel, hogy a gyermekek olyan versenyeken induljanak, ahol a környezet- és természetvédelem fontos téma, így elmélyíthetik ismereteiket.

2.15.3. Erőforrások

A környezeti nevelési munkánk céljainak eléréséhez elengedhetetlen feltétel, hogy az iskolai élet résztvevői egymással, valamint külső intézményekkel, szervezetekkel jó munkakapcsolatot, együttműködést alakítsanak ki. A résztvevők és a közöttük kialakuló együttműködés egyben környezeti nevelési munkánk erőforrása is.

Az iskola a következő években is szeretné bővíteni kapcsolatrendszerét.

Nem anyagi erőforrások: Iskolán belüli együttműködés

Pedagógusok. Környezettudatos magatartásával, munkájával példaértékű legyen a tanulók számára.

Diákok. Vigyázzon környezetére és figyelmeztesse társait a kulturált magatartásra. Ebben kiemelkedő feladata van az iskolai diákönkormányzatnak, az osztályközösségeknek, valamint a környezet védelme iránt különösen érdeklődő és elkötelezett tanulókból álló diákcsoporthoz.

Pedagógusok és diákok. A diákok a környezeti témákkal kapcsolatos ismereteiket a tanáraikkal való közös munka során tanórai és tanórán kívüli programok keretében sajátítják el. Iskolánkban nagy szerepe van a környezettudatos szemlélet kialakításában az erdei iskolának, a hulladékgyűjtési akciónak, és ezt szeretnénk még a tervezett vetélkedőkkel, témanapokkal is segíteni. A diákok és tanárok együttműködése nélkülözhetetlen a környezetbarát iskolai környezet létrehozásában és megőrzésében is.

Pedagógusok és szülők. Az iskolai környezeti nevelés területén is nélkülözhetetlen a szülői ház és az iskola harmonikus együttműködése. Fontos, hogy a szülők megerősítsék gyermekükben azt a környezettudatos magatartást, amit az iskolánk is közvetíteni kíván. Iskolánkban ez egyrészt azon keresztül valósul meg, hogy az elsajátított viselkedési formákat, ismereteket otthon is alkalmazzák a tanulók.

Nem pedagógus munkakörben foglalkoztatottak. Az iskola adminisztrációs és technikai dolgozói munkájukkal aktív részesei környezeti nevelési programunknak. Az iskolai adminisztráció területén fontos feladatunk, hogy csökkentsük a felesleges papírfelhasználást.

Iskolán kívüli együttműködés

Fenntartó. A kölcsönös együttműködés –az iskola egész életén belül- a környezeti nevelési programunk megvalósítása szempontjából is fontos. Törekszünk arra, hogy a fenntartó a kötelező támogatáson túl is finanszírozza az iskolai környezeti nevelési programokat.

Környezeti neveléssel is foglalkozó intézmények. A tanórai és tanórán kívüli környezeti programot színesebbé és tartalmasabbá teszi a különböző intézmények meglátogatása.

Ezeket a látogatásokat a tanórákon készítjük elő. Iskolai tanulmányai során, minden tanulónak legalább egy környezeti témájú intézménylátogatáson részt kell vennie. Az adott intézménnyel a kapcsolatot a munkaközösségek egy megbízott tanára tartja.

Civil szervezetek. Szakmai ismereteikkel és programjaikkal segítik környezeti nevelési munkánkat. A pedagógusok egyénileg alakítanak ki kapcsolatot az egyes civil szervezetekkel.

Hivatalos szervek. A hivatalos szervek egyik feladata annak ellenőrzése, hogy környezetvédelmi és egészségügyi szempontból megfelelően működik-e az iskola. Javaslatokra, véleményükre építeni kívánunk az iskolai környezet kialakításában.

Anyagi erőforrások

Saját erőforrások

Költségvetés.

Alapítvány.

Külső erőforrások

Pályázat.

2.15.4. Alapelvek, jövőkép, célok

A környezeti nevelés alapelvei közül az alábbiakat kiemelten kell kezelnünk. Ezek fogalmát, tartalmát, megnyilvánulási módjait körül kell járnunk, meg kell világítanunk:

- a fenntartható fejlődés;
- a kölcsönös függőség, ok-okozati összefüggések;
- a helyi és globális szintek kapcsolatai, összefüggései;
- alapvető emberi szükségletek;
- emberi jogok;
- demokrácia;
- elővigyázatosság;
- biológiai és társadalmi sokféleség;
- az ökológiai lábnyom.

Tartsuk szem előtt, hogy egy gyereket képezünk minden órán és foglalkozáson, vagyis fontos, hogy a diák fejében egységes rendszer alakuljon ki!

Hosszú távú célunk, jövőképünk, hogy környezettudatos állampolgárrá váljanak tanítványaink. Ennek érdekében diákjainkban ki kell alakítani:

- a környezettudatos magatartást és életvitelt
- a személyes felelősségen alapuló környezetkímélő, takarékos magatartást és életvitelt
- a környezet (természetes és mesterséges) értékei iránti felelős magatartást, annak megőrzésének igényét és akaratát
- a természeti és az épített környezet szeretetét és védelmét, a sokféleség őrzését
- az egészséges életmód igényét, ennek érdekében elsajátíttatni az ehhez vezető technikákat, módszereket.

A célok eléréséhez szükséges képességek kialakítása, fejlesztése a diákokban. Ilyenek például:

- együttműködés, alkalmazkodás, tolerancia és segítő életmód
- alternatív, problémamegoldó gondolkodás
- ökológiai szemlélet, gondolkodásmód
- szintetizálás és analízis
- problémaérzékenység
- kreativitás
- vitakészség, kritikus véleményalkotás

kommunikáció, médiumhasználat
konfliktuskezelés- és megoldás
állampolgári részvétel és cselekvés
értékelés, és mérlegelés készsége.

2.15.5. Az iskola környezeti nevelési szemlélete

Napjainkban a világ figyelme a **fenntartható fejlődés megteremtése** felé irányul. Ez az élet minden színterén tapasztalható: szociális, gazdasági, ökológiai, politikai területeken is. A fenntarthatóság ideológiai és tartalmi kialakítását az oktatásban kell elkezdenünk. A diákok számára olyan oktatást kell az iskolánknak biztosítani, amelyben az elméleti képzésen kívül hangsúlyt kapnak az erkölcsi kérdések és a környezettudatos életmód. Változó módszerek segítségével a környezetért felelősséget vállaló magatartást kell kialakítanunk. Mindezek megkívánják az új értékek elfogadását, kialakítását, megszilárdítását és azok hagyománnyá válását.

A fenti célok csak úgy valósíthatóak meg, ha hatékony tanulási, tanítási stratégiákat tudunk kialakítani.

Iskolánkban kiemelten fontos feladatunknak érezzük, hogy a diákok szemléletén alakítsunk, környezet- és természetszeretetüket formáljuk, megszilárdítsuk.

Munkánk az iskolai élet sok területére kiterjed. Szemléletet csak úgy lehet formálni, ha minden tantárgyban és minden iskolán kívüli programon törekszünk arra, hogy diákjaink ne elszigetelt ismereteket szerezzenek, hanem egységes egésként lássák a természetet, s benne az embert.

Tanórán, az erdei iskolában, kirándulásokon, vetélkedőkön keresztül megismertetjük gyerekeinkkel a természetet, gyakoroltatjuk az egyszerű természetvizsgálatokat. Megtanítjuk őket arra, hogy a természetben tapasztalt jelenségek okait keressék, kutassák a köztük rejlő összefüggéseket. Így válhatnak a gyerekek majd tudatos környezetvédővé, a természetet féltő, óvó felnőttekké.

Elengedhetetlen a **fogyasztóvédelemmel** való kiemelt foglalkozás, ami a bennünket körülvevő társadalmi környezet szükséges velejárója. Tanulóinkat tudatos fogyasztókká kell nevelnünk, fel kell hívnunk figyelmüket jogaikra, meg kell tanítanunk őket arra, hogy a termékek rengetegében eligazodjanak, a számukra szükséges termékek kiválasztásában ne a reklámok legyenek a mérvadóak. A tanórákon kívül ennek megvalósítását szolgálják a tanulmányi séták és kirándulások, ahol a tanulók gyakorolhatják a mindennapokban előforduló szituációkat.

2.15.5.1. Konkrét célok

Rövid távú céljaink tervezésében figyelembe vesszük, hogy a hosszabb távú célok megvalósításához milyen lépések vezetnek.

Új tervek:

- a nevelőtestület megnyerése a környezeti nevelési munkához
- nevelőtestületen belüli továbbképzés szervezése, a környezeti nevelés módszereinek bemutatása
- téma-nap szervezése (egy-egy fő környezetvédelmi feladat köré építve)

Hagyományok ápolása:

- iskolnap szervezése az egész iskolai közösség számára
- a városkörnyék nevezetességeinek feltérképezése

az iskola névadójának élete –kutatás
erdei iskolai programok szervezése
osztályfőnöki órák környezetvédelmi témában
drog-prevenációs program folytatása.

Szaktárgyi célok:

a szakórákon minden lehetőség megragadása a környezeti nevelésre (pl.: ember és környezete, kapcsolatok, természetismeret, a természet állapotának mérési módszerei)
a hétköznapi környezeti problémák megjelenítése a szakórákon (a környezetszennyezés hatása a természeti-, és az épített környezetre, az emberre)
interaktív módszerek kipróbálása, alkalmazása (csoportmunka, önálló kísérlet, problémamegoldó gondolkodást fejlesztő feladatok)
komplex tanulmányi versenyekre való felkészítés
multimédiás módszerek alkalmazása szakórákon (Multicenter)
a számítógép felhasználása a tanórákon.

2.15.5.2. Tanulásszervezési és tartalmi keretek

Tanórán kívüli és tanórai foglalkozások

A környezeti nevelés összetettségét csak komplex módszerek segítségével lehet közvetíteni. Ezért fontos a tantárgyak közötti integráció, legalább néhány területen. Minden lehetőséget meg kell ragadnunk, hogy megfelelő módon diákjainkban egységes képet alakítsunk ki az őket körülvevő világról. Lehetőségeink:

terep munka során: táborok, tanulmányi kirándulások, akadályversenyek, városi versenyek stb.

kézműves foglalkozások: egy-egy ünnephez kötött, tábori időben stb.

akciók: pályázatok, kiállítás-rendezés, kérdőíves felmérés

látogatás: múzeum, állatkert, vadaspark, botanikus kert, nemzeti park, valamint szeméttelep, szennyvíztisztító stb.

versenyek

növények ültetése, virágosítás

témanap

tanóra

Zöld Napokon –néhány jeles nap megünneplése, a naphoz kapcsolható programok, vetélkedők, kiállítás, akadályverseny szervezése

Módszerek

A környezeti nevelésben a hatékonyság növelése érdekében módszertani megújulásra van szükség. Olyan módszereket kell választanunk, amelyek segítségével a környezeti nevelési céljainkat képesek leszünk megvalósítani.

Néhány, munkánk során alkalmazott módszercsoport:

kooperatív tanulási technikák

játékok

projekt módszer

terepgyakorlati módszerek

kreatív tevékenységek

közösségépítés

művészi kifejezés.

Taneszközök

Az iskola nem teljes mértékben rendelkezik azokkal az alapvető oktatási eszközökkel, szakkönyvekkel, amelyek a környezeti nevelési munkához szükségesek. Beszerzésükhöz igyekszünk pályázati pénzeket is szerezni. Továbbá folyamatosan pótolni kell az elhasználódott vegyszereket, eszközöket, valamint lépést tartva a fejlődéssel, új eszközöket kell beszerezni.

Az természetismereti programok, projektoktatás, iskolai programok számára szükséges eszközöket, vegyszereket biztosítani kell. Folyamatosan frissíteni kell a környezeti nevelési szak- és CD-könyvtárat. Biztosítani kell, hogy a környezeti nevelési tanórák és programok számára megfelelő audiovizuális ill. multimédiás eszközök álljanak a tanárok és a tanulók rendelkezésére.

A pedagógiai program végrehajtásához szükséges, hogy a nevelő-oktató munkát segítő eszközök, és felszerelések jegyzékébe beépüljön a környezeti nevelés speciális eszközigénye is.

A fent említett feltételek kialakítására az anyagi fedezetet az „Anyagi erőforrások” című alfejezet tartalmazza.

Kommunikáció

A környezeti nevelésben –jellegénél, összetettségénél fogva- nélkülözhetetlenek a kommunikáció legkülönbözőbb módjai. Fontos számunkra, hogy tanulóink felfigyeljenek a különböző környezeti témákkal kapcsolatos információkra.

Iskolán belüli kommunikáció formái

poszterek készítése és bemutatása

faliújságon közölt információk készítése

Iskolán kívüli kommunikáció formái

környezetvédelmi cikkek feldolgozása a médiumból

környezetvédelemről szóló rádió- és televíziós hírek feldolgozása, értékelése

a közvetlen környezet problémáinak felmérése, értékelése, együttműködés az illetékes önkormányzattal.

3. Óvodai gyógypedagógiai program

Intézményünk speciális óvodai programjának elkészítése során a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola Gyakorló Óvodájának programjából merítettünk ötleteket, annak átdolgozásával készült el.

A pedagógiai programot meghatározza az a tény, hogy sajátos nevelési igényű gyermekek nevelésénél figyelembe kell venni a köznevelési törvényen túl az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramját, A Fogyatékos Gyermekek Óvodai Nevelésének Irányelveit, illetve a gyermekek speciális nevelési szükségleteit. Mindezek a helyi adottságoknak megfelelően valósulnak meg.

3.1. A korai segítségnyújtás, gyógypedagógiai óvodai nevelés indokoltsága

A köznevelési törvény biztosítja, hogy minden sérült, akadályozott fejlődésű gyermek születése pillanatától, illetve a szülők igényeihez alkalmazkodva, támogató segítséget kapjon. Olyan segítséget, amely hatékonyan mozdítja elő a szervezet érését, integratív funkcióinak, belső erőforrásainak kibontakoztatását.

Ahhoz, hogy a speciális nevelési szükségletű gyermek eredményesen illeszkedjen be a többségi közösségbe, hogy saját képességeinek megfelelően fejlődjön, orvosi - gyógypedagógiai - pszichológiai segítségre van szüksége.

Ahhoz, hogy a sérült gyermek szocializációja eredményes legyen, s e folyamatban maga is egyre aktívabban részt tudjon venni, a család, a gyógypedagógus segítő támogatásán túl, a **"befogadó" társadalom szemlélet-változására** is szükség van.

Az elmúlt negyedszázad sok tekintetben előre lépést mutat – a korai fejlesztés, óvodai nevelés terén, - de sok, ma még megoldhatatlan feladatot jelöl ki az elkövetkező időkre.

A század elején *Ranschburg Pál* és *Tóth Zoltán* már megfogalmazták, hogy a fogyatékosokról való gondoskodásnak a bölcsőtől a sírig kell tartania, de még nagyon hosszú az út a megvalósulásig. Kizárólag a gyermek érdeke és állapota dönti el, hogy ez szegregált, vagy integrált környezetben valósulhat meg optimálisan.

Egyre több óvoda válik befogadó óvodává, a szülők egyre inkább többségi óvodába szeretnék járatni sérült gyermeküket.

Az elmúlt évtizedekben megindult egy folyamat, melynek legfontosabb jellemzője, hogy a **sérült gyermeket is elsősorban gyermeknek** tekinti, aki valamilyen "mássággal" bír. Ennek a gyermeknek is **joga van** a szeretetre, az emberi kapcsolatokra, a védettségre, a biztonságra, a megértésre, az ember méltóságának tiszteletben tartására. Joga van az önkifejezésre, a megértésre.

Ha mindezek nem biztosíthatók számukra a szocializációs folyamatban, akkor a "sérülten is emberi létforma kibontakozásának esélyétől fosztjuk meg őket".

A gyógypedagógiai óvoda a szocializációt segítő folyamat egyik állomása lehet.

Vannak gyermekek, akik nevelésében kihagyhatatlan állomás, vannak, akiknél átmenet -- integrációra felkészítő -- vagy a sikertelen integráció utáni fejlesztő intézmény, és vannak értelmi fejlődésükben közép-súlyos fokban akadályozott gyermekek, akiknél nem indokolt ennek az intézménynek igénybevétele.

Bizonyos jól szocializált, jól fejleszthető gyermekek -- ha a személyi, tárgyi feltételek adottak (felkészített, kiképzett óvodapedagógus, gyógypedagógus segítő jelenléte, kis létszámú értő, odaforduló felnőtt és gyermekközösség, együttműködő szülők stb.) -- eredményesen nevelhetők az integrált óvodai csoportokban.

Bárhol is nevelkedjen azonban a 3 - 7 éves sajátos nevelési igényű óvodáskorú gyermek, fontos, hogy speciális nevelési szükségleteinek megfelelően szolgálják képességeinek fejlesztését, szocializációját.

3.2. A gyógypedagógiai óvoda nevelési koncepciója, feladata, célkitűzései

A speciális csoport nevelési feladata a **sajátos nevelési igényű**, ezen belül a középsúlyos értelmi-, mozgás- és érzékszervi-, a pervazív zavarban szenvedő (autisztikus)-, illetve halmozottan sérült **gyermekek rehabilitációja, habilitációja**, harmonikus személyiségfejlődésük biztosításával.

Feladataink közé tartozik:

- fejlődési sajátosságaik alapos megismerése,
- a fejlődés egyenetlenségeinek a lehetőségek szerinti korrigálása, kompenzálása,
- a pszichikus funkciók fejlesztése,
- a szociálisan hátrányos helyzetű gyermekek differenciált fejlődésének segítése.
- az itt nevelt gyerekek közül minél többnek, a lehető legtöbb alkalommal és tevékenységben az integráció biztosítása

Célunk, hogy a sajátos nevelési igényű gyermekeket a szülőkkel együttműködve, az egyéni sajátosságokat figyelembe véve, a fejlesztési lehetőségeket maximálisan kihasználva, *gyógypedagógia, konduktív pedagógiai és óvodapedagógiai módszerek komplex alkalmazásával a nekik megfelelő iskolatípusra felkészítsük.*

A sajátos nevelési igényű óvodáskorú gyermekek az óvodába lépéskor igen heterogén képet mutatnak. Az eltérések az életkorban, fejlettségi szintben, a fogyatékosság súlyosságában, típusában, a gyermek előzetes életében, családi vagy előző intézményes nevelésében gyökereznek. Közös vonásuk azonban, hogy **fejlődésük lelassult**, s a mennyiségi eltérésen túl **minőségi eltérés** tapasztalható. Az **alacsony pszichés aktivációs szint** miatt minden területen nehezebben induló, lassabb fejlődést mutatnak. Gyakran motiváció szegények.

Az óvoda célja egy olyan feltételrendszer biztosítása, amely figyelembe veszi a tünetek változatosságát, az egyéni teherbíró képességet, a speciális nevelési szükségleteket, a harmonikus személyiségfejlesztést, a testi, szociális, értelmi érettség kialakítása, az iskolai potenciális tanulási zavarok megelőzése, az iskolában történő beválás érdekében.

A speciális nevelési szükségletekhez, életkori, érési sajátosságokhoz igazodó támasznyújtás, az érzelmi biztonság nyújtásán túl törekszik:

- az interperszonális kapcsolatok, az énkép kialakítására, az önismeret fejlesztésére, attitűdök, normák kialakítására;
- speciális módszerek, terápiák alkalmazásával segíti az egyre pontosabb észlelést, fejleszti a figyelem összpontosítását, a gondolkodást, az emlékezetet, elősegíti a verbális és nonverbális kommunikáció kialakulását;
- a tanulási képességeket meghatározó struktúrák fejlesztésénél a mozgásra alapoz;
- a program a gyógypedagógiai hagyományokra, a legújabb szakirodalomra, a gazdag tapasztalatokra támaszkodik, a sérült gyermek egyéni szükségleteihez, eltérő fejlődési üteméhez igazodik;
- differenciált, a szükségletekhez igazodó segítségnyújtással szolgálja a képességfejlesztést, törekszik a hiányosan működő képesség korrekciójára valamennyi területen.

3.3. A gyógypedagógiai óvodai fejlesztés területei

Míg a problémamentesen fejlődő gyermek egyenletes tempóban nagyobb lépcsőfokokon át jut el a célig, addig az értelmi fogyatékos gyermek sok kisebb, alacsonyabb lépcsőfok megmászásával, **kis lépésekkel**, sok-sok gyakorlás után közelíti meg a célt, saját lehetőségeinek csúcsát.

Szorosan **együttműködve a családdal** célzottan igyekszik a pedagógus kihasználni azokat az időpontokat, amikor bizonyos funkciók érése "szenzibilis fázisban" van.

Az optimális fejlesztés a transzfer hatás következtében az egész személyiségre hat, a **gyermek pszichomotoros fejlesztését szolgálja**. Így nem egymástól elkülönült funkció tréning zajlik, hanem egyidejűleg több funkció fejlődését segíti a komplex környezet.

Valamennyi fejlesztési területen figyelembe kell venni, hogy a sérült funkciókhoz társul még a csökkent figyelem, az együttműködési képesség, az érdeklődés, s a motiváltság hiánya.

A multiszenzoriális fejlesztés magába foglalja a vizuális, akusztikus, taktilis, mozgásos észlelés folyamatait, a motoros képességek, a beszéd- és nyelvi készségek fejlesztését. Az egyes fogyatékosági típusnak megfelelően más-más terület kap nagyobb hangsúlyt.

A jó hatást azzal lehet elérni, ha a gyerekek:

- toleráns légkörben végzik a feladatokat,
- mindig a begyakorolt, könnyebb, ismertebb feladatokkal kezdünk,
- minden gyereket a saját teljesítményszintjéhez mérünk,
- az értékelés mindig a teljesítményre vonatkozik, soha nem a személyre.

A "tanulás" akkor hatékony, ha a gyermek érzi a **biztonságot**, ha tudja, hogy a környezete őt elfogadja, megérti.

3 "alapelv"-nek kell érvényesülni: "Ölelj át!", "Tegyél le!", "Hagyjál békén!"

Ez jelenti egyrészt az életkor specifikus, illetve fejlettség szerinti önállósulási folyamatok állomásait, másrészt azt, hogy a sérült gyermek is elsősorban gyermek, akinek szüksége van a bizalomteljes szeretetre, elfogadásra, de a túlzott óvó-védő szeretet gátja lehet az önállósulásnak.

Így meg kell tanulni elengedni, "letenni" a gyereket, örülni az első önálló kísérleteknek, s ezt elő kell segíteni, illetve szükségleteit oly módon figyelembe venni, hogy a napirendben legyenek a pihenést, a nyugalmat biztosító idők, fázisok, ahol azt csinál, amit akar - természetesen a felnőtt felügyelete mellett.

3.3.1. Beszéd, kommunikáció

Az értelmi sérülést leggyakrabban a beszédfejlődés elmaradása, illetve súlyos beszédhiba jelzi elsőként. Az autizmusra is elsősorban verbális kommunikáció hiánya vagy sérülése (pl. echoláló beszéd) hívja fel a figyelmet. A központi idegrendszer sérüléséből fakadó mozgássérülteknél is késik, nehezített a beszédfejlődés. A beszéd a legdifferenciáltabb mozgást igényli. Ha a nagymozgások kivitelezése nehézséget okoz, a differenciáltabb finommozgások megvalósítása még inkább. Így a beszédzavar nemcsak súlyosbítja a fogyatékoság tényét, hanem megnehezíti a külvilággal való kontaktust is. A beszéd fejlesztése szorosan kapcsolódik a mentális képességek, a szocializáció, a mozgás és a játék fejlesztéséhez. Az aktív beszéd alapja a nonverbális és a verbális kommunikáció elemeinek egymásra épülése, ezek tudatos fejlesztése, a kommunikációs igény felkeltése. A készségek megalapozása különböző élethelyzetekben, sokszori ismétléssel történik. A gyerekeknek gyakran kell tapasztalniuk, hogy a beszéddel szabályozhatják környezetüket. Kommunikációs szándékaikat azonnali megerősítéssel ösztönözzük.

Kommunikációs igény felkeltése:

- aktivizálás, motiválás, ritmus, dallam segítségével: mozgással, illetve mozgatással, testének ringatása, együtt tapsolás, kézvezetés, az utolsó szó együtt hangoztatása,
- állatmozgások - és hangok közös utánzása (vau-vau, szszsz, hóp-hóp, stb.),
- cselekvéssorok beszéddel kísérése (Tedd rá! Vegyél még egyet!),
- felkiáltások, felszólítások élénk mimikával, gesztussal kísérve.

Beszédmegértés - és figyelem fejlesztése :

- egyre bonyolultabb utasítások megértése, elvégzése, beszédirányultság kialakítása

Passzív szókincs fejlesztése:

- használati és egyéb tárgyak felismerése
- személyek felismerése
- képekről személyek, tárgyak, cselekvések, tulajdonságok megnevezése.

Szókincs aktivizálása (gyakorló és szerepjáték közben).**Aktív szókincs bővítése, motiválás utánmondásra és önálló megnevezésre.****Mondatalkotás, nyelvi szerkezetek kiépítése:** rövid mondatok, szókapcsolatok alkotása**Verbális emlékezet fejlesztése (2-3 szó megjegyzése, sorrend reprodukálása).****Alapgyakorlatok a minél koordináltabb beszédszervi mozgásokhoz:**

- ajaktorna (ajaknyitás - csukás, széthúzás - kerekítés, hangutánzással),
- légző -, és fúvógyakorlatok (különböző papírfigurák, vattagalacsín, síp, játéktrombita fúvása, bugyborékolás - szívás szívószállal stb.),
- nyelvgyakorlatok (nyelvöltés ki-be, nyelvmozgás fel-le és vízszintesen, csettintés stb.)
- szájpád-gyakorlatok (darabos étel rendszeres rágása, ásítás, arc felfújása, irányított levegőfújás)

A fentiekkel egyidejűleg zajlik az artikulációhoz szükséges finommozgások megalapozása, a beszédszervek funkció gyakorlásával. Ez az irányított logopédiai kezelés is lehetőleg a szülő bevonásával történik, a minél jobb eredmény érdekében.

3.3.2. Mozgás és vizuomotoros koordináció

Az értelmi fogyatékos gyermek többé - kevésbé szomatikus területen és így a mozgásfejlődésben is sérült. Rendszerint retardált, a kisgyermekkorai mozgásfolyamatokra emlékeztető és főleg hiányos mozgáskoordinációkra valló motorika jellemzi. Feltűnő a lelassult mozgástempó és a mozgásváltozatok hiánya. Rendszerint nemcsak visszamaradott a motorikus fejlődés, de zavart is. Különösen az erő, a gyorsaság és a vizuális kontroll tényezőinek hiánya szembetűnő. Programunk kidolgozásánál számolunk más mozgássérültek megjelenésével, amelyek központi idegrendszeri eredetűek, a támasztó - és mozgásszervek egyéb deformációival, és a betegségek okozta motorikus fogyatékoságokkal. Így együttműködünk a konduktorral és szomatopedagógussal, akik szükség esetén kidolgozzák a megfelelő egyéni terápiás módokat. A normális ütemben fejlődő gyermekben az exploráció és a játék révén kialakul a testséma, mind térben, mind a másokkal való érintkezésben. Az értelmi sérült gyerekek spontán tanulás útján kevés ismerethez jutnak, ezért sok térbeli és motoros tapasztalatot kell nyújtunk számukra. A feszültség, szorongás levezetésére is jól alkalmazhatók a különböző játékos mozgásos formák. Kontroll és önkontroll szempontjából fontos segédeszköz a tükör. A gyakorlatokat sokszor összekapcsoljuk mondókával, énekkel, hangutánzással, a cselekvések, tulajdonságok (nagyság, szín, felületi minőség, mennyiség stb.), irányok és téri relációk (ide, alá, között) megnevezésével. Tehát a mozgásfejlesztés kiterjed a nagy - és finommozgás, a szem - kéz koordináció és az egyensúly fejlesztésére:

- Testkép fejlesztése
- Testfogalmat kialakító gyakorlatok
- Testséma fejlesztése
- Testérzet felerősítése, bőrérzékelés fejlesztése
- Érzékelési területek összekapcsolása
- Statikus egyensúlygyakorlatok
- Dinamikus egyensúlygyakorlatok
- Két testfél mozgásának összerendezése
- Alapmozgások koordinációjának javítása
- Téri tájékozódás fejlesztése
 - ujjak ügyesítése, bottal, hurkapálcával firkálgatás homokba, földre formázás gyurmával: gömbölyítés, lapítás, sodrásjátékos ritmikus testgyakorlatok (fej - láb - kar - ujjak tornáztatása)
 - papír hajtogatása, papír tépése
 - papír tépése szín és/vagy nagyság szerinti rendezése
 - festés tenyérrel
 - festés ujjheggyel, ujjfestés szabadon változó színekkel
 - ismerkedés a krétával táblán, csomagolópapíron a földön
 - "szabad rajz" zsírkrétával
 - gyöngyfűzés, esetleg cipőfűzés
 - manipulációs ügyesítő játékok (Babylon, Ria építő, Pötyi kirakó)
 - formaegyeztetés, színegyeztetés
 - előrajzolt forma kirakása, apró terményekből ragasztása
 - sablonokon belüli színezés zsírkrétával
 - nagy felületű tárgyak színezése zsírkrétával
 - ismerkedés az ecsettel, nagy felületek festése egy színnel

3.3.3. Gondolkodás

A csoportunkban nevelt gyermekek mindegyikének fogyatékossága értelmi sérüléssel is párosul. Az értelmi sérültek gondolkodását meghatározza a pszichikus folyamataik fejletlensége. A vizuális és akusztikus képzetek szegénysége, szenzoros megismerés korlátozottsága, a beszéd fejletlensége együttesen okozzák a gondolkodás elmaradottságát, zavarait. Figyelembe kell venni a gondolkodási merevséget, amely a tanulási helyzetekben is megnyilvánul. Az izolált helyzetben tanultakat nehezen viszik át más helyzetekbe, nehézséget okoz az általánosítás.

Úgy nyújtunk segítséget, hogy ugyanazt a feladatot többféle megközelítésből tanítsuk.

A gondolkodás gyermekkorban különösen szorosan kötődik a közvetlen cselekvéshez.

Eleinte a tárgyakat, jelenségeket azok használati tulajdonságaival, a hozzájuk fűződő cselekvéssel jellemezzük. A játékszerek tulajdonságait megismertetjük, ösztönözzük, hogy ismereteit rendszerezze (pl. játékok osztályozása). A különféle készségeket a valóság összefüggéseiben fejlesztjük (pl. asztalterítésnél könnyű - nehéz fogalma, egy az egyhez megfeleltetés). A sorba rendezés képessége, különösen az időrendiség is az élethelyzetekben fejleszthető leginkább (pl. öltözködés, lefekvés sorrendje). A térbeli rendezésnél figyelni kell a tárgyak balról jobbra történő elhelyezkedésére is. A meglévő tárgyakat (pohár, kanál, seprű, szék stb.), játékokat próbáljuk minél sokoldalúbban beépíteni a fejlesztésbe.

- Egyeztető gyakorlatok (tárgyak, tárgy - kép, kép - kép egyeztetése)
- Tárgyak, képek csoportosítása adott szempont szerint
- Tárgyak, képek csoportosítása fogalomkörök szerint, főfogalom alárendelés

- Kombinációs gondolkodás fejlesztése (tárgyak, képek összerakása, cselekvés, történet sorrendjének megállapítása, ok-okozati összekapcsolás)
- Számfogalom fejlesztése (tárgyak számlálása, mennyiségek felismerése ötös körben)
- Viszonyfogalmak megértésének fejlesztése

3.3.4. Figyelem

A figyelem a megismerés tárgyára való beállítódást, annak mások közül való kiemelését és tudatos felfogásának megalapozását szolgálja. Bizonyos szintje nélkül nem lehet tájékozódni a környezetben sem. A sajátos nevelési igényű gyermekek figyelmének terjedelme szűk, nem tartós, hullámzó, hiányzik a figyelem megosztására való képesség. A figyelem fejlesztésének érdekében:

- az aktív periódusokat váltogatni kell a nyugalmi időszakokkal, lehetőséget biztosítva változásokra, pihenésre,
- a foglalkozások során változatos, figyelemfelkeltő eszközökkel kell élni:
- gesztusokkal, hangsúlyokkal, a gyermek érzékelése, manipulációja bekapcsolásával,
- a cselekmények bemutatásához, leírásához kapcsolni kell személyes, szubjektív utalásokat, mintha a cselekmény velük vagy ismerősükkel történne,
- a szétszórt figyelmű gyermekeknek individuális feladatokat is adunk, amelyek különösen kötik az egyirányú cselekvéslétfolyásokhoz (ezek szintjét, formáit megfelelően váltogatni kell)
- a csoportos foglalkozást adott időben - ha a figyelem nagyon lanyhul - pihenő fázissal, nyugodt várakozással szakítjuk meg rövid időre,
- hallási figyelem fejlesztése (különböző hangot adó játékok, hangszerek hangjának reprodukálása, felismerése, megkülönböztetése, sorrendjük visszaadása),
- látási figyelem fejlesztése (tárgyak, formák, színek egyeztetése, hiányzó részek felismerése, tárgyak helyének megjegyzése stb.).

3.4. Szervezeti és időkeretek

Az óvodai csoport szerves része az intézménynek, szervezeten belül az alsó tagozat munkaközösségébe tartozik. Így az óvodai csoport felnőtt dolgozóinak közvetlen felettese az igazgatóhelyettes.

A csoport munkáját megbízás alapján a csoportvezető gyógypedagógus irányítja.

Szervezi a csoport foglalkozásait, elkészíti a szükséges fejlesztési terveket, melyeket átad az intézmény vezetésének. A csoport többi felnőtt dolgozójának napi beosztására javaslatot tesz és irányítja az ő feladatvégzésüket.

3.4.1. A gyógypedagógiai óvodai csoportba való felvétel

Az egyes fogyatékosági típusok megállapítására a tanulási képességeket vizsgáló szakértői és rehabilitációs bizottságok jogosultak, komplex - orvosi, pedagógiai, gyógypedagógiai, pszichológiai - vizsgálat alapján. A vizsgálat a szülő kérésére, illetve egyetértésével történik. A bizottság szakvéleménye - amely tartalmazza a fogyatékoság tényét és javasolja a speciális fejlesztést - az alapja a gyermek csoportunkba történő bekerülésének.

A sérült gyermek részére a speciális óvodai nevelést akkor tudjuk biztosítani, ha a gyermek részt tud venni az óvodai nevelésben. Be tud illeszkedni a csoport életébe, értelmi szintje legalább eléri a közép-súlyos szintet.

Mozgásállapotát tekintve helyváltoztatásra képes (akár speciális eszközök használatával), valamint önkiszolgálása legalább elemi szinten legyen.

3.4.2. Személyi feltételek, a szakemberek feladatai a csoportban

Mivel a csoport heterogén összetételű, eltérés mutatkozik:

- az életkorban (kiscsoportos korútól a beiskolázás előtt állóig),
- a sérülés típusában (értelmi elmaradás, autista, mozgássérült, halmozottan sérült pl.),
- a sérülés mértékében (sérüléstípuson belül a súlyostól az enyhébbig).

Mindezek a variációk évről évre más-más szakmai felkészültséget, gondozást, módszert és speciális segédeszközt kívánnak az egyes gyermekeknél.

A csoport létszáma - a szakszerű ellátás érdekében - 10 főnél maximálható.

Harmonikus személyiségfejlődésük érdekében sem szerencsés a zsúfoltság.

Feladatunk, hogy a sajátos nevelési igényű gyermekek nevelését, fejlesztését a fogyatékos típusának megfelelő képesítésű szakember végezze. Amennyiben ilyen nem áll rendelkezésünkre, utazó szakember segítségét vesszük igénybe.

A csoport szakszerű működéséhez szükséges személyi feltételek:

Pedagógusok: - a sérüléstípusnak megfelelő képesítésű gyógypedagógus (csoportonként 2 fő), előny az oligofrénpedagógia - logopédia, oligofrénpedagógia – szomatopedagógia szak

A speciális feladatokra alkalmazni lehet gyógytornászt, logopédust, úszás-oktatót, a helyi igényeknek, lehetőségeknek megfelelően

Nevelő oktató munkát segítők: - gyógypedagógiai asszisztens vagy gyermekfelügyelő, vagy dajka (csoportonként 1 fő)

A **gyógypedagógusok** elkészítik- a szakértői vélemény figyelembevételével - a gyerekek egyéni, speciális pedagógiai fejlesztési tervét, mely általában féléves időszakot ölel fel.

A gyógypedagógusok az óvodai program nevelési, oktatási terve szerint foglalkoznak a gyermekekkel, beépítve munkájukba a kidolgozott fejlesztési javaslatokat. Kapcsolatot tartanak a szülőkkel, tájékoztatást adnak a gyermekről. Az óvodai nevelés a sajátos nevelési igényű gyermekeknél is a nevelés általános célkitűzéseinek megvalósítására törekszik az egyéni fejlettség és érés szerint differenciálva.

A gyerekekkel foglalkozó pedagógusok havonkénti, csoportos megbeszélése biztosítja a kidolgozott program rugalmasságát, ilyenkor történik a felmerült problémák és az addig elért eredmények kiértékelése. Ha egy-egy esetben szükséges, változtatnak a programon.

A fejlesztés mindig az adott gyermek sérülésének sajátosságaihoz, képességeihez, terhelhetőségéhez igazodik. Mivel a csoporton belül nagyok az értelmi szint, mozgásállapot, az önkiszolgálás terén meglévő különbségek, a tevékenységek végzése kiscsoportos, illetve egyéni formában történik.

A **gyógypedagógiai asszisztens, gyermekfelügyelő** feladata besegíteni a gyermekek gondozásába, a kiscsoportos foglalkozások idején a többi gyermek felügyelete, játékkal való lekötése. Megfelelő végzettség (gyógypedagógiai asszisztens), illetve gyakorlat esetén az előírt terápiás program gyakoroltatása.

A **dajka** feladata a gondozási, takarítási teendők elvégzése. Nagyobb gyermeklétszámnál, vagy pl. több súlyos mozgássérültnél nagyobb mértékben besegít a gondozási teendőkbe. (pl. részt vesz a levegőztetésben is)

Fontosnak tartjuk valamennyi itt dolgozónál a pozitív hozzáállást. Gyermkeink fejlődésben lévő egyedi, sajátos személyiségek, akik minden fogyatékoságuk, hiányosságuk ellenére magukban hordozzák a szakszerű fejlesztés lehetőségét.

Alapvető módszerünk a játékoság, hiszen óvodáskorú gyermekekről gondoskodunk. A türelem, a kedves, de határozott irányítás, az - akár a legapróbb - siker feletti öröm, a biztatás és a gyermek minden állapot változására odaforduló magatartás kell, hogy jellemezzen bennünket. Lényeges a sajnálkozásmentes segíteni akarás.

3.4.3. Tárgyi feltételek

Csoportszoba, egyéni fejlesztést biztosító helyiség, gyermekmosdó zuhanyozóval, gyermek és felnőtt öltöző, nevelői szoba, ünnepélyek lebonyolítására szolgáló közös helyiség, melegítő vagy tálaló konyha, tornaszoba, jól felszerelt, tágas udvar (füves, árnyékos, napos, vizes résszel

A csoportszobában a szokásos óvodai berendezésen túl szükséges:

nagyméretű tükör, az egyéni fejlesztéshez logopédiai tükör, vizual tábla, fejlesztő játékok, speciális audiovizuális eszközök, mozgásfejlesztést segítő eszközök

(pl. Bobath labdák, hengerek, WESCO eszközök), a finommotorika fejlesztést segítő játékok, eszközök, anyag (lehetőleg természetes anyagok, eszközök), logopédiai eszközök.

3.4.4. Az óvodai csoport munkarendje

A helyes életritmus a gyerekek nevelésében alapvető fontosságú. Biztosítja az egyes tevékenységek – tanulás, játék, étkezés, pihenés – viszonylagos állandóságát, a gyermekeknek jó közérzetet, biztonságérzetet ad. A napirend kialakításánál is biztosítjuk a rugalmas kereteket.

Ha szükséges, a verbálisan nem kommunikáló autista gyermekeknél biztosítjuk a tárgyas vagy képes napirendet.

Napirend:

8.00 – 9.15 gyülekező, szabad játék, 10 perc nagymozgás fejlesztés a tornateremben, egyéni-, konduktív- és gyógypedagógiai foglalkozások, tisztálkodás, előkészületek a tízóraihoz, tízórai
9.15 – 10.45 foglalkozások (gyógypedagógiai, konduktori és óvodai), játék, öltözködés a levegőzéshez

10.45 – 11.30 levegőzés, játék ill. szabadon választott tevékenység a szabadban

11.30 – 12.30 vetkőzés, tisztálkodás, készülődés az ebédhez, ebéd, tisztálkodás

12.30 – 14.30 pihenés

14.30. - 15.00 öltözés, WC, teremrendezés

15.00. - 15.15 terítés

15.15. - 15.30 uzsonna

15.45 – 16.00 játék

A sajátos nevelési igényű gyermekeknél is ki kell alakulnia az alkalmazkodó képességnek, akaraterőnek, önállóságra törekvésnek, együttműködésnek. Ennek érdekében a napirend során mindig csak annyi segítséget adunk, amennyi elegendő az önálló tevékenységhez. Az értelmi-, a mozgás- és önkiszolgálásra nevelés, a napirend egészét átszövik.

Részt veszünk - lehetőségeinkhez mérten – az intézmény összes programjában (pl. kirándulás, ünnepek, uszoda).

Az egyes foglalkozások délelőtt zajlanak, a délután a pihenésé. A foglalkozások ideje igazodik a gyermekek terhelhetőségéhez, fáradékonyságához, így kb. minimum 5 maximum 20 percesek lehetnek. A nevelési év szeptember 1-től a következő év augusztus 31-ig tart.

Ezen belül a csoportban a terápiás célú foglalkozások szeptembertől május végéig folynak.

3.4.5. Kapcsolattartás a szülőkkel

Csoportunkba abban az időben kerülnek a gyerekek, amikor a legtöbb szülőnél még nem zajlott le a sérülés elfogadásának folyamata (szemmel látható külső jegek ellenére sem pl.: Down szindróma). A szülők reménykednek abban, hogy gyermekük elnővi sérülését, idővel ugyanolyan lesz, mint a többiek. Ők maguk érzékenyek, csak jót és biztatót szeretnének hallani. Ám a szakembernek mindent őszintén, nyíltan kell közölnie a gyermek fejlesztése érdekében.

Ezért különösen fontos hangsúlyt helyezni a szülőkkel való bizalom, a minél jobb kapcsolat kialakítására. Ehhez sok beszélgetésre, nyitottságra van szükség. Igyekszünk őket bevonni munkánkba (családlátogatás, nyílt napok, gyakori személyes megbeszélés lehetőségének biztosítása). Fontos a sokukra jellemző passzivitás, illetve az elhárító mechanizmusok oldása, megváltoztatása.

Nagy teherterhelés a család életében egy sérült kisgyermek születése. Ha diszharmonikus a szülő - gyermek kapcsolat, a fejlesztés sem éri el a célját, nem segíti elő a fejlődést. A szülők szempontjából sem mindegy, mikor kapnak hírt csoportunk létezéséről.

Minél korábban felismerik a rendellenességet és irányítják hozzánk a kisgyermekkel, annál nagyobb a lehetőség a fejlesztésre. Optimális fejlődésről csak akkor beszélhetünk, ha a korai diagnózissal és a megfelelő terápiával sikerül megakadályozni a másodlagos diszfunkciók kialakulását.

Segítünk a szülőknek azzal, hogy tehermentesítjük őket hosszabb - rövidebb időre napi 24 órás szolgálatukból. Vigyázva kell azonban fenntartani a kényes egyensúlyt, nem szabad azt érezniük, hogy kivettük a kezükből a további fejlesztés, gondozás feladatait, felelősségét.

3.5. Foglalkozási formák a gyógypedagógiai óvodában

A gyermeki személyiség fejlődése szempontjából a legfontosabb tevékenységformára, a **játékokra** épülhet a pedagógiai munka, legyen az bármilyen képesség-fejlesztés, mozgás-, pszichomotoros vagy nyelvi-kommunikációs fejlesztés.

A játék nincs ellentétben a tanulással. Játék közben a gyermek szociális szerepet, érzelmeket, motívumokat, beállítódást tanul, tanulja a környezet személyi és tárgyi világának elsajátítását.

A tanulás folyamatában elméleti, gyakorlati ismeretek, jártasságok, készségek elsajátítását, képességek kialakulását, viszonyulások, érzelmi akarati tulajdonságok fejlődését, magatartástanulást segíti a pedagógus. A verbális, mozgásos és szociális tanulás eredményeként alakulnak a gyermek érzelmei, a cselekvés módja, a szociális magatartás, különböző tulajdonságok és képességek.

3.5.1. Az óvodai fejlesztés foglalkozási formái

- **önkiszolgálásra nevelés:** feladatai: a tisztálkodás, öltöztetés-vetkőztetés, étkezés, egyszerű munkavégzés, szobatisztaságra nevelés terén minél nagyobb önállóságra nevelni az óvodás gyermeket.
- **mozgásfejlesztés:** az alapmozgások kialakítása, korrigálása, a koordinációs zavarok, a mozgásos ügyetlenség csökkentése, a testi-lelki harmónia, a jó pszichomotoros állapot elősegítése.
- **anyanyelvi nevelés:** kettős feladata: a beszéd megértés fejlesztése, az aktív beszéd indítása, fejlesztése, illetve speciális megközelítési móddal, kis lépésekkel, minden érzékszerv egyidejű bevonásával a szűkebb környezet megismertetése. Egyszerű mesék, versek, mondókák megtanítása.
- **vizuomotoros készség fejlesztése:** a vizuális és taktilis észlelés, a testséma fejlesztése a szem-kéz koordináció, alakállandóság, alak-háttér felismerő képesség fejlesztése, a téri tájékozódás fejlesztése, a helyes ceruzafogás megtanítása, az ábrázoló kedv felkeltése, technikák, eszközök megismertetése.
- **játékra nevelés:** az adekvát játékhasználat elsajátíttatása, a gyakorló, konstruáló és elemi szerepjátékok megismertetése. Az egymás melletti és együttes játék megvalósítása énekes-verses népi játékok játéka.
- **egyéni fejlesztés:** az adott gyermek fejlettségi szintjének megfelelő képességfejlesztés. A lassabban haladó és a csoport átlagánál jobb képességű gyermek egyénre szabott terápiáját is jelenti.
- **zenei nevelés alapjai:** egyszerű ritmusú versek, mondókák segítségével a ritmus, a zenei hallás fejlesztése, alapjainak megtanítása.

Kiegészítő terápiák

- **logopédiai foglalkozás:** megkésett beszédfejlődés terápia
- **mozgásfejlesztő terápia, gyógytestnevelés:** az erre rászoruló szakorvosi javaslattal rendelkező gyermekek számára erre kiképzett gyógypedagógus által végzett célzott foglalkozás.

3.5.2. A foglalkozások heti rendszeressége

a foglalkozás neve	heti előfordulás	a foglalkozás formája
anyanyelv	5	csoportos, egyéni
mozgásfejlesztés	5	csoportos
önkiszolgálás	2- 5	egyéni, mikrocsoportos
vizuomotoros fejlesztés	3	mikrocsoportos vagy egyéni
játékra nevelés	2 – 3-5	csoportos, mikrocsoportos vagy egyéni

egyéni fejlesztés	5	egyéni
zenei nevelés alapjai	2	mikrocsoportos

A foglalkozások konkrét számát a tanév elején a csoport diagnosztikus állapotfelmérése után állapítjuk meg.

3.5.3. A foglalkozási formák tartalmi elemei

3.5.3.1. Önkiszolgálásra nevelés:

Mindennapos tevékenységi forma, nem külön órarendszerű foglalkozás. Fontos, hogy kellő időt adjunk a gyakorlásra, fokozatosan, kis lépések elvét alkalmazva végezzük a különböző részfeladatokat.

formája: egyéni illetve mikrocsoportos

ideje: értelemszerűen a WC használat, tisztálkodás, étkezés, öltözés, teremrendezéssel kapcsolatosan naponta

- célja:**
- a gyermek szükségleteinek megfelelő komfortérzés biztosítása, gondozás, gondoskodás
 - nagyon apró lépésekkel az önállóság elérésének segítése
 - verbális utasítások a beszédmegértés, a figyelem, az emlékezet, a gondolkodás fejlesztése
 - a testséma fejlesztés, tájékozódás a saját testen, a testrészek-ruhadarabok viszonyának felismerése
 - alapvető higiénés szokások kialakítása
 - az ápoltság, tisztaság igényének felkeltése
 - helyes viselkedési formák elsajátítása
 - a rászorultság, kiszolgáltatottság helyett az "én is tudom" függetlenség érzésének segítése
 - a téri tájékozódás elősegítése.

A gyermekek az önállóság terén is különböző fejlettséget mutatnak. Önállóságuknak gátja lehet az esetleges társulói fogyatékoság (pl. mozgáskoordinációs zavar). Ahhoz, hogy e téren eredmények szülessenek, **alkalmat és időt** kell adni a gyermeknek, s amit már önmaga el tud végezni, azt nem szabad helyette megtenni még akkor sem, ha sürget az idő, s a felnőtt gyorsabban, komfortosabban végezné el a feladatot.

Az a gyermek vagy fiatal felnőtt lesz a társadalom számára elfogadható, - azzal lehet elmenni nyaralni, barátokhoz, színházba stb. -- aki birtokában van a társadalom által elvárt viselkedési formáknak. Ez az önállóság, helyes viselkedés az elfogadás szempontjából talán fontosabb, mint hogy ismerje a színeket, vagy tud-e számolni.

Az a gyermek, aki korai életszakasztól kellő alkalmat és segítséget kap, hagyják és elismerik próbálkozásait, felnőttként is természetesen tesz azért, hogy önmaga és környezete élete jobb legyen.

Az óvodának tehát alapozó szerepe van e téren. Az önállóság bizonyos területei nemcsak a gyermek **életkorától függnék**, hanem **fiziológiai érettségétől** (pl. szobatisztaság), **mozgásos ügyességétől** (pl. öltözés), s nem utolsósorban **értelmi állapotától**.

A túl bonyolult, a gyermek pillanatnyi képességeit meghaladó feladat sikertelenséghez, elbizonytalanodáshoz vezet. Elbátortalanítja a gyermeket. Ezért fontos, hogy a gyermekek apró lépésekben, rövid gesztussal kísért utasítások, illetve utánpótlás alapján tanuljanak.

Étkezési szokásoknál feladat:

- kanalazás megtanítása (merítés, szájhoz vitel, az étel megrágása, nyelés)
- a poharazás: a pohár felemelése kortyolás, nyelés, a pohár letétele
- a szalvéta használata
- a villával való ismerkedés (felszúrás vagy merítés)
- kérés, megköszönés
- ügyesebb gyermekeknél az ételből való szedés
- a rágás megtanítása
- a helyes tempó elsajátíttatása
- kenyér vagy kifli fogása, leharapás a kenyér és a rajta levő
- együttes elfogyasztása
- a terítés folyamatának megismerése (pl. szék, tányér, kanál, pohár, szalvéta egymáshoz rendelese). Az étel és a hozzávaló eszközök felismerése
- étkezés utáni teremrendezésben közreműködés.

Tisztálkodás terén:

- a vízcsap kinyitása, elzárása
- szappan használat, utána kézöblítés
- a saját törülköző felismerése
- a kéz, arc szárazra törlése segítséggel
- önálló kéz- és arcmosás
- fogmosásnál együttműködés (száraz, majd nedves fogkefe, fog- krémes fogkefe elfogadása, szájöblítés megtanítása) -- önálló fogmosás
- "baleset" vagy kirándulás esetén a zuhanyozáskor együttműködés (kéz, láb felemelése stb.)
- a fésülés tűrése, önálló próbálkozás
- igény a tiszta, ápoltság külsőre
- étkezés előtti, utáni, bizonyos munkafolyamatok (pl. festés) utáni kézmosás
- igényének felkeltése
- orrfújás megtanítása, zsebkendő használatának igénye, a piszkos zsebkendő szemétként dobása.

Szobatisztaságra nevelés

- rendszeres ültetés mellett a szükséglet megfigyelése
- a jelzés megtanítása (után jelzés majd mutató, hangadás stb.)
- WC, vagy bili és a szükséglet elvégzése közti kapcsolat felismertetése
- kérdésre jelezze szükségletét
- önmagától jelzi szükségletét, képes visszatartani addig, míg a WC-re ér
- a biliről a gyermek WC-re szoktatása
- fiúk állva pisiltetésének megtanítása

WC papír használata segítséggel
"baleset" jelzése
a WC használatához szükséges ruhadarabok le-, felhúzása
WC használat utáni kézmosás megtanítása
ajtó nyitás-csukás megtanítása.

Öltözés, vetkőzés

együttműködés az öltözésnél, vetkőzésnél
sapka, sál levétele
zipzár lehúzása
egyszerű ruhadarabok levétele (cipő, zokni, nadrág stb.)
vetkőzésnél kis segítségnyújtás (kigombolás, kikötés, cipőfűző meglazítása stb.)
egyszerű ruhadarabok felvétele, pl. sapka, bugyi stb.
kis segítséggel öltözés (ruha elejének megmutatása, jobb-bal oldalnál segítség, befűzés, gombolás stb.)
bizonyos ruhadarabok teljesen önálló felvétele

Önálló munkafeladatok

saját hely felismerése (öltözőben, étkezésnél, alvásnál stb.)
székek helyre rakása
játékok közös elrakása
szőnyeg feltekerése (pl. mozgásfoglalkozáshoz)
közös teremrendezés
eszközök bevitele, kiosztása
egyszerű tárgyak kivitele (pl. konyhába)
egyszerű üzenet közvetítése óvodán belül
társak segítése
asztal letörlése
szemét összeszedése
székek felrakása
saját ruhadarabok, eszközök felismerése, elrakása
közös ágyazás, ágynemű, ágyak elrakása
lépcsőjárás.

Már szó volt róla, hogy kis lépések elvének e tevékenység során igen nagy szerepe van. Mindig az adott viselkedésformát, annak minden szakaszát kell magunk elé képzelve felbontani annak összetevőire pl.:

zokni felhúzása:

- megfogni a zoknit
- sarkát alulra fordítani
- a zoknit "összeszedni"
- a lábat felemelni
- belebújtatni a lábat a zokniba
- felhúzni a lábfejre, a sarokra, majd a bokára
- megigazítani, hogy a boka fölötti részt is takarja.

Kezdetben a gyermekkel együtt végezzük a cselekvést, majd a könyökénél irányítjuk, aztán csak szükség esetén segítünk, míg önálló nem lesz.

Ezzel a példával a felnőtt számára automatikusan végzett mindennapi tevékenységek összetett voltára akartuk felhívni a figyelmet.

Értelemszerűen minden fejlesztést az adott gyermek fejlettségi szintjéhez mérnek, s arra építenek, amit már tud.

Fontos, hogy az ügyetlen próbálkozást is értékeljük, jutalmazzák. Szociális megerősítés, de gyakran maga a feladat elvégzése is jutalomértékű a gyermek számára.

3.5.3.2. Mozgásfejlesztés foglalkozás

Ez a foglalkozás a nagymozgások kialakítását, begyakorlását, korrigálását szolgáló foglalkozási forma.

formája: csoportos vagy egyéni

ideje: naponta

időtartama: 20 - 30 perc

célja:

- a motoros tanulás elősegítése;
- az alapmozgások kialakítása, korrigálása, az értelmes, célirányos mozgás kialakítása;
- a biztos egyensúly kialakítása;
- ügyesség, állóképesség, erő fejlesztése;
- a teljesítőképesség növelése;
- a mozgásos gátlás oldása;
- az utánzókézség fejlesztése;
- a testséma fejlesztése;
- a légzéstechnika javítása;
- a ritmusérzék fejlesztése;
- a szervezet sokoldalú, harmonikus, arányos fejlődésének biztosítása, az egészség megőrzése;
- a figyelem, emlékezet, beszéd, mozgás összekapcsolása;
- a szenzomotoros ismeretszerzés lehetőségeinek javítása;
- a mozgáskoordináció fejlesztése;
- a téri tájékozódás fejlesztése.

A mozgás fejlődése az érés és tanulás egységében valósul meg. Mozgásmintákból épülnek fel a motoros készségek, a sok-sok gyakorlással, ismétléssel lesznek pontosak, célszerűek.

A mozgás a gyermek természetes reakciója, természetes aktivitása. Benne komoly motivációs erő rejlik, mely könnyebbé teszi az ismeretek átélését. A saját testből, illetve a külvilágból származó ingerek felvétele direkt kontaktus útján (tapintás, szaglás, ízlelés, egyensúlyérzékelés, proprioceptív ingerfelvétel) illetve indirekt módon (látás, hallás) történik. A mozgás szervezi meg a szenzoros impulzus mintákat, egyben örömforrás, amely a test működését kíséri, biztosítja a gyermek motiváltságát. A gyermek számára nyújtott ingerekre egyre magasabban szervezett viselkedésre válaszol, a taktilis, vestibuláris rendszere normalizálódik, mozgása koordinált lesz.

Fontos, hogy a környezet készítse a gyereket a motoros válaszadásra, miközben biztonságot is hordoz. A gyermek saját aktivitásán át jusson újabb és újabb tapasztalatokhoz, amelyek az érzékszervi és mozgásos tanulás további fejlődését szolgálják.

A mozgásfejlesztés hatalmas nyelvi anyagot is mozgásba hoz. Az átélt mozgás és annak megfogalmazása erős késztetést jelent a történetek kifejezésére.

Az értelmi fogyatékos gyermek mozgásának jellemzői

Az értelmi fejlődésükben akadályozott gyermekek mozgásukban is eltérnek ép társaiktól. A pszichoszomatikus fejlődésüket befolyásolja -- az életkor mellett - a **fejlődési tempó nagyfokú lelassulása**, a fejlődés **szabálytalansága, egyenetlensége**, az egyes területek egymáshoz való viszonyában bekövetkező változás. Ehhez járul a fejlődés során jelentkező minőségi változásokat jelentő mozzanatok **elmosódása, jellegtelenége**.

Tanítványainknál a mozgásfejlődés során bizonyos **fázisok kimaradnak, kevésbé gyakorlódnak be**, illetve **hibásan rögzülnek**.

Ez a **menyiségi és minőségi eltérés** megmutatkozik a mozgáskoordináció és egyensúlyérzék zavarában, a mozgás folyamatainak kivitelezésének pontatlanságában, a testséma, a téri, időorientáció fejlődésének elmaradásában, ügyetlen, lassú mozgásban, vagy hipermotilitásban.

A figyelem zavara miatt gyakran egyszerű feladatok utánzására képtelenek. Számolnunk kell az esetleges társuló fogyatékosként jelentkező mozgássérüléssel, esetleg mozgásos félelemmel. Ugyanakkor bizonyos kórformájú gyerekek jó utánzókézsége jó kiindulási alapot ad a fejlesztéshez.

Az óvodába kerülő gyermek mozgásának jellemzői

Az értelmi fogyatékos gyermek szembevető vonása a **bizonytalan, ügyetlen, kevésbé harmonikus** mozgás. Járása általában széles alapú, a kezek együttmozgása hiányzik, testi fejlettségük eltér ép társaiktól. A gracilis csontozatú, kissúlyú gyermekek mellett sok az elhízott, lusta óvodás is.

Mozgáskészségüket **infantilizmus** jellemzi, az érési egyenetlenség, a fejletlen testséma, a taktilis háritás, a zavart kinesztetikus észlelés, a nagy és finommotorika koordinátlansága tetten érhető. A szenzoros-motoros információk rendezése nehézségbe ütközik. Az ingerre való reagálás pontatlan. Nincs késztetésük a közelítő mozgásokra, megfigyelésük bizonytalan. Mozdásuk ritmusa diszharmonikus, statikai hibák, tartási rendellenességek, az izomtónus zavara jelentkezhet. Mozdás-kivitelezésük erőtlen.

A téri orientációs zavar következtében a mozgások megtervezése, kivitelezése nehézséget okoz. Nem tudatosul a gyermekben vizuálisan, kinesztetikusán az, hogy miként tölti be a teret saját testével, nem érzi saját teste határait, nem ismeri fel a tárgyak, személyek, önmagához, illetve egymáshoz való viszonyát.

A rosszul beidegződött mozgások nehezen korrigálhatók, gyakran figyelhetők meg mozgásos sztereotípiák. A mozgásos gátlásosság mellett jellemző lehet a hiperaktivitás.

A mozgásfejlesztés feladata

Az óvodáskorú gyermekekre a cselekvésbe ágyazott gondolkodás jellemző, tehát a mozgásos tanulásnak -- melyhez az érés is természetesen hozzájárul -- óriási a jelentősége.

Mivel gyermekeink fogékonyak a szenzoros-motoros közlésre, tanulásuk alapja a szemléletes, cselekvéses tanulás, ehhez állandó vezetésre, megerősítésre van szükség a sok-sok gyakorláson túl.

Az óvodai mozgásnevelés feladata, hogy **fejlessze az erőt, ügyességet, gyorsaságot, állóképességet**, a biztos **egyensúly kialakítását, növelje a teljesítőképességet**, továbbá **javítsa a hibás, összerendezetlen mozgásokat**. Meg kell tanítani a gyermekeket a különböző helyzetekben való értelmes cselekvésre, célirányos mozgásra.

Az utánpótlásfejlesztés a nagymozgások utánpótlásával lehet a legjobban fejleszteni.

Első lépés a **passzív mozgásindítás** (passzív tornáztatás). Eleinte sok ringató, gurító játékot játszanak, amely a feszültség oldását segíti és az érzelmi nevelés szempontjából is nagy jelentőségű. Ezután a gyermeki mozgásfejlődés állomásainak megfelelő **alapszorgások kialakítására**, gyakorlására térnek át, majd az alapszorgásokból állítanak össze mozgássorozatokat.

Ezekkel párhuzamosan sok **gesztussal kísért mondókát** tanulnak.

A mozgásfejlesztés területei

játékos utánpótlás gyakorlatok

alapszorgások kialakítása, korrigálása, gyakorlása

mozgásos játékok.

Játékos utánpótlás gyakorlatok

Feladatai: az utánpótlásfejlesztés, sikerélmény biztosítása, közös tevékenység, kapcsolatteremtés, az egyes testrészek átmozgatása, ráhangolódás a foglalkozásra, testséma fejlesztés, a beszédmegértés és beszédkésztetés, a figyelem, az emlékezet fejlesztése.

A játékos utánpótlás gyakorlatokat kezdetben segítséggel, majd egyre önállóbban végzik a gyerekek. A mondókával, verssel, énekkel kísért gimnasztikai gyakorlatok az egész test átmozgatását célozzák.

Az énekek, versek megadják a mozgások ritmusát, az egyszerű, könnyen utánozható, felkeltik a gyermek érdeklődését. Általuk megismerik az egyes testrészeket, megtanulják, hogy melyik a páros, és azt, hogy azok egymástól függetlenül is mozgathatók. Testsémájuk, testtudatuk, testfogalmuk fejlődik.

Az alapszorgások kialakítása, korrigálása

Feladatai: a pontos mozgás kivitelezés segítése, a hibás, összerendezetlen mozgások javítása, a mozgásos gátlások oldása, a mozgási igény kiélésének segítése, az erő, ügyesség, állóképesség, gyorsaság, teljesítőképesség növelése, az érzékelés, észlelés, emlékezet, figyelem, gondolkodás, beszéd fejlesztése.

A foglalkozások fő részét ezek a gyakorlatok töltik ki. A csoportos együttlét alatt megtanulnak a gyermekek egymásra figyelni, egymást megvárni, segíteni egymáson. Megtanulnak egyszerű verbális utasításokat végrehajtani. Viselkedésük fegyelmezett lesz.

A foglalkozás e része alatt **hely- és helyzetváltoztató mozgásokat** végeznek. A különböző minőségű talajon, szeren, szabadban végzett, sokoldalúan begyakorolt mozgások hatására gazdagodnak ismereteik önmagukról. A páros gyakorlatok a kapcsolatteremtést is segítik. A hibás mozgás korrekcióját az új dinamikus sztereotípiák kialakítása szolgálja.

A foglalkozások e részének tervezésekor különös figyelmet kell fordítani a gyermek **biológiai állapotára** az esetleges **társuló fogyatékoságára**

(pl. vitium).

Gyakorlatok:

rendgyakorlatok	
kartartások	nyújtott hajlított vegyes

karkörzések	
állások	alapállás lábujjon sarkon talp élen guggoló állás terpeszállás
ülés	nyújtott terpesz török
fekvés	hanyatt hason oldalt
függés	függőállás függeszkedés
járás	kis és nagy lépéssel előre, oldalra gyors, lassú különböző minőségű talajon vonal között vonalon tárgyak kikerülésével tárgyak átlépésével hullámvonalon irányváltoztatással különböző eszközökkel lépcsőn járás
futás	gyors, lassú tempóban tempóváltással különböző irányba irányváltással különböző szélességű vonalak között futás közben akadály átlépése, megkerülése futkározás célba futás futás eszközzel a kézben
ugrás	szökdelés átugrás leugrás ki-be ugrás
dobás-fogás	elkapás eldobás célba dobás

támaszgyakorlatok	csúszás kúszás mászás gurulás
egyensúlyérzékelt fejlesztő gyakorlatok	lábujjhegyen állás nyitott, majd csukott szemmel fél lábon megállás statikai egyensúlyhelyzetből való kibillentés egyensúlyozás gerendán, vonalon járás közben tárgy egyensúlyozása állatmozgások utánzása egyensúlyozás Bobáth labdán, hengeren, WESCO eszközökön forgások, hintázás gördeszéken húzás, tolás postura utánzás stb.

Mozgásos játékok

Feladata: a tanult mozgásformák játékos gyakorlása, egyszerű szabályok megismerése, a versenyszellem előhívása, a foglalkozás játékos lezárása.

Ezek a játékok azokból az elemekből épülnek fel, amelyek a foglalkozásokon megjelentek. Játék formájában szolgálják a rögzítést, gyakorlást. Alkalmat kínálnak versenyzésre, páros gyakorlatra, együttes játékokra. Siker, kudarc átélését reprezentálják. Megtanulják a gyerekek ezek elfogadását, ezzel alkalmazkodóképességük is fejlődik az ügyességük, erőnlétük mellett.

A foglalkozások része a **légzőgyakorlat** is.

Célja: a hasi légzés kialakítása, a helytelen ritmusú légzés korrigálása és a túlnyomóan szájon át történő ki- be légzés helyett az orron át történő belégzés megtanítása.

Elvárások az óvodáskor végén

- alakuljon ki a természetes mozgásigény
- örömmel, szívesen mozogjanak
- tudjanak mozgást utánozni
- alkalmazkodjanak a foglalkozások rendjéhez
- értsék az egyszerű verbális utasítást
- az alapmozgásokban szerezzenek jártasságot
- lépcsőn kapaszkodva, váltott lábbal közlekedjenek
- biztosan mozogjanak tornaszeren, játszótéri játékokon
- tudjanak rövid ideig figyelni a felnőttre és egymásra
- elemi szabályokat ismerjenek, tartsanak be.

3.5.3.3. Anyanyelv

A kommunikációs készség fejlesztését, a közvetlen környezet megismerését segítő foglalkozási forma.

formája: csoportos, egyéni, esetleg mikrocsoportos.

ideje: 5 - 30 perc.

célja:

- a gyermek beszéd iránti érdeklődésének felkeltése, utánzó-képesség fejlesztése; kommunikációs igény felébresztése, ösztönzése;
- verbális kommunikáció gazdagítása, a jelzések differenciálása;
- a beszédszervek ügyesítése;
- a beszéd indítása, a passzív illetve aktív szókincs bővítése;
- a hallási figyelem, hallási diszkriminációs képesség fejlesztése;
- a grammatikai rendszer kiépítése;
- a közvetlen környezet tárgyai, élővilága, cselekvései,
- történeiről tapasztalatok, ismeretek szerzése;
- a kognitív funkciók, a figyelem, az emlékezet fejlesztése.

Az értelmi fejlődésükben közép-súlyos fokban sérült gyermekek speciális beszédfejlesztését az teszi szükségessé, hogy beszédük minőségileg és mennyiségileg is eltér ép társaiktól. Később indul, lassabb ütemben fejlődik, s a szókincs, a mondatalkotás, illetve az artikuláció területén egyaránt sajátosságokkal bír. Nevelésüknek és oktatásuknak általánosan elterjedt komplex módszere, amely a fejlesztésnek, gyakorlásnak és a beillesztésnek többféle lehetőségével dolgozik, számol azzal, hogy az egyes funkciók terén sajátos és fokozott elmaradások vannak. Számol mindenekelőtt az érzékszervi - mozgásos koordináció sajátos és fokozott zavarával, az érzelmi éretlenséggel és az indítékszegénységgel.

A beszéd-rendellenesség együtt járója az értelmi sérülésnek és egyben súlyosbítja is azt. A gyermek nehezen sajátítja el a beszédet és éppen a sérüléséből adódóan nehezebben tudja "asszimilálni a beszéd differenciált rendszerét".

Speck meghatározását szem előtt tartva - miszerint "a kommunikáció az interperszonális kapcsolatteremtés rendszere és folyamata, amelynek során információkat cserélünk, jelentéseket, elvárásokat, szándékokat és normákat közlünk. A kommunikáció elindítja és befolyásolja a szociális interakciót, az emberek egymásra vonatkoztatott viselkedését" - az értelmi fejlődésükben közép-súlyos fokban sérült gyermekeknél **kommunikációs igényű beszédnevelésről** kell beszélni. Ez annak a törekvésnek a kihangsúlyozása, miszerint csak a kommunikációba való tudatos beillesztéssel és a kommunikációs képességre való ráneveléssel érhetők el a célok. A kommunikáció fejlesztésénél figyelembe kell venni mindazokat a **nonverbális ismerethordozókat**, amelyek az emberi kapcsolatrendszerben szerepet játszanak. Ilyen vizuális elemek pl. a mimika, tekintetváltás, gesztusok; taktilis elemek pl. érintés, simogatás; auditív elemek pl. a hang intenzitása, ritmusa, hanglejtés.

Rá kell nevelni őket a környezetből jövő jelzések iránti érzékenységre, azok felismerésére és a megfelelő válaszadásra.

- Az értelmi fejlődésükben közép-súlyos fokban sérült gyermekek, nem csak azért maradnak el a fejlődésben, mert a központi idegrendszer sérült, hanem azért is, mert beszéd útján lényegesen kevesebb tanulási, fejlődési impulzushoz jutnak, mint ép társaik.

- Minél kevésbé beszél a gyermek, annál kevesebb impulzus éri az emberek és dolgok felől. Nem tudja feldolgozni a környezet jelzéseit, elsivárosodik, nincs, ami motiválja a kommunikáció fejlődését.
- A beszédfejlődés szoros összefüggésben van a mozgásfejlődéssel. A kezdetben mozgásfejlődésre fordított energiák a motorika megszilárdulása után felszabadulnak és a beszédfejlődés irányába hatnak.

Az értelmi fejlődésükben sérült gyermekek beszédfejlődési sajátosságai

Az értelmi fejlődési zavar egyik fő társuló tünete a különböző mértékű beszédfejlődésben való elmaradás. A tünetek formái, jellemző jegyei összefüggnek a sérülés súlyosságával. Befolyásolhatja az idegrendszert ért károsodások formája, specifikus idegrendszeri sérülés is. Nemcsak a beszédfejlődés egyes fokozatai késnek, hanem a **nyelvi differenciáltság is tökéletlen** marad. A legtöbb esetben jelen van a beszédnek, mint kifejező tevékenységnek, az artikulációnak, a folyamatosságnak és a zöngének a zavara is.

Az élmények **diffúz és pontatlan átélése** már önmagában is csökkent nyelvi adottságokat és képességeket eredményez, mert a nyelv megnevező és ábrázoló funkciójának minden teljesítményéhez hozzá tartozik az események differenciált feldolgozása.

Gyakran évekig megrekedhetnek a **preverbális kommunikáció** szintjén, súlyos esetben nem, vagy alig lépik ezt túl.

Jellemző, hogy a beszéd felfogásához és létrehozásához szükséges érzékszervi apparátus működik, külső ingereket érzékelnek, de a tudati tartalom szűk korlátok között fejlődik, gondolkodási képességük (fogalomalkotás, absztrakció, elvonatkoztatás stb.) sérülése olyan fokú, hogy szavaik nélkülözik az általánosított jelentéstartalmat.

Beszédszerveik innervációja következtében tagolt hangadásra képesek, szavaik elemi fonéma értékűek. Jellemző az **artikulációs hibák nagy száma**, ami részben működési eredetű, részben a beszédszervek fejlődési rendellenességeivel függ össze. A sérült gyermeket jellemzi, hogy kognitív, emocionális és szociális területen oly mértékben gátoltak, hogy nehéz őket motiválni.

Többségüknél nagyon megkésik a beszédfejlődés, legtöbbjüknek makacs pöszeség található.

Nyelvük tartalmilag szegényes, tényleges szókincsük lassan bővül, az utánzott szavakat nem képesek adekvátan használni.

Az óvodába kerülő gyermekek beszédfejlődési sajátosságai

Az óvodába kerülő gyermekek heterogén képet mutatnak a beszédállapot területén. Ahány kórisme, annyi beszédfejlődésbeli sajátossággal lehet találkozni, illetve az egyes típusokon belül az egyes gyerekek is különböző képet mutat-hatnak.

A Down-szindrómás gyermekekre jellemző:

A beszédmegértés alacsony szintje, a beszéd és a gesztusok használatának beszűkülése, amely a közvetlen környezet konkrét körére korlátozódik.

Többször csak szótöredékeket, esetleg egy-egy szót használnak. A beszédhangok, hangcsoportok önálló kiejtésének és utánmondásának képessége zavart, mivel az auditív figyelem bizonytalan és a beszédszervek finom mozgásának képessége is sérült.

Hangjuk mély, érdes, rekedtes.

Viszonylag jó a beszédkészítettségük és verbális figyelmük.

Az agysérült gyermekekre általában jellemző:

Indítékszegények, gyakran a beszédre való odafigyelés képessége is hiányzik náluk, közömbösek az akusztikus ingerekre.

Az aktív beszéd területén is nagyobb mérvű elmaradás mutatkozik.

A figyelem és a koncentráció zavara is hátráltató tényezőként jelenik meg.

Auditív figyelmük bizonytalan, a beszédszervek finom mozgása is sérült.

Nagy motoros ügyetlenségük miatt nehezen utánozzák az artikulációs mozgásokat.

Az **autista** gyerekek közül is egyre többen kerülnek gyógypedagógiai óvodába.

Jellemző rájuk, hogy:

Elzárkóznak a világtól, nem keresik a kapcsolatot a benne levő dolgokkal, személyekkel.

Kontaktus csak nagyon nehezen alakítható ki velük.

Érdeklődésük beszűkült.

Hiányzik belőlük a közlési vágy, szinte szándékosan kerülnek a kommunikációt.

Beszédfejlődésükre a belső tartalom kifejezésének zavara jellemző, benne a nyelv jelrendszere és a közlési vágy sérült.

Az anyanyelv (a beszédfejlesztés és környezetismeret) foglalkozás feladata

A beszédfejlesztés jelen van a gyermek egésznapos tevékenységében, tehát **nem tekinthető egyetlen foglalkozás megvalósítandó feladatának**. A beszéd fejlesztése szorosan kapcsolódik a mentális képességek, a szocializáció, a mozgás és játék fejlesztéséhez, mintegy összefonódik ezekkel.

A megkésett mozgásfejlődés hátráltatja a beszéd fejlődését. Megzavarja azt a folyamatot, amelyben a gyermek közvetlen közlelről ismerkedik meg a környezettel, gátolja a képzetek kialakulását és érezteti hatását az artikulációban, amely a beszédszervi mozgások magasabb fokú koordináltságát igényli.

A verbális fejlesztés nemcsak célként, hanem eszközként is megjelenik a megismerési folyamatban.

Ezért az értelmi fejlődésükben közepesúlyos fokban sérült gyermekeket nevelő óvodákban szorosan összekapcsolódva, egymást kiegészítve, egy foglalkozáson belül szerepel a beszédfejlesztés és környezetismeret, vagyis az anyanyelvi fejlesztés.

A környezet megismerésének feladata, hogy a gyermekek képességeihez mérten minél több **tapasztalatot** szerezzenek (bekapcsolva a mozgást és a különböző érzékszerveket) az őket körülölelő természeti és társadalmi környezetből. Ehhez inspiráló, segítő, megértő, befogadó környezet kell. A gyermekek tapasztalataira, élményeire, a már meglévő ismereteire kell támaszkodni ahhoz, hogy új ismereteket tudjanak elsajátítani, illetve a meglévőket bővítsék. Ehhez egy **sokat beszélő, megértő környezet** megteremtése szükséges, amely a gyermek minden rezdülésére, közölni akarására azonnal reagál és megfogalmazza azt.

Fontos a **pedagógus** -- mint **modellértékű személy** -- érdeklődése, empátiás készsége, színes egyénisége, hiszen ez biztosítja a gyermekkel való **jó érzelmi kapcsolat kialakulását**, a családdal való együttnevelés olyan pozitív élményeket nyújt, ami biztosítja a környezetében való biztos eligazodást is. A környezetismeret témakörei szoros kapcsolatban vannak a többi nevelési területtel, pl. a "testünk" témakör kiemelten szerepel a mozgásfoglalkozáson és minden nap jelen van az önkiszolgálásban is.

A környezet megismerésére szolgáló témakörök lehetőséget nyújtanak a pedagógusnak arra, hogy a gyermekcsoport fejlettségi szintjének, életkori sajátosságainak megfelelő tartalommal töltsen meg.

Speciális feladatok:

az érdeklődés felkeltése;

a kérdés, kijelentés rövid, egyszerű megfogalmazása;

nonverbális elemek támogató alkalmazása;

a beszédmegértés fejlesztése;
az otthonról hozott közlési formákra támaszkodás;
az ismeretek tevékenységbe ágyazott nyújtása;
a környezet megismerése érdekében a kognitív funkciók célzott fejlesztése az észlelés (látás, tapintás, szaglás, hallás ízlelés), a figyelem, a megfigyelőképesség, az emlékezet, a gondolkodás fejlesztése;
a figyelem tartósságának, terjedelmének, akaratlagosságának növelése;
a gondolkodás és a nyelv fejlesztésének összekapcsolása.

Témakörök a környezet megismerésére

óvodások lettünk:

nevek, jelek, felnőttek neve
tájékozódás az óvoda helyiségeiben

testünk

saját név, jel tudatosítása
saját test részei
testrészek másokon

a család:

a család tagjainak felismerése, megnevezése,
a szülők, testvérek munkája
a család otthoni tevékenysége

az ősz:

az őszi természet megfigyelése
(gyűjtés)
őszi időjárás
őszi gyümölcsök (befőzés)
őszi zöldségek
őszi öltözködés, testséma fejlesztés

a tél:

a téli természet megfigyelése, téli örömek
a téli időjárás
a téli öltözködés, testséma fejlesztés
a téli ünnepek (Mikulás, Karácsony, Farsang)
(sütés)

a tavasz:

a tavaszi természet megfigyelése, (növényültetés)
a tavaszi időjárás
a tavaszi virágok, gyümölcsök, zöldségek
a tavaszi öltözködés, testséma fejlesztés
a tavaszi ünnep: Húsvét, Anyák Napja

az óvoda:

csoportszoba
öltöző
fürdőszoba
konyha

udvar
otthoni tevékenységek:
 mosás
 takarítás
 főzés
 terítés
 mosogatás
 ágyazás
a közlekedés:
 a járművek felismerése
 közlekedés a járműveken
 helyes viselkedés a járműveken
 elemi közlekedési szabályok elsajátítása
az állatok
 a ház körül élő állatok
 állatkertben élő állatok
az utca:
 üzletek
 vásárlás
 (járművek, járókelők)
foglalkozások
 fodrász
 orvos
 boltos
játékok:
 szobai játékok
 játékok a játszótéren.

A beszédfunkciók fejlesztése és korrekciója

A beszédfejlesztés egyéni és csoportos formában zajlik. Természetesen egy-egy gyermek sérülésének súlyossága, milyensége nagymértékben meghatározhatja a vele való foglalkozás formáját. A beszédfejlesztés bizonyos elemeit csak **egyéni foglalkozás** keretében lehet jól begyakorolni. Ebben a munkában elengedhetetlen a **logopédus** aktív közreműködése.

Fontos tudni, hogy az aktív beszéd elsajátításának alapja a nonverbális és verbális kommunikáció elemeinek egymásra épülése, ezek tudatos fejlesztése, a kommunikációs igény felkeltése. Vannak olyan gyerekek, aki egyáltalán nem figyelnek a beszédre, nehezen értelmezik a közléseket, nemegyszer saját nevükre sem figyelnek fel.

Mindezer a beszédfejlesztő munka igen fontos lépése a **kommunikációs igény felkeltése, a hallásfigyelem fejlesztése**, amit a következők segítenek:

- a gyermek aktivizálása, motiválása ritmus, dal segítségével;
- állathangok, állatmozgások utánzása;
- az akusztikus figyelem felkeltése:
- hosszú-rövid, gyors-lassú, magas-mély hangok megkülönböztetése;
- felszólítások, felkiáltások élénk gesztussal, mimikával való kísérése;

- a beszédszervek ügyesítése tornáztatással, játékos gyakorlatokkal (a beszédszervek passzív tornáztatása, ajak-, nyelv-, fúvó-, légző gyakorlatok);
- a beszéd indítása, a passzív és aktív szókincs bővítése, játékos formában ismerkedés a tárgyakkal, ezek beépítése a szókincsbe;
- a tárgyak mellett a képek megnevezése, mondatalkotás segítése.

A foglalkozások időtartama az év folyamán változik, hiszen ahogy növekszik a gyermekek figyelme, koncentrációkézsége, egyre hosszabb ideig lehet velük együtt dolgozni. Kezdetben 5 - 10, később 20 - 30 percesek lehetnek ezek.

A foglalkozások felépítése:

Minden anyanyelvi foglalkozás azonos rítus szerint zajlik.

A bevezető részben a gyermekek gyakorolják nevüket, jelüket, egymás nevét. Beszélgetés keretében számba veszik a hiányzókat. Az időjárás megfigyelése is a mindennapi feladatok közé tartozik. A megfigyelteteket minden alkalommal képekkel (szimbólumokkal) rögzítik.

A fő részben az adott témakör feldolgozása történik, amelyek hetente változnak. A témakörök mélységének feldolgozását az adott csoport fejlettségi szintje határozza meg.

A befejező részben az értékelés zajlik, de a gyermekeknek a foglalkozás egész ideje alatt folyamatos visszajelzést kell kapniuk.

Az értelmi fogyatékos gyermekek beszéde az óvodáskor végén

Általános követelményeket nem lehet meghatározni, hiszen a gyermekek fejlődésbeli sajátosságai, jellemzői nagymértékben meghatározzák a fejlesztés menetét, eredményeit.

Egy részük az óvodai évek végére megtanítható szavakban, egyszerű mondatokban beszélni. Közlésük azonban a különféle artikulációs hibák miatt nehezen érthető.

Vannak, akiknél később indul a beszédfejlődés, szavakban, szótöredékekben beszélnek.

Egy kis részük pedig ugyan eljut a beszédmegértés bizonyos szintjére, szituációhoz kötötten viszonylag jól érti a közléseket, kérdéseket, utasításokat, de szavakat még nem mond, csak hangokat hangoztat.

3.5.3.4. Játékra nevelés

Adekvát játékhasználatot megtanító, a fantáziát, az elemi kreativitást fejlesztő foglalkozás.

formája: mikrocsoportos, csoportos. esetleg egyéni

ideje: heti 2 – 3 - 5 alkalommal

időtartama: 10 - 15 perc

célja:

a játékkedv felkeltése

az adekvát játékhasználat megtanítása

az egymás melletti tevékenység támogatása

az együttes játék örömeinek felfedeztetése

elemi szerepjátékok, a konstruálás megtanítása

a mozgás, a megfigyelőképeség, a figyelem, az emlékezet, a beszéd, a képzelet fejlesztése

a különböző minőségű, színű, formájú, nagyságú anyagok segítségével ismeretnyújtás a környezet tárgyaitól

népi játékok, mondókák, énekes játékok segítségével elemi szabályok megtanítása, a zenei hallás, a ritmusérzék fejlesztése

a játéktevékenység örömforrásának biztosítása
az önálló, elmélyült, kitartó játék segítése
a mintakövetés, modellkövetés, az interakció támogatása.

A személyiség fejlődésében meghatározó szerepe van a játéknak, amely a gyermeki fejlődés velejárója.

Játéktevékenységében tükröződik a gyermeket körülvevő környezet, cselekedeteiben ismert szituációkat utánoz. Kellemes élményei újra és újra megjelennek a játékban, de sérelmei is feloldást nyerhetnek.

A viselkedési szabályok, a társakkal, felnőttekkel való kapcsolat csiszolására is tág teret nyújt a játék.

Az óvoda a percepció és a gondolkodás összeszerveződésének szenzitív időszaka.

A játék alkalmas arra, hogy egyé szervezze az értelmi, érzelmi és társas folyamatokat. Elválaszthatatlan a fejlődés egészétől az érzelmi, értelmi, szociális fejlődéstől tehát.

A játék nem csupán szabadidős tevékenységet jelent, hanem **jelen van minden célzott foglalkozáson** is, a játék ismeretszerző funkcióval bír, nélkülözhetetlen a beszédfejlesztésnél, a mozgásnevelésnél, a finommotorika fejlesztésnél.

A játékra nevelés **együttjátszást, együttes cselekedtetést** jelent, ahol a gyógypedagógus szerepe fokozatosan csökken, helyét a játékkezdeményezés, majd az egyre önállóbb játék veszi át.

A foglalkozás akkor tölti be szerepét, ha a gyermek játéktevékenységében egyre több lesz az olyan elem, amely önálló elgondolásból, a tanult formák alkalmazásából születik.

Játék közben lehetőség nyílik a gyermek mozgásigényének kiélésére épp úgy, mint a különböző eszközök, anyagok megismerésére. Észrevétlenül szerez tapasztalatot a gyermek a távolságról - közelségről, magasságról - mélységről, megismeri, hogy a tárgyaknak van kiterjedése, nagysága, formája, súlya, puhasága - keménysége, esetleg hangja.

Alkalmas arra is, hogy a veszélyérzettel nem mindig rendelkező gyermek megtanulja, hogy vannak balesetveszélyes helyzetek, megismerje lehetősége korlátait, ugyanakkor saját magáról is ismeretek birtokába jut.

Az értelmi fogyatékos gyermek játékának jellemzői

Az értelmi fogyatékos gyermek játékát **nem az életkora, hanem fejlettségi szintje** határozza meg. Tükrözi az adott gyermek sérülés okozta elmaradását, értelmi állapotát.

Játéka nem csupán alacsonyabb szintű, mint a többségi óvodába járó gyermekeké, hanem **minőségileg is más**. Sokszor hiányzik belőle a természetes kíváncsiság, a kreativitás, az alkotás vágya, a fantázia. Gyakran **sztereotipen rakosgat, a játékát szájába veszi, dobálja**. A már megtanult játékot önmagától nem fejleszti tovább, **megreked egy adott tevékenységnél**. Ugyanazokat a játéktárgyakat választja mindig a szabadon választhatók közül. Gyakran a társánál levő játék megszerzése szolgál örömforrásul.

Előfordulhat, hogy a játék számára **nem bír felhívó jelleggel**. "Nem játszik". Tevékenységéhez nem mindig társul öröm. Nem a játék okozta kellemes tapasztalat motiválja, hanem tevékenysége többnyire betanult, begyakorolt helyzetekre épül. Egy-egy játékfolyamatot képes kitartóan **monoton** módon ismételtetni. Gyakran hiányzik a kezdeményezés, igényli a felnőtt irányítását, jelenlétét.

Meghatározza a játékszintjét, játékkedvét a fejlettségi szintjén túl a gyermek előélete, a családban szokásos viselkedési módok, az, hogy van-e testvére, egyedül játszik-e vagy felnőttel, testvérrel, milyen játékszere van, mennyi hely áll rendelkezésére stb.

Az óvodáskorú gyermekre jellemző, hogy elsősorban a **mozgásos játékokat** (futkározás, ugrálás, mászás stb.) preferálja. Uralkodó játékforma a **magányos** játék. A fejlesztés hatására megjelenik a **párhuzamos** játék, amikor a pedagógus irányítása mellett utánozza a felnőttet (pl. együtt konstruálnak). Majd **önállóan** is próbál játszani, végül az egymás mellett tevékenykedő gyermekek rövid ideig megpróbálnak **együtt** játszani.

A játék helye az értelmi fogyatékos óvodások nevelésében

Az értelmi fogyatékos gyermek egész napos tevékenységének legfontosabb eleme a játék, az **értelmes, örömszerző** játékos tevékenység.

Minderre alkalom nyílik a reggeli **gyülekezés idején**, a **játéokra nevelés foglalkozáson**, a **szabadban** történő játék, illetve a délutáni irányított vagy **szabad játék** idején.

Szervesen kapcsolódik az óvodai foglalkozásokhoz, amikor a tanult játékos tevékenységet, játékszituációkat felhasználva segíti az egyéb foglalkozások eredményességét. Miközben játszik, megismeri a környező világot és az emberi viszonylatokat. Egyben az ismeretek rögzítésének eszköze. Játék közben átismétli a látott, hallott dolgokat.

Az értelmi fogyatékos gyermek játéka is fejlődésen megy át az óvodáztatás alatt, egy lassúbb, alacsonyabb szintű változáson.

Kezdetben kizárólag a mozgásos játékok jellemzőek. Mozgássorozatokot próbálgat, ismételget a gyermek. Ez segít saját teste, a téri viszonyok megismerésében, segíti az alapmozgások összerendezését.

A tárgyakkal való ismerkedés során a játékokat igyekeznek egymással kapcsolatba hozni (ki-be pakol, egymásba rak, épít stb.). Az adott mozgásformák begyakorlását végzi kezdetben cél nélkül, csak a játék örömeért, amelyet a cselekvés vált ki. Később ehhez társul az alkotás öröme is, mint motiváló tényező. A siker újabb próbálkozásra, ismétlésre serkenti, megjelenik a szándékosság, pl. házat, kerítést épít.

Már nem csupán a tárgy határozza meg a cselekvést, hanem a cselekvéshez keres játékot. Az utánzás, a pontosabb megfigyelés tökéletesedése, a szeretett személy mintája lassan előhívja az elemi szerepjátékot, ahol a látott, hallott dolgokat próbálja megismételni.

Tevékenységét hangadással, majd beszéddel -- gyakran "hottentotta" beszéddel kíséri. Lassan játékában a különböző tárgyak alkalmanként más-más szerepet kapnak, pl. a karika hol kormány-kerék, hol tányér.

A körjátékok, népi játékok segítik a beszédfejlesztésen, a ritmusnevelésen túl az elemi szabályok elsajátítását. E folyamat kezdete figyelhető meg csupán az óvodai életben. Pl. megtanulják azt, mikor kell a másik kezét megfogni, elengedni, körbe menni, kifordulni, de azt, hogy a fogónak kell megfogni a menekülőt, vagy a versenyhelyzetet még nem értik.

Megtanulandó játékok

Finommotorikát fejlesztő játékok

ki-be pakolás

válogatás, csoportosítás

építés vízszintesen

építés függőlegesen

építés különböző formájú, anyagú, nagyságú elemekből

építés minta után

illesztés

fűzés

ujjak ügyesítése mondókákkal, mesékkel

A megismerő tevékenységet fejlesztő játékok

képes lottó
szétvágott képek összeillesztése,
hasonlóság, különbség észrevételét segítő játékok
memória-játék
képtörténet kirakása
sorozatok
hallási differenciálást fejlesztő játékok
tájékozódás a hang alapján
tárgyak felismerése tapintás útján

Mozgásos játékok

köralakítás
körbejárás
párválasztás
körjátékok
páros játékok
menetelés, vonatozás, sétálás
egyensúlyozó játékok
célba futás
egyszerű táncelemek

Játék a szabadban

homokozás
hintázás
csúszdázás
mászókázás
pancsolás
labdagurítás, eldobás, elkapás
futkározás
ugrálás
körjáték a szabadban
hógolyózás, szánkózás, csúszkálás
húzás, tolás
kerékpározás, rollerezés
építés.

Szerepjáték elemei

baba ringatás, etetés, altatás, sétáltatás, öltöztetés
autó tologatás, szállítás, garázsépítés, közlekedési szőnyegen közlekedés
utazás
orvos, beteg
fodrász
főzés
takarítás
boltos
mese dramatizálása

Barkácsolás

felnőttekkel közösen
 ismerkedés a bábokkal

A játékra nevelés foglalkozáson a gyermek adott tevékenységéből kiindulva folyik az indirekt tanítás, illetve a pedagógus indirekt kezdeményezésébe igyekszik bevonni a gyermekeket. Az e foglalkozásokon megtanult játékokat hasznosítjuk a többi foglalkozáson is.

A játékeszközök kiválasztásának szempontjai

a gyermek fejlettségi szintje
 az adott feladat
 az esztétikum
 tartósság, könnyen tisztíthatóság
 ne veszélyeztesse a gyermek testi épségét
 legyen választási lehetőség
 legyen a játék a gyermek számára könnyen elérhető
 legyen a játéknak állandó helye
 lehetőleg fejlesztő jellegű legyen
 megfelelő számban álljon a csoport rendelkezésére.

Elvárások az óvodáztatás végén

ismerjék az alapvető játékokat
 legyenek képesek rövid ideig adekváтан játszani
 válasszanak maguknak eszközt, használat után tegyék helyre
 tanulják meg elkérni a játékot, tudjanak várni
 tudjanak egyszerű építményt konstruálni
 a szerepjátékok elemei jelenjenek meg játékukban
 ismerjenek dalos játékokat, kapcsolódjanak be a körjátékokba
 legyenek képesek rövid ideig együtt játszani
 ismerjék a játszótéri játékokat, használják azokat rendeltetésszerűen
 ha kell, játékukat kísérik beszéddel
 a tanult játékokat próbálják továbbfejleszteni.

3.5.3.5. Vizuomotoros fejlesztés

A finommotorika fejlesztését, a kéz ügyesítését, a gyerekek ábrázoló készségét fejlesztő foglalkozás.

formája: mikrocsoportos, egyéni

ideje: heti 3 foglalkozás

időtartama: 15 - 20 perc

célja:

kéz és ujjak ügyesítése, mozgékonyáguk fokozása
 a kéz izomerejének szabályozása

- a célirányos kézmozgások kialakítása
- a szem és kéz közti koordináció kialakítása
- az ujjak tapintásérzetének fokozása
- a csukló, az ujjak laza mozgatása
- a látás - tapintás - mozgásérzet együttes szabályozása
- a dominancia kialakításának segítése
- a testséma fejlesztés
- az ábrázoló kedv felkeltése
- az ábrázolás eszközeinek, a különböző technikáknak megismertetése
- a helyes ceruzafogás kialakítása
- a figyelem, az emlékezet, az ügyesség fejlesztése
- a téri tájékozódás fejlesztése
- az analízis, szintetizáló készség kialakítása
- egyszerű ok - okozati összefüggések felismertetése
- a beszédképesség fejlesztése
- alapszínek és egyszerű formák megismertetése.

A nagymozgások és a finommotorika fejlődése egymással szoros kapcsolatban van. A mozgásos tanulás közben vizuális, akusztikus, kinesztetikus, taktilis ingerek fejlesztik a percepciót, hatnak a kognitív funkciókra és a beszédre, segítik a manipulációt.

A vizuális percepció által alakul a látás, tapintás és mozgásérzet együttes szabályozása. Tehát amikor a gyermek kezét kívánjuk alkalmassá tenni az egyszerű feladatok elvégzésére, vagy ábrázolásra, elsősorban az **érzékelés - észlelés** fejlesztését kell elvégezni. Ugyanakkor az **ujjak, a kéz ügyesedésével** kialakult szem - kéz koordinációval fejlődik a forma, szín, nagyság megkülönböztető képesség, a taktilis érzékelés, a soralkotás, osztályozás, elrendezés képessége is.

A különböző minőségű, anyagú, súlyú, nagyságú tárgyak megfogása, elengedése, használata más-más mozdulatot igényel. Másként kell fogni a ceruzát, fésűt, másként csengetni, ajtót nyitni.

A célirányos mozgás-kivitelezés érdekében számtalan tanulási helyzetet kell létrehozni. Tág lehetőséget biztosít az **önkiszolgálás** e terület fejlesztésére.

A próba-szerencse alapon szerzett ismeretek, a mindennapi tapasztalatok segítik a gyermeket abban, hogy észrevegye az egyszerű **összefüggéseket** a tárgyak tulajdonságai között, az ok - okozat közvetlen egymásutánisága alapján. A globálisan felhívó jellegű tárgyakkal (személyekkel) kapcsolatba kerülve, azokról sokoldalú tapasztalatokat szerezve fokozatosan képes lesz a részletekre is figyelni, az egészből egy-egy **lényeges részt kiemelni**. Alak - háttér differenciáló képessége is finomul.

A **testséma** fejlődése is szoros kapcsolatban van a mozgás, azon belül a finommotorika fejlődésével is. Megtanulja a saját testén való tájékozódást is.

A **szem - kéz koordináció** fejlesztésének elengedhetetlen feltétele a szem fixáló mozgásának kialakítása, az alakkonstancia, az alak - háttér felfogó képesség, a téri irányok, térbeli viszonylatok fejlesztése.

Mindehhez meg kell erősíteni az érzékelő apparátust, fejleszteni kell a motoros folyamatokat és a nyelvi képességeket.

A különböző fejlesztő játékokkal végzett manipuláció ügyesíti a gyermek finommotorikáját, de igazi alkotókedvüket a festéssel, nyomdázással, gyurmázással, tépéssel, rajzolással élhetik ki. E tevékenység során sikerélményhez jutnak, produktumok keletkeznek, ha a gyermek látja alkotásának eredményét.

Fontos, hogy megtanulja az egyes eszközök használatát és szívesen ábrázoljon.

Az értelmi fogyatékos óvodás vizuomotoros készségének jellemzői

A motoros készségek és a percepció fejlettsége alapvető szerepet játszanak a kognitív képességek kialakulásában. Az értelmi fogyatékos gyermekeknél a **mozgásszerveződés** különböző **zavarai** gyakran társulnak az **észlelés** különböző tartományainak **zavarával**.

A vizuális észlelés képessége erősen befolyásolja a gyermek **érzelmi stabilitását**.

Az értelmi fogyatékos gyermek **mozgásos ügyetlensége** a manualitásban is megjelenik. A kézfejlődés üteme lassabb, óvodáskorban is többnyire marokra fogja a tárgyakat. Lassan alakul ki háromujjas és csak hosszas gyakorlás után a kétujjas fogás (csípőfogás).

A két kéz együttes mozgása, a test középvonalának átlépése nehézséget jelent.

A kognitív funkciók sérülése, a pontatlan megfigyelés, a célirányos mozgások kivitelezésének nehézségei, a hibás vizuális emlékezet, a kialakulatlan dominancia, a tartós figyelem, a feladattartás gyengesége, szétszórtságuk, nyugtalan magatartásuk nehezíti az ismeretszerzést. A finommozgást igénylő feladatokat erőtlen, pontatlan mozgáskoordinációval oldják meg.

A vizuomotoros készség fejlesztésének feladatai

E foglalkozás **kettős feladatot** lát el: alkalmassá teszi a gyermeket egyre pontosabb **célzott manipulálásra** -- az érzékelés - észlelés - tapintás az ujjak ügyesítésével; másrészt az **ábrázoló kedvet** igyekszik felkelteni, támogatja a gyermek önkifejezését.

Feladatok: olyan tanulási helyzetet kell létrehozni, ahol az ingerek sokoldalú felvétele, szelekciója biztosított. Fejlesztő játékok, eszközök kiválasztásával törekedni kell a **pontos megfigyelésre**, megtanítani a tárgyak **fixálását**. Megismerik a különböző eszközök **fogását, elengedését, osztályozását** színek, formák, nagyság, súly alapján. Megtanulják a tárgyakat megkülönböztetni **tapintással**.

Ismerkednek a pontos **illesztéssel**. **Azonos** tárgyakat csoportosítanak, **különbségeket** vesznek észre. **Párosítanak, ritmikus sort** alkotnak. Megismerik a sor-alkotást, felismerik a **hiányt**, megtanulnak pontosan **célozni**. az **alakállandóság** fejlesztését segítik a tapintásos gyakorlatok, az azonos tárgyak válogatása illetve az **egyszerű mértani formák** osztályozása, puzzle játékok, mozaik elemeinek **összeillesztése**. Fejlesztik a vizuális megfigyelő képességet, a **lényeges jegyek** felismerésének képességét.

Ujjtornával ügyesítik a kéz ujjait és az önkiszolgálási feladatok végre-hajtása, az egyszerű munkatevékenységek is alkalmat adnak a gyakorlásra. Mindezek a tevékenységek, játékok, a játékokra nevelés foglalkozáson az egyéni fejlesztésnél, természetesen más formában, megjelennek.

A szem - kéz koordináció, az alak - háttér differenciáló képesség, az alakkonstancia, a testséma fejlesztés, az ujjak és kéz ügyesítése mellett a gyermek **ábrázoló képességét** is fejlesztik. Különböző anyagok, technikák megismertetésével, együttes tevékenységgel teszik őket alkalmassá arra, hogy örömeiket, élményeiket rajzzal, festéssel, mintázással is ki tudják fejezni

Az ábrázolás, alakítás fejlesztésének lehetőségei

Mintázás

homok	formázás építés formakitöltés
víz	töltögetés pancsolás
gyurma	lapítás sodrás gömbölyítés formálás
agyag	formálás
Festés	
kézzel	tenyérrel öt ujjal ököllel egy ujjal
eszközökkel	"csumival" szivacsos flakonnal szivacs-ecsettel vastag ecsettel
Nyomdázás	szivaccsal dugóval terményekkel játéknyomdával

Papírmunkák	gyűrés tépés sodrás ragasztás nyírás
Rajzolás	vastag zsírkrétával vastag színessel grafit ceruzával
Vegyes technikák	

A felsorolt technikákkal és eszközökkel dolgozhatnak különböző nagyságú, minőségű, térbeli elhelyezésű anyagokon (papír, üveg, tükör, fólia, paraván, tábla, fa, textil stb.). A munka során fontos, hogy ügyeljenek a helyes irányra és a gyermekekkel is igyekezzenek megtanítani a balról - jobbra és a fentről - lefelé haladást.

Elvárások az óvodáskor végén

tudjon rövid ideig helyhez kötötten tevékenykedni
alakuljon ki kétujjas fogása
tudjon pontosan illeszteni
alakuljon ki a megközelítőleg helyes ceruzafogása
tartsa be a papírhátart
szívesen ábrázoljon
rajzában jelenjen meg a kezdeti emberalak ábrázolás
használja az ábrázolás-foglalkozáson megismert eszközöket
rajzában alakuljon ki a helyes nyomaték
tudjon egyszerű ábrát, ritmikus sort kirakni
munkájában balról - jobbra haladjon
alakuljon ki kezessége, testsémája

3.5.3.6. Egyéni fejlesztés

A gyermek speciális nevelési szükségletéhez, a képesség-struktúra egyenetlenségéhez igazodó, sérülés specifikus fejlesztés.

formája: individuális képességfejlesztés

ideje: naponta

időtartama: 5 - 15 perc a gyermek állapotától, az adott tevékenységtől függően

célja: hatásfokozó, erősítő, támogató, kiegyenlítő - esetleg tehetséggondozó tevékenység a tanulási munkatevékenység illetve a közösségi élet nehézségeinek leküzdése érdekében

esetleges társuló sérülésekből adódó problémák kiküszöbölése;

taktilis, kinezetikus, vizuális, auditív ingerléssel, a játékok, eszközök felhívó jellegét kihasználva növelni az együttműködő készséget, a kitartást, feladattartást, fejleszteni a modális, intermodális, szeriális észlelést;

a figyelem, az emlékezet fejlesztése a nyelvi zavarok kiküszöbölése, a beszédszervek ügyesítése, a beszéd indítás;

a formaészlelés, alak-háttér-differenciáló képesség, a látási - hallási diszkriminációs készség fejlesztése

a finommotoros készség, a formakivitelező készség fejlesztése;

a megfigyelőkészség fokozása;

kognitív funkciók közül a válogatás, csoportosítás, rendezés (nagyság, szín, forma szerint), analógiák, a rész-egész viszony észrevétele.

Az analízáló- szintetizáló készség, a szerialitás fejlesztése.

"...Ahhoz, a szinthez kapcsolódva kell a fejlesztést elkezdni, illetve ott kell fejleszteni, ahol a gyermek még biztonságosan mozog, s a tudás már készségszintű, mert csak így válik lehetőséggé számára az eredményes feladatvégzés" -- írja *Vigotszkij*, s ezzel maximálisan egyet kell érteni.

Az együttműködéshez nélkülözhetetlen a **szándékos figyelem**. Ez olyan szenzoros organizációt kíván, amely minden cselekvésben a lényeges érzékletet különbözteti meg a lényegtelenről. A vizuális figyelmet a kívánt tárgyra kell irányítani. Olyan **játéksituációt** kell biztosítani, amelyben a gyermek velünk szembeni interakciója számára érdekes lesz. A gyermek csak óvatos előrehaladással tapasztalhatja meg egy feladat struktúráját és variánsait, s próbálja az újat a jelenlévő rendszerbe besorolni. Ezért fontos, hogy a feladatok egy adott foglalkozáson belül is bár legyenek változatosak, de ne legyen túl nagy a különbség a régi és újabb feladat között.

A szűk transzfer játéktér, a konkrétság, a generalizáció, átadó képesség csekélyebb volta miatt mindig konkrét, közvetlen, a valóságra irányuló tevékenységet kell végezni. Meg kell tanulniuk hasonlóságot képezni majd általánosítani.

Az egyéni fejlesztésnél éppen a gyermekek sokfélesége miatt **témaköröket megjelölni**, "receptet" adni nem lehet.

De fontos, hogy sor kerüljön a **fixálás**, a **tárgyra irányultság**, a **tárgy** szemmel való **követése**, a **változás** illetve **állandóság** megfigyelésére.

Szerep jut a foglalkozásokon az adott feladathoz illő rövid **mondókák**, **versek**, **énekek** mondogatására, **mutatására**.

pl.: ha a testséma fejlesztés a cél, akkor

- "Itt a szemem, itt a szám..."

- sűrű erdő, kopasz mező...

- orrom, orrom, kedves orrom... stb. mondókákat mondatjuk.

Ez az emlékezet fejlesztését is szolgálja.

De feladat lehet a **tárgyállandóság** kialakítása a különböző szempont szerinti válogatás, osztályozás, csoportosítás, a sorrendiség kialakítása.

A tárgyakkal történő manipuláció mellett a foglalkozásokon a **képek** is jelentőséget kapnak.

A tárgyat képpel, a képet képpel egyeztetik, észrevetetik a **hiányt, azonosságot, különbséget, változást, rész-egész viszonyt**.

A színek megtanítását, nagyság szerinti csoportosítást, fő fogalom alá rendelést végeznek. Mindezeknél a nyilvánvaló nagy különbségtől haladnak az alig észre-vehető felé.

A tárgyon végzett játékos gyakorlatokat igyekeznek síkra lefordítani, képeken, feladatlapokon is felismerni, megmutatni, kiválasztani ugyanazt.

A csoportos foglalkozásokon tanultak elmélyítésére, integrálására is lehetőség nyílik.

Az **önkiszolgálás** részfeladatai pl.: "toalett tréning", egyes ruhadarabok felvétele stb. lépcsőn járás váltott lábbal stb. megtanítása is egyéni fejlesztés során történik.

A helyes ceruzatartás, a helyes nyomaték, az egyszerű ábrák színezése, a bekarikázás, összekötés technikájának megtanítása illetve iskolába induló jobb képességű gyermekek grafomotoros fejlesztése is e foglalkozásokon történik.

Itt tanulhatják meg az **időrendi** sorrendet, az **egyszerű történetek** képek segítségével történő felidézését éppúgy, mint a **bal-jobb differenciálását**, esetleg a névutókat -- ha erre alkalmasak.

Bővül aktív szókincsük, kezd kiépülni **grammatikai rendszerük**, megtanulnak **kérdezni**.

Fontos, hogy a csoportos és egyéni fejlesztés összhangban -- az utóbbi egyénre szabott -- legyen, hogy kellő időt biztosítson a gyakorlásra, s ne nélkülözze a pedagógiai tudatosságot.

A következőkben rendszerezzük az egyes részterületek fejlesztését szolgáló gyakorlatokat, annak hangsúlyozásával, hogy ezek nem öncélú funkció tréningek, hanem az egész személyiséget fejlesztő tevékenységek. Hisz minden képességfejlesztés hat az észlelés, emlékezet, figyelem, beszéd, gondolkodás fejlesztésére egyaránt.

A mozgásfejlesztésre irányuló gyakorlatok

- a testkép, testfogalom, testséma fejlesztése
- a vestibuláris rendszer fejlesztése; statikus illetve dinamikus - egyensúlyt fejlesztő gyakorlatok (kitámasztás erősítése);
- a két testfél mozgásának összerendezése, posztúra utánzás, téri tájékozódás fejlesztése;
- a mozgás- és beszéd (ritmus) összekapcsolása,
- bizalomerősítés.

A beszédindítást segítő gyakorlatok

- a beszédre való figyelés fejlesztése
- a beszédszervek ügyesítése
- aktív szókincs bővítése
- a verbális és nonverbális jelzések megtanítása
- a grammatikai rendszer kiépítése
- a szerialitás gyakorlása, analógiák alkalmazása
- beszédmegértés segítése
- színek egyeztetése, megnevezése, osztályozás, válogatás, csoportosítás, fő fogalom alá rendezés, jelzők megismertetése
- ritmikus sorok kialakítása.

A megismerő tevékenység fejlesztését szolgáló gyakorlatok

- az érzékelést, észlelést fejlesztő gyakorlatok (modális, intermodális, szeriális észlelés fejlesztése),

- a figyelem, megfigyelőképesség fejlesztése,
a figyelem tartósságának fokozása, a lényeges - lényegtelen dolgok megkülönböztetése, késleltetett figyelem kialakítása,
- az emlékezet fejlesztése, a felidézés segítése az azonosság - különbség felismerése, összehasonlítás
- a rész - egész viszony érzékeltetése
- hiány felismerése, változás észrevétele
- analízáló - szintetizáló készség fejlesztése
- fő fogalom alá rendelés
- analógias gondolkodás fejlesztése
- a szerialitás fejlesztése.

A vizuomotoros koordináció fejlesztését szolgáló gyakorlatok

- ujjak ügyesítése
- kézügyességet fejlesztő gyakorlatok
- fixációs gyakorlatok
- a szem - kéz koordináció fejlesztése
- a szenzomotoros koordináció fejlesztése
- az ábrázoló készség fejlesztése, helyes ceruzafogás, kellő nyomaték kialakítása, a rajzkészség fejlesztése
- a téri orientáció, alak - háttér differenciáló készség fejlesztése.

3.5.3.7. Zenei nevelés alapjai

Ez a foglalkozás lehetőséget nyújt a zene, a ritmus személyiségformáló szerepének megalapozására.

formája: csoportos, mikrocsoportos, egyéni

ideje: alkalmanként, illetve heti 2 alkalommal

időtartama: a gyermek igényének megfelelően 5 - 10 perc

célja:

- a zenei érdeklődés felkeltése
- a környezet hangjainak felismerése, differenciálása
- utánzásra készítés
- a ritmusérzék fejlesztése
- a gyermek érzelmi életének alakítása, a gátlások oldása
- a zenei hallás fejlesztése
- hangulatkeltés, motiválás
- a beszéd, mozgás, zene, játék összekapcsolása, egymás hatásának erősítése
- a nagyon egyszerű népi mondókák, versek, énekek megtanítása
- a zenehallgatás megszerettetése
- a csend, a zörejek, a zene szerepének értékelése.

Az értelmi fogyatékos gyermek életét végigkíséri a zene. A zene megnyugtató, elringató, figyelemfelkeltő, motiváló szereppel bír.

Az a gyermek, aki a születése pillanatától élvezzi az édesanyja megnyugtató beszédét, halk énekét, aki megtapasztalja a csend jelentőségét -- és nem állandóan szóló rádió, TV háttérzaja mellett él -- igényli a zenét, illetve később maga is szívesen énekel.

Ezért fontos, hogy tudatosan építse ki a felnőtt közösség azt a légkört, ahol a zenének is szerepe van.

Már a **zörejek** fontos szerepet játszanak a gyermek ismeretszerző folyamatában. A többször ismétlődő zörejangokból mozgásokra, eseményekre tud következtetni (megérkezett valaki, ebédelünk stb.). Maguk is keltenek zörejeket játékuk során. A felnőtt felhívja a figyelmet a környezetben keletkezett váratlan zörejekre (mentő, autó, útfűrés, telefoncsöngés stb.).

A **beszéd** és a zene szoros kapcsolatban van. A beszéd tempója, a ritmus, a hanglejtés, a hanghordozás, a hangmagasság más-más jelzéssel bír a gyermek számára. **Érzelmi hatása** különös jelentőséggel bír.

A kisgyermeket **zenei hangok** tömege veszi körül, ebből az értelmi fogyatékos óvodás életében az **ének** játszik óriási szerepet.

A **hangszer** is szerepet kaphat, mert élményt jelent a gyermeknek a felnőtt furulyázása, gitározása, sőt ő maga is megismerkedik a különböző hangszerekkel, azonban az énekhang közvetlen személyes kapcsolatot teremtő játékot, mozgást kísérő szerepe nagyobb. Az egyszerű mondókák, dalok a magyar beszéd hanglejtését, ritmusát pontosan követik. A dalokat elsősorban a magyar népdal-kincsből válogatják.

A dalok szolgálhatják a hangulatkeltést, **zenehallgatásként** énekelhetnek. Ilyenkor a szöveg is érdekes lehet, míg máskor a szöveg jelentéktelen. Az óvodában alkalmazott mondókák, énekek hangsúlya, lüktetése, ritmusa, szövege, hanglejtése, dallama, mozgásossága egyaránt jelentőséggel bír.

A dalokat először a felnőtt éneklí, a gyerek figyelí, vele örül, újra és újra kéri. Tehát egy-egy mondóka vagy dal önmagában is öröm, de igazi örömet a sokszori ismétlés ad. Fokozza a gyermek érdeklődését, a szép, tiszta felnőtt éneklés, a tempóváltoztatás, a halkabb, hangosabb előadásmód. A pedagógus mimikája, gesztusai esetleg bábok alkalmazása fokozhatja a hatást.

A zenei nevelés helye a gyógypedagógiai óvodában

A felnőtt minden olyan alkalommal énekelhet, amikor a gyermekek jó közérzettel tevékenykednek, szabadon játszanak. Tehát nem csupán a kötött foglalkozáson. Használhatja motiválásként a gyermek megnyugtatóására, akár jutalmazhat is vele. Az éneklés a felnőtt és gyermek közötti személyes kapcsolatot elmélyíti, közös örömszerzés forrása.

Az értelmi fogyatékos óvodások életében a **hőcölő, lovagoltató énekek, mondókák** fordulnak elő gyakran. Ezeknél a dal, a mondóka lüktetését mindig mozgás kíséri. A gyermekek nem értik a dalok mondanivalóját, de érzik ritmusát, élvezik dallamát, tempóját, a keletkező feszültséget. A gyakorlások, ismétlések során várják a "csattanót". Ezeknél a játékos együttléteknél a testi kapcsolat is fontos.

A gyermek képzelete fejlődésével ő is utánozza a felnőttet, eljátssza babával, társaival az ismert dalt.

A mindennapok során számtalan mód nyílik az éneklésre. A motiváción túl meséskönyv nézegetésekor **körjáték** játszásánál, altatásnál énekelhet a pedagógus. Ilyenkor csak egy-két ismétlést alkalmaz, addig énekel, míg a gyermekek figyelik az énekszót.

Az élő zene az énekhangon túl **hangszerek** is szerepelnek az óvodában. A felnőtt hangszeres játékának hallgatásán túl maguk is megszólaltatnak hangszereket, a közös éneklést **egyenletes lüktetéssel** kísérik, tapsolnak, dobolnak, körbe járnak a dalra.

A gyermekek a kedvenc énekeket, mondókákat megpróbálják énekelni, dúdolni, imitálni. Sokszor csak a dallam foszlányai ismerhetők fel és a dalt kísérő mozdulat mutatójával jelzi a gyermek, mit szeretne hallani.

Bár hangsúlyoztuk, hogy a Kodály-módszernek megfelelő egyszerű, kis hangterjedelmű dalokat alkalmazzák elsősorban, azonban a speciális nevelési szükségletű gyermekeknél, ha az utánzásra készítés a cél, alkalmazhatók a jól mutogatható, bonyolultabb dalok is. Itt a cél nem a pontos intonáció, hanem a mozgás utánzása.

A sérült gyermekek beszédfejlesztésénél is fontosak a mondókák, énekek. Sokszor ezek kulcsszavai jelentik a gyermekek első önálló szavait is.

A ritmusfejlesztés során az egyenletes löktetéssel túl érzékeltetik a **gyors és lassú ritmust, a magas és mély hangokat**.

Az óvodások szívesen énekelnek, sok mondókát ismernek, képesek a dallam alapján felismerni kedvenc dalaikat, szívesen vesznek részt mozgásos, énekes játékokban.

Feltétlenül indokolt a zenei nevelésre nagyobb hangsúlyt fektetni harmonikus személyiségfejlődésük, életük teljesebbé tétele érdekében.

Elvárások az óvodáztatás végére

- ismerjék fel a tanult énekeket
- szívesen vegyenek részt dalos játékokban
- szívesen énekeljenek
- tudjanak egyenletes löktetéssel kísérni egyszerű dobbal
- ismerjék a hangszereket.

3.5.3.8. Kiegészítő speciális terápiák

Ezek a terápiák **speciális képzettséget igényelnek**, és az adott közösség igénye, lehetősége szabja meg az alkalmazást.

E terápiák közül feltétlenül szükséges a **logopédiai foglalkozás**, illetve a **gyógytestnevelés**.

Ezen kívül fontos lehet a mindennapos nevelést kiegészítő:

Zeneterápia: A zene, a dallam, az éneklés, a kellemes hangingerek ismétlésével, sokféleségével a beszédfejlesztés, a kommunikáció, a figyelemfejlesztés és a megnyugtató eszköze a sérült gyermek személyiségformálásában. A foglalkozásokat végigkíséri az éneklés. A dalanyag az évszakokhoz, az ünnepnapokhoz, különböző alkalmakhoz, vagy a pillanatnyi helyzethez igazodik.

Hatásmechanizmusa a következőkből áll:

- A zene emóciókat mobilizál,
- Növeli a percepció érzékenységet,
- Figyelemkoncentráció és figyelemterelő hatású,
- Regresszív hatású,
- Élmény-konstruációs folyamatokat indukál,
- Segíti az interperszonális kommunikációt.

Szenzoros integrációs terápia: tervezett és kontrollált szenzoros ingereket nyújt abból a célból, hogy kiváltsa az ingerekkel kapcsolatos adaptív válaszokat és így módon emelje az agyi mechanizmusok szervezetségi szintjét. Az agytörzsi mechanizmusokra hatva, elsősorban

proprioceptív, taktilis, és vestibuláris ingerlést alkalmazva az izom tónusának normalizálására, a vestibuláris posztkuláris alkalmazkodás javítása érdekében.

Sindelar- program: óvodásoknak szóló azon részeit használjuk, amelyek szem előtt tartják az adott csoporthoz tartozó (4-7 év) gyermekek egyéni fejlettségi szintjét, értelmi befogadóképességét és adaptálható értelmileg akadályozott óvodásoknál is.

3.6. Az óvodai szokásrendszer kialakítása

Minden ember életében a rítusok, szokások jelen vannak. Lényegesen befolyásolják a személyiségfejlődést. Gazdaságossá teszik a cselekvést, tudatmentesítő szereppel is bírnak

A szokásos cselekményeknél nincs szükség akaratilag erőfeszítésre, erős figyelemkoncentrációra. Jól begyakorolt sztereotípiákat kell kialakítani úgy, hogy a már kialakult jó szokásokat megerősítik - illetve a helyes szokásokat alakítják ki, - egyben kiküszöbölik a rossz beidegződéseket kioltással.

Szükséges, hogy a már kialakult szokásokat mindig, minden körülmények között azonos módon várják el a gyermektől. A szokások keletkezésekor a **tudatosságnak**, a szükségesség belátásának a **cselekvés akarásának** is lényeges szerepe van, megkönnyíti, meggyorsítja a szokásfejlődés folyamatát.

Az értelmi fogyatékos óvoda még nem látja be helyes vagy helytelen viselkedésének következményét, itt az **utánzásnak**, modellkövetésnek van nagy jelentősége. A cselekvés hasznosságát kell hangsúlyozni elsősorban. A helyes viselkedést kell megerősíteni. A következetes elvárás mellett szükséges az állandó ellenőrzés. Figyelni kell a **fokozatosságra**, **egymásutániségra**, fontossági sorrendre.

Igyekeznünk kell kiküszöbölni azokat a cselekvési alkalmakat, amelyből a rossz szokások származhatnak.

A szokások kialakításának alapvető feltétele tehát a **pozitív példa**.

A preferált személy viselkedése utánzásra készíti a gyermeket. Ezért csak olyan szabályokat állítson fel a pedagógus - a gyermek számára érthetően, - amely betartása nem jelent túl nagy feladatot.

A meggyőzés a gyermek szenzoros problémái értelmi állapota miatt csak korlátozott mértékben alkalmazható.

A jól megválasztott **napirend**, a határozott, de szeretetteljes **követelés**, az **értelmes rend** segíti a szokások kialakítását.

A nevelés során egyre nagyobb szerepet kap az önállóságra nevelés, amely azonban soha nem nélkülözheti az ellenőrzést, az ehhez kapcsolódó jutalmazást, a javító szándékú elmarasztalást.

A gyermekek a pedagógusban, illetve a velük kapcsolatban levő felnőttekben **érzelmi támaszt** keresnek. Szavaikat, azok tartalmát, egész magatartásukat, annak minden összetevőjét úgy kell szabályozni, hogy érzelmeken alapuló, bensőséges személyes kapcsolat alakulhasson ki.

Az óvodások többsége meleg, szeretetteljes milióból érkezik, de a családok nevelés attitűdjét gyakran meghatározza a túlzott féltés.

Többségüket teljesen kiszolgálják, etetik, pelenkazzák, ölben cipelik. Többnyire autón utaznak -- a nagy távolságok ezt indokolják -- nem ismerik a tömegközlekedési eszközöket, néhány lépés után elfáradnak, rövid ideig tudnak csak sétálni. Egyedül nem tudják elfoglalni

magukat. Már a 3 - 4-éves értelmi fogyatékos gyermek is képes "manipulálni" környezetét, ha a család ezt hagyja.

Mindezek figyelembevételével kell a gyermek helyes szokásrendszerét kiépíteni, hatva a családra, azonos követelményeket állítva.

A **szoktatási idő** (egyenre szabott, maximum 8 hét) arra szolgál, hogy fokozatos legyen az átmenet, de feltétlenül örömszerző a gyermek számára. A családban addig csak felnőttek között élő a vele való permanens anyai foglalkozást igénylő gyermek **fokozatosan** szokja meg az új miliőt.

Fontos, hogy ne változtassunk meg radikálisan mindent a gyermek életében. Türelmes, de **határozott követeléssel, speciális tréningekkel** (pl. játék elrakás, csap kinyitása stb.) érjük el, hogy szívesen alkalmazkodjon az elvárásokhoz minden gyermek.

3.6.1. A szokások kialakításának területei

- **Az egészséges életmódra nevelés**

Az óvodai élet során törekedni kell arra, hogy a gyermekek egészsége, későbbi igényei megalapozása érdekében kapja meg szükségleteinek megfelelő gondozást, s egyre inkább legyen számára természetes igény az egészséges életmód.

Ezek megvalósulási területei:

- **testápolás** - célja: a tisztaság igényének felkeltése, a fokozatos önállóság: tudják a csapot kinyitni, elzárni, saját törölközőt felismerni, kis segítséggel kezét törölni.
WC-használat után, étkezés előtt kezét mosni, segítséggel fogat mosni, tűrni a fésülést, kérjenek zsebkendőt, tudjanak orrot fújni, üljenek helyes testtartással.
- **étkezés**: esztétikus környezetben fokozatosan alakulnak az étkezési szokások az etetéstől az önálló kanalizáción át megtanulják a villa használatát, a szalvéta használatát, a pohárból ivást, a rágást. Ügyesebb gyermekek segítenek teríteni, az asztalt leszedni, letörölni, szemetet kivinni, kancsóból tölteni stb. Fontos az étkezésnél a helyes mérték, a tempó megtanulása is.
- **öltözés-vetkőzés**: a célszerű, könnyen le- és felvehető kényelmes ruhadarabok segítik az önállóságra nevelést. Fontos, hogy igényelje a gyermek a tiszta, ápoltság külsőt, a rendet. A fokozatosság elvét betartva tanulja meg az egyes ruhadarabok levételét, majd kis segítséggel az öltözködés fázisait, a saját ruhadarabok felismerését.
- **WC használat, szobatisztaságra nevelés**: a pelenka nélkül rendszeres ültetés mellett nappal "száraz maradjon" állapottól el kell jutni az után jelzés, majd szükséglet jelzéséig. A bilitől a WC használatig, a WC- papír használatban segítséget igényelnek többnyire az óvodások.
- **testedzés**: a teremben vagy szabad levegőn való tornázás, kirándulás, sok-sok mozgás legyen igénye minden gyermeknek.

- **A közösségi élet szokásainak megalapozása**

A bölcsődéből érkező gyermek óvodai beilleszkedése viszonylag könnyebb, mint a családból érkező gyermekeké. Ők először kerülnek olyan helyzetbe, amikor a vágy a cselekvés, szándék és végrehajtás közé akadályok ékelődnek. Nehezíti a helyzetet, hogy a kommunikáció hiányában nem tudják kívánságaikat, szükségleteiket jelezni, kódjai nem egyértelműek az új környezet számára. A szülő és pedagógus türelmes kivárása, egyszerű gesztussal megerősített beszéde segíthet az első időben. Ha a gyermek tapasztalja, hogy nem örökre szakították ki a megszokott környezetből, és számára élményhordozó az első óvodai nap, könnyebben

beilleszkedik. Megtanul alkalmazkodni, vágyait késleltetni, a szituáció ismétlődésével lassan tájékozódni az új helyzetben, megtanulja "elviselni" társait, majd fokozatosan közelít a számára szimpatikusabbak felé, mindig érezve, hogy a szeretett, biztonságot adó felnőtt közelében van.

- A napirend, a foglalkozások változatos ismétlődése, a pihenés, szabad játék számtalan lehetőséget ad az egymásra figyelésre, az együttes örömszerzésre, a másság elfogadásának segítésére.
- Megtanulják az elemi illemszabályokat, pl. köszönés, lábtörés, kopogás, a csendes- és hangos helyzetek váltakozását.
- Az óvodai élet alkalmat nyújt a közlekedési eszközökön való utazásra, az egyre nagyobb séták megtevésére, közös vásárlásra, lépcsőzésre stb. Mindezek számtalan lehetőséget nyújtanak a **szociális** tanulásra, a derűs légkör, a jó munkaszervezés, sok-sok együttes élmény alapján.

• **Munka jellegű tevékenységek**

A sajátos nevelési igényű óvodások is szívesen tevékenykednek, "segítenek". Sajnos a túl féltő környezet gyakran letöri a kezdeti próbálkozásokat.

Ha a gyermek érzi munkája fontosságát -- bármilyen kicsi is az -- szívesen hajt végre egyszerű feladatokat önmaga ellátására, társai javára.

- Az egyszerű "add ide!", "hozd ide!" , "rakjuk el!" jellegű feladatoktól fokozatosan jutnak el a gyermekek az elemi **"naposi"** feladatokig.
- A felnőttet utánozva egymásnak is szívesen segítenek, -- gyakran elvégezve egymás helyett a feladatot, -- segítenek az eszközök kikészítésében, elrakásában, terem átrendezésben stb.
- Fontos, hogy a szülők is igényeljék az otthoni feladatvégzést, s a későbbi önálló életvezetés érdekében bízzák meg őket egyszerű feladatokkal.

• **Hagyományok kialakítása**

A hagyományok minden közösség életében nagy jelentőségűek. A készülődés, az ünnepi hangulat, majd a rá való emlékezés, fényképek, filmek nézése sok közös élmény forrása lehet. Erősíti az összetartozást, segíti az egymás figyelését, az egymásnak segítést. Fokozza önmaguk megismerését, önbizalmukat.

A **hagyományok egy-egy közösség sajátjai**, csak rájuk jellemző apró mozzanatokkal, intimitásokkal bírnak. Hagyomány lehet pl. az alvás előtti rövid mese, a reggeli közös éneklés, névsorolvasás, a közösen megünnepelt születésnapok, névnapok, a játékház, táncház, akadályverseny egy-egy ünnephez kapcsoltnak.

Az **ünnepek** is a hagyományépítést szolgálják. A legjelentősebbek: Mikulás, Karácsony, Farsang, Anyák köszöntése, Gyermeknap, évzáró.

Ezek egy része csoportban zajlik, más része a szülők számára is nyilvános. Alkalmat nyújtanak arra, hogy számot adjanak arról, hogy mit tanultak a gyermekek, hogy mennyit változott figyelmük, emlékezetük, beszédállapotuk, mennyire váltak magabiztossá, mennyit ügyesedtek. Fontos, hogy az ünnepekre való készülődéskor a külsőségek és a tartalom arányban legyen.

3.7. Ellenőrzés, értékelés

3.7.1. A gyermek fejlődési ütemének ellenőrzése

A pedagógus a tanév elején **pedagógiai megfigyeléseit** írásban rögzíti (fejlődési lap + pedagógiai jellemzés). Mindezek, és a gyermek gyógypedagógiai - pszichológiai - orvosi vizsgálati lelete alapján készíti el a gyermek **egyéni terápiás tervét**, s tervezi a csoport munkáját.

Munkájára jellemző a **folyamatellenőrzés**: a pedagógiai vizsgálatot félévkor, évvégén megismétli.

A nevelőtestület rendszeres **esetbeszélésein** team munkában keresik a lehető legjobb megoldást egy-egy gyermek esetében. Ez a team gyakran kiegészül a gyermeket kezelő szakorvossal, pszichológussal.

A tanköteles gyermekek a Tanulási képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság iskolaérettségi vizsgálatán vesznek részt. A Bizottság véleménye, a gyermekkel foglalkozó pedagógus és a szülő véleménye alapján kezdi meg a gyermek tanulmányait általában a közép súlyos értelmi fogyatékosokat nevelő általános iskolában. Néhány jól fejlődő gyermek az enyhe értelmi fogyatékosokat nevelő általános iskolába kerül, illetve van aki felmentettként további gyógypedagógiai óvodai ellátást kap.

A szülők a napi beszélgetések, a szülői értekezletek, a gyermek kiállított munkái, illetve az évi 2 alkalommal megrendezett **"nyílt nap"** során -- és az azt követő konzultáción győződhetnek meg gyermekük fejlődéséről.

3.7.2. A programellenőrzés és értékelés rendszere

Az ellenőrzési formák: folyamatos megfigyelés, feljegyzések készítése, munkaközösségi megbeszélések, a gyermekek cselekedeteinek, viselkedésének elemzése, fejlődési tesztek végzése, felmérések, nyomon követések. Az iskolai bevalás vizsgálata.

Az **ellenőrzésben résztvevők**: munkaközösség-vezető, intézményvezető.

Az ellenőrzés részben **folyamatos**, részben ciklusonkénti, pl. bizonyos célzott ellenőrzés: szokások elsajátítása, erőfeszítés, munkában való részvétel; vagy egyes fejlesztési terület eredményei.

Másrészt **évenkénti**: a magatartás, a viselkedés változása, a képességek fejlődése, a továbbhaladás lehetőségei stb.

Három évente: az értékek elfogadása és az azzal azonosulás, a program erényei, hibái, az esetleges újabb kihívásoknak való megfelelés szempontjai alapján.

Felhasználásra kerülnek az óvodában rendszeresen hospitáló hazai és külföldi kollégák tapasztalatai, esetleges kritikái.

Adminisztráció

A csoportban kötelezően vezetendő dokumentumok:

- Felvételi és mulasztási napló
- Óvodai csoportnapló, amely tartalmazza az egyes gyerekek összes fejlesztési tevékenységét és azok időpontját
- Egyéni fejlesztési napló a gyógypedagógiai fejlesztéshez
- Gyógytestnevelési, konduktori egyéni fejlesztő napló.
- Mérés-értékelési dokumentáció.

Mellékletek

A kötelező tanórai foglalkozások megtanítandó és elsajátítandó tananyagát tartalmazó tantárgyi helyi tanterv

1. számú melléklet:

Tanulásban akadályozott tanulók helyi tanterve 1–4. évfolyam

2. számú melléklet:

Tanulásban akadályozott tanulók helyi tanterve 5-8. évfolyam

3. számú melléklet:

Értelmileg akadályozott tanulók helyi tanterve 1–4. évfolyam

4. számú melléklet:

Értelmileg akadályozott tanulók helyi tanterve 5-8. évfolyam

5. számú melléklet:

Tanulásban akadályozott tanulók helyi tanterve 9-10. évfolyam

6. számú melléklet:

Értelmileg akadályozott tanulók helyi tanterve 9-10. évfolyam

7. számú melléklet:

A középsúlyosan értelmi fogyatékos tanulók kerettantervének adaptációja autizmus spektrum zavarral küzdő tanulók számára